

PLANINSKI VESTNIK 12

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXXVII

1977

Tine Orel	Triglavska 200-letnica	729
Ing. Pavle Šegula	S predsednikom PZS ob njegovem prazniku	732
Martin Mencej	Iški Vintgar včeraj in danes	733
Ing. Vida Lasič	Zdaj pa raste grmovje	735
Janez Ažman	V ledenih vesinah	743
Stanko Pertot	Ob zletu slovenskih planincev na Matajurju	744
Dr. Jože Andlovic	Čvrtnica 1949 ali moja fantovščina v severozahodni steni Meriča Kuka	745
Marija Vild	Moja pot v gorski svet	751
Danilo Cedilnik	Oktohrska noč	757
Filip Bence	Pozimi v Belač-Zupanovi smeri	760
Vilko Mazi	Vsaj tale pohlevni šopek	761
Karel Graboljšek	Prvič na Triglav Spominska pot 1934	767
Peter Leban	Na dopustu v francoskih Alpah	769
Erna Meško	Ljutomerska godba na pihala vrh Triglava	771
Andrej Dernikovič	Pozdravljen, novi dan	773
Marijan Krišelj	Srečanje na Obirju	774
Evgen Lovšin	Stanku Hribarju za sedemdesetletnico	776
Vlasto Koren	Dokumentarna razstava o planinstvu v Pomurju	778
	Društvene novice	780
	Alpinistične novice	789
	Varstvo narave	790
	Iz planinske literature	792
	Razgled po svetu	795

Naslovna stran:

Poliški Špik s Špika nad Špranjo
Foto dr. Jože Andlovic

Notranja priloga:

- 1 S poti na Sedmera jezera — Foto ing. Albert Sušnik
- 2 Triglavska sosesčina iz zraka — Foto Franci Ekar
- 3 Ena od mnogih, ki jemljejo slovo — Foto Franci Ekar

Poština plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana — pošta 11, p. p. 33, odgovorni urednik: Stanko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strojnik, dr. Tone Wraber, ing. Albert Sušnik, ing. Janez Bizjak — Naslov: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046, telefon 312-553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 120 din, plačljivo tudi v dveh obrokih, za inozemstvo 200 din (12 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. — Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi stari naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto — Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in klišoje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani

Glasiilo

Planinske zveze Slovenije

»Planinski Vestnik«

je bilo z ukazom

predsednika republike

Josipa Broza-Tita

ob 80-letnici izhajanja

za poseben prispevek

k razvoju planinstva

v Sloveniji

odlikovano

z redom zaslug za narod

s srebrnimi žarki

tiskarna
jože moškrič
61000 Ljubljana, kajuhova 55

oddelek za sodobno pisarniško poslovanje
izdeluje kopirne obrabes SNAP-OUT, ki zagotavljajo boljšo organizacijo poslovanja v uradih, bankah, zavarovalnicah, uslužnostnih podjetjih, industriji, trgovini, bolnišnicah, prevozništvu in drugod

tiskarna
tisk vseh vrst tiskovin, katalogov, časopisov, revij in knjig

klišarna
izdelava vseh vrst eno-in večbarvnih klišejev

knjigoveznica
vezava preprostih in lukuzno opremljenih del

štampljarna
izdelava vseh vrst žigov, pečatov in knjigoveških črk

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE
77. LETNIK

12 1977

TRIGLAVSKA 200-LETNICA

TINE OREL

Leta 1978 bo preteklo 200 let, kar so štirje Bohinjci z rudarskim »padarjem« Willomitzerjem na čelu prvi, »odkar svet stoji«, stopili na vrh Triglava, najvišje gore v Vzhodnih in Zahodnih Julijcih, danes najvišje gore naše republike in SFRJ. To za tiste čase ni bil nedeljski izlet, ampak kar resno podjetje. Zato je ta vzpon naveden v vsaki pomembnejši svetovni zgodovini planinstva in alpinizma. Ni nepomembno dejstvo, da je naša petorica zmogla Triglav nekaj let pred prvim vzponom na Mt. Blanc in 30 let pred prvim vzponom na Grossglockner (slednjega se je udeležil tudi naš Stanič, ki mu nemška alpinistična zgodovina priznava, da so ga avstrijski alpinisti po kvaliteti dosegli šele proti koncu 19. st.). Pomisliti moramo, da takrat ni bilo prave planinske opreme, nobene steze, nobene vsekane stopinje,

Triglav izpred »Zlatoroga« v Trenti (2. 6. 1977)

Foto Janko Fili

ne klinov ne vrvi ne markacij ne kaŕipotov. In ne nazadnje: Bohinjci so se upali k »vragu v goste«, saj so v 18. st. oblasti ŕe seŕigale čarovnice, da bi ljudje v »strahu boŕjem«  iveli ŕe naprej, to je v duhovnem in stvarnem suŕenstvu. Toda konec 18. stoletja se je tudi pri nas pripravljali novi, razsvetljeni vek. Za prvim vzponom na Triglav je stal ozek krog ljudi, ki so v napredek verovali in zanj delali. Za njimi in z njimi je bil baron ŕiga Zois s svojimi sredstvi, načrti in interesi, z vsem svojim potencialom tudi materialni temelj slovenskega »preroda«, kakor smo nekaj desetletij imenovali prosvetljenski (in kasneje) razsvetljenski čas. Bil je to čas naŕega »velikega skoka naprej«, zametek cele vrste načrtov, idej in doseŕkov, s katerimi je naŕa domovina s svojimi takratnimi mo ni skuŕala ustvariti temelje za svoj materialni in duhovni razvoj. Ideje francoske revolucije so v taki ali drugačni obliki zajemale svet in tudi naŕo deŕelo.

Ena takih idej, ki je v tem času v Evropi mo no spreminjala zavest, je Rousseaujeva ideja o vrnitvi k naravi. Rousseau je imel glede tega velike in vplivne predhodnike vse do samega Petrarce, vendar so se zdaj ljudje ŕe toliko osvobodili srednjeveŕkih vraŕ, uver in navad, da je Rousseau s svojimi idejami zmagoval. Pred 25 leti ga je — ob njegovi 250 letnici — slavila vsa Evropa na najslovesnejŕi način kot idejnega začetnika modernega odnosa do narave, moderne vzgoje in prosvete, sproŕenosti in ŕporta, predvsem pa ŕportnega gibanja v gorah, turizma in vsega, kar je to dvoje prineslo v zavest modernega človeka.

Prvi vzpon na Triglav spada po teh 200 letih pravzaprav v prazgodovino planinstva, po duhu, po tveganju in uspehu pa je ŕe danes simbol svetlobe, ki so jo v tistem času naŕi ljudje pogumno in odreŕujo e uveljavili po naŕi zemlji. Pomislimo samo na svobodoumnega Linharta, ob katerem se je prvič zapisala beseda »slovenstvo« (Preŕeren v Epitafu), na delavnega Vodnika, ki nam je v celi vrsti kulturnih področij izkr il pot, na Zoisa samega, ki je vse to podpiral, se zanimal za »kamne« in za vse, kar je bilo le v zvezi z mo ni in z napredkom »krajnske« deŕele. Njegovo geoloŕko in montanisti no zanimanje je bilo uprto predvsem v Bohinj, začetni temelj slovenskega ŕelezarstva. Kako globoko je prodril v ta prelepi slovenski kot, nam kaŕe njegov »bohinjski rokopis«.

Temu rokopisu je priključena zgodovina prvega vzpona na Triglav 1778 in nadaljnjih nekaj njegovih ponovitev. Ta Cojzov rokopis je v prevodu izŕel v Planinskem Vestniku 1977, ŕt. 1, 2, 3 kot nekakŕen uvod v spominsko leto 1978. Avtor spremne razprave Franc Ceklin, bohinjski zgodovinar, sodi, da je z Richterjevim člankom, ki je le deloma izŕel v Illyrisches Blatt 1819, odkrit tudi celotni znameniti Zoisov bohinjski rokopis. Njegova tematika nazorno kaŕe, kako pomanjkljivo govorimo o razsvetljenstvu, prerodu in duhovni kulturi,  e ne zajamemo tudi znanosti in gospodarske problematike, od katere je odvisna količina »duhovnega kruha« neke deŕele. (Zaradi priprave na jubilej, na 200 letnico, je tudi narasel obseg naŕega glasila, vse slike na ovitkih pa razkazujejo gore v Gornjem Posočju — iz istega namena.) S tem v zvezi je ganljiva Vodnikova oda o Vrŕacu, bliŕnjem sosedu Triglava. Z Vrŕacem je Vodnik, prvi slovenski pesnik in gotovo tudi prvi slovenski kulturni delavec na triglavskih poteh, imenitno povezal svojo poezijo in vse svoje kulturno ubadanje s slovenskim narodnim gibanjem. S tem je ta bistri, izredno delavni in politično zelo angaŕirani kulturni tvorec slovenskemu planinstvu pripojil temeljno nacionalno idejo, zavest in vero v smiselnost naŕega narodnega obstoja in uveljavljanja. »Vrŕaca le svojega znam.« Po navadi o tem govorimo ŕele ob ustanovitvi Slovenskega planinskega druŕtva konec 19. st. (1893), v resnici pa je ta kal ŕiva ŕe v Vodnikovi budnici.

Kakor povsod na svetu so tudi pri prvem vzponu na Triglav največje fizične težave prevzeli nase preprosti ljudje, bohinjski rudarji, ki so v gorah iskali dodatni vir zaslužka ne samo v planovanju, nabiranju zelišč in divjem lovu, temveč tudi in še mnogo bolj v nabiranju rude in rudarstvu. S svojimi obitimi coklami so z vajeno nogo in roko zanesljivo in varno stopili z ledenika na triglavski greben in zmogli njegovo prvobitno težavnost, ki je ni lajšala nobena tehnična priprava, kjer jih ni varovala nobena vrv. Ali je smiselno spričo na obe strani prepadnega grebena oceniti to njihovo športno storitev z današnjo alpinistično klasifikacijo? Bolje da ne, kajti tisoči in tisoči, ki se danes tam raztegujejo od klina do klina, od ene vsekane stopnice do druge, od skobe do skobe, večji del ne mislijo ali ne morejo misliti na to. Saj tudi težavnostne lestvice v glavnem ne poznajo.

Triglav je v zadnjih 100 letih postal simbol slovenstva in še posebej planinstva. Prav je tako. Prav pa bi tudi bilo, če bi se ob živžavu na njegovih poteh večkrat zamislili, da za vsem tem tiči tudi velika ideja človeštva, ki si je v prejšnjih stoletjih iz teme in spon srednjega veka priborilo svobodo in z njo pravice, ki jih je nekoč komaj slutilo. Mnogo se je že pisalo in govorilo, kaj ime Triglav pomeni, nekateri celo ugibajo, da ni slovensko, drugi spet iščejo njegove tri glave, češ saj jih nima, torej tri tu ni tri (3). Pokojni dr. Breznik, ki je strl marsikakšen etimološki oreh, je rad povedal: »Trinog je nasilnež, ki tare noge.« Naj je ta domoljubni poštnjak zadel prav ali ne, Triglavu bi lahko prisodili podobno vlogo, saj je pod tem simbolom naš narod poskrbel, da so bile ponižane »ošabne glave«, ki so stoletja računale z uničenjem našega rodu.

200-letnico prvega vzpona na Triglav bomo zato proslavili na razne načine. Pobud in sklepov se je v zadnjih dveh letih zvrstilo precej: Vse kaže, da bo triglavski jubilej obogatil izvirno slovensko planinsko leposlovje, obenem pa pripomogel k novim uspehom slovenskega planinstva, alpinizma in ekspedicionizma, predvsem pa bo velik praznik slovenskih planinskih društev, vsega jugoslovanskega planinstva in naše države.

Planinska zveza Slovenije je osnovala poseben odbor za proslavo 200-letnice. Predsedstvo je prevzel Edvard Kardelj, sam velik ljubitelj planin in še posebej klasične Vodnikove poti na Triglav.

(Napisano za celjsko »Lepo mesto«)

VABILO NA PECI

RINALDO STEINER

Me vabi ščinkavec: boš spil tri deci,
tri deci čiste biserne ranine?
Saj veš, moj dragi, dan prehitro mine
in vroče bo, neskončna pot je k Peci.

Zgovoren si ko pridigar na leci.
Pa kaj za šmenta, frakelj bline
izpraznil sem do dna, slep za stečine
gorim pogan na žrtveniku z žreci.

Vseeno srčna hvala za vabilo!
Tri deci poj v ranini zarje dneva,
zapoj si jutri, čim se bo zdanilo.

O, spremljaj me, naj védrost kri ogreva,
zmaguje pesem naj nad mračno silo
na vseh poteh, kar sonce jih obseva.

S PREDSEDNIKOM PZS OB NJEGOVM PRAZNIKU

Ing. PAVLE ŠEGULA

Pravzaprav smo se na srečanje pripravljali že dolgo. Vsak po svoje je vrтал v spomin in tuhtal, kdaj neki bo Miha dopolnil sedemdeseto leto. Ko človek postaja starejši, se takih praznikov spominja pogosteje, sam si jih celo zapisujem v koledar in če mi ravno uspe o pravem času pogledati vanj, potem tiste dni nekdo dobi tudi moje dobre želje, zapisane na kartici ali v pisemcu.

No, kot rečeno, pri Mihi je o tem razmišljalo več ljudi, saj nam je tudi sam večkrat zažugal, da ima zadosti let, da bi sedaj kako leto imel rad tudi malo bolj zase, kot mu je to bilo dano doslej. Tega seveda nikdar ni dejal tako, da bi zraven tožil, češ, kako zelo da je obremenjen, marveč bolj tako vzgojno. »Ne ubirajte poti najmanjšega odpora, marveč poprimite za delo, da tega ne bo treba brez prestanka početi starejšemu rodu!«

No, pa o tem so še drugi pisali in na uglednejši način pozdravili slavljenca. Jaz sem se namenil, da napišem nekaj vrstic o uricah, ki smo jih z njim skupaj prebili na Valvasorjevem Bogenšperku.

Pravzaprav smo sledili mislim, ki jih je zadnjih deset let zelo pogosto oznanjal prav Miha. »Kaj bi se skrivali v hribe, udarimo v mesta, saj nismo skrivači in malo nas tudi ni!«

Pa se je izmislil Marjan in ugotovil: »Nikamor drugam kot na Bogenšperk!« Zanimivo zgodovinsko okolje pa prekrasna okolica in še dober zrak za nameček. Cesta prav do cilja, da tudi šantovec ne more biti prikrajšan za veselo snidenje.

Slavnostnih sej hribovci pravzaprav nismo kdovekaj vajeni. Bojimo se pa tudi teh ne. Če že ne bežimo pred robovi in višino, če se ne bojimo slabega vremena in snegov, bomo prestali tudi tisto urico v slovesni dvorani in prisluhnili ubranim besedam.

Zdi se mi, da je bil Tine nekam ganjen, tako bi sodil po njegovem glasu, ko je lepo razpredal misli in povezoval stoletja in razne pomembne dogodke iz naše zgodovine ter v vse to lepo povezal tudi dejanja planincev in njihovega sedanjega krmarja, današnjega slavljenca. Nanizal je to in ono, kar o njem sicer že vemo, v lepo in ubrano celoto pa pri tem ni pozabil povedati, da se je ustavil le pri pomembnejših dejstvih. Vsi vemo, kako je to. Človek si pravi: »Kaj bi to. Postoril bom kar tako, mimogrede!« In počneš »drobnarije« mimogrede, dolga leta, ko pa se ozreš nazaj, je vsa preteklost tako polna tistih drobnih dogodkov, da bi v njej kar utonil in predno dobro zajameš sapo, veš, da je prav tisto življenje. Dan na dan, delce na delce, joj koliko je tega!

Seveda, ob priložnosti, kakršna je bila tokrat na Bogenšperku, človek ne more naštevati teh zidakov sedanjosti in preteklosti, ker to pač ni mogoče in ker vseh ne pozna niti tisti, ki jih je ustvarjal. Ustaviš se lahko le pri orisu obdobja in ključnih dogodkih.

Seveda se je priglasil k besedi tudi Miha.

Najbrž nam je vsem ugajal način, kako se je zahvalil in kako je njemu namenjeno hvalo tudi lepo pravično porazdelil na vse navzoče, pa še na vso široko planinsko srenjo. Jasno, nekdo povezuje, hvali, graja, priganja in umirja, pač dela tisto, kar je treba, da gre voz lepo naprej in da ga preveč ne zanaša. Za to je potreben smisel, veselje, dobra volja, talent če že hočemo, a potrebni so tudi ustvarjalci, izvajalci zamisli in skupnih misli. Na vseh ravneh, a ne togi in tudi z lastnimi zamislimi. Če se ne motim, je Miha hotel poudariti prav to. Če je že bilo nalog mnogo, je bilo mnogo tudi delavcev in v tem — pravi Miha — je bil srečen. Delo mu je bilo v veselje in radost in dano mu je bilo, da je z njim spoznal tudi nešteto pomembnih ljudi z vsega sveta, spoznal evropske, azijske, afriške in ameriške gore in njihove lepote. In če se je že kdaj na tihem vprašal, čemu vse to delo, je vedno takoj našel tudi odgovor, da ne gre le za njega samega, pač pa za nas vse skupaj, za Slovenijo in Jugoslavijo.

Te misli so mi zelo, zelo blizu. Blizu prav zato, ker jih ni pogosto slišati. Res je, da je ravno v planinskih vrstah nešteto aktivistov, ki tako delajo in ne mislijo na vzroke, marveč delujejo iz dobre vere in prave srčne kulture. Res pa je tudi, da je po drugi strani v nekaterih krogih težko najti tako miselnost, tako odkritosrčnost in take pobude. Življenje je preveč zapleteno, da bi nas tu pa tam ne speljalo k drugačnim razmišljanjem in drugačnemu ravnanju.

Naj bo kakorkoli, nihče mi ni naročal, naj razpredam Tinetove in Mihove misli ali jih celo po svoje sučem in obdelujem. Utegne se primeriti, da me zadene kakšna jezna puščica iz Tinetovih ali Mihovih oči, tega pa s tem pisanjem prav gotovo ne bi rad dosegel.

No, slavnostne seje je bilo kmalu konec. Predsedniku Marjanu in obema poglavitnima akterjema so se pridružili še mladi litijski planinci s pozdravi in cvetjem, na vrsto so prišle tudi besede našega priljubljenega Matije Klinarja z Gorij, še vedno mladostno zagnanega gorenjskega planinskega aktivista, ki mu nihče ne bi prisodil tako visokih let, ki si jih je naložil na pleča.

Tako je bila seja res tudi seja, z referatom in z razpravo pa s pozdravi gostov; kot se spodobi.

Če bi hotel ocenjevati nadaljnji potek srečanja, bi organizator (ali poročevalec) dejal, da je uvodnemu skupnemu sestanku sledila živahna razprava v delovnih skupinah.

Nič ni bilo naprej pripravljeno in človek bi mislil, da za pogrnjeno mizo ne bo razpravljaj o vseh mogočih problemih planinskega organizacije. Bilo pa je prav to.

Res so našo živahno razpravo in pomenke v dvoje, troje, ali četvero tu in tam zmotili razni priboljški in pozivi, da uničimo kak kozarček, toda v glavnem je bil večer nenavadno uspel sestanek, na katerem smo premleli kopico problemov in menda našli tudi marsikatero rešitev, ki bi je na običajni seji IO PZS ne bilo moč, vsaj brez zapletov ne.

Miha se je sproščeno predal pogovorom, postal zdaj pri tem pa spet pri onem omizju, z začelja mize si nas je resno ogledovala njegova podoba, kakor jo je narisal sam Božidar Jakac slavljencu v spomin kot darilo planincev.

Nemogoče bi bilo sedajle obnoviti vse teme in ni ga, ki bi mu uspelo črno na belem zapisati vsaj dnevni red!

Pa saj vemo, kako se taki reči streže. Vse pride na vrsto, pač po važnosti in nujnosti, malo pa tudi po tem, kdo si sedi nasproti za mizo. In prav to je tisto. Kdo bi sicer povezal odpravarja z ljudmi od poti. Vsak je obrnjen v svojo smer, ni časa, ne priložnosti, da bi sedla skupaj in reševala, kar ju bôde oba. Pa na isti način gospodarstveniki in varuhi okolja in tako naprej... Ne nazadnje so tudi naše ženske končno vendarle enkrat imele priložnost videti in spoznati, da se njihovi možje znajdejo tudi v družbi, ne le na sejah in zasedanjih. Videti je bilo, da so večer preživele brez težav in celo, da jim tega ni bilo žal. Marsikatera je najbrž ugotovila, da bi se večkrat pokazala v tej družbi, če bi jo kdo povabil in poklical.

Vmes seveda ni manjkalo šal in bodic, s katerimi je bil dopolnjen in izpolnjen prijetni večer vse do odhoda glavnine. Kot vselej pa je na položaju tudi tokrat ostala zaščitnica, da pove in ugotovi še nedorečeno, da razdre še kako posebno modro. No, o tem pa jaz ne morem pisati, nisem bil zraven. Prav gotovo pa je bilo lepo in uspešno, kot se za take priložnosti spodobi.

IŠKI VINTGAR VČERAJ IN DANES

MARTIN MENCEJ

V poletnih mesecih nas vabijo planine in morje. Če pa si iz kakršnega koli razloga privezan na ljubljansko življenje, potem se v prostih dnevih odločiš za bližnjo ljubljansko okolico. Ena od takšnih priljubljenih točk je po vojni postala lška grapa ali po novem: lški vintgar. Ob sobotah in nedeljah tam že težko dobiš pravnje mesto, če si se nekoliko zakasnil, saj je že v zgodnjih jutranjih urah za vsakim grmom pločevinasto motovilo, od vseh strani pa duh po različnih, kar ob vstopu v grapo ne deluje najbolj mikavno. To pa le v spodnjem delu, ker v srednji in zgornji del le redko zaide izletnik. In prav to me je spodbudilo, da pišem o grapi, ker se o njej zelo malo govori, še manj pa piše.

Vse do dvajsetih let tega stoletja je bila grapa »zanimiva« le za okoliške kmete, ki so po lški spravljali hlode, in zavoljo vode, ki je gnala zadnjim trem domačijam pred grapo mlinska kolesa in žage. Mir in tišino je v spodnjem delu občasno zmotil le kravji zvonec in pastirjev vrisk; v srednjem in zgornjem delu pa so se nad deročo lško nemoteno spreletavali kačji pastirji, le tu pa tam je nad kozjimi stenami zakrožil planinski orel, ki ga je v zgodnjih jutranjih urah zdramil strel divjega lovca na Stražnem vrhu pod vrhom Mokrica.

lška se je po mili volji zaletavala v skalnate bregove in drla čez skale na dnu struge, ki so ji ovirale nemoten tok. Skale, ki so s strmih in skalnatih pobočij kanjona zgrmele v strugo, so resno ovirale splavilo lesa, zato je še pred nekaj desetletji hlodovje ležalo vseprek. Ko se je pa lška v spodnjem delu prebila iz skalnatih bregov vint-

garja in dobila nekaj več življenjskega prostora, so splavarji napravili lovišče hlodov: na ovinku struge, kjer se je voda odbijala od skalnatnega brega, so zabili močne kole na nasprotni strani. Tako so napravili neke vrste nepremične grabljice, ki so les lovile, nato pa so ga vlačili do treh žag na vhodu v grapo. Seveda so morali pri tem enajstkrat čez vodo. Tako vedo povedati še danes.

Edina povezava z vasmi in zaselki onkraj Mokrca in na Bloški planoti (Krvava peč, Ustje, Osredek itd.) je bila steza, ki so jo že v davnih časih utrli po sredi desnega brega lške med bukovimi gozdovi in pod skalnatimi previsi. Tu sicer slišiš deročo lško, ki šumi na dnu kanjona, vidiš je pa ne in si zato prikrajšan za lep pogled na bistro strugo. Seveda si zaman pričakoval, da boš srečal kogar koli. Prej bi naletel na srno ali celo na jelena kot pa na izletnika. Grapa in vintgar sta skrivala svoje čare vse do današnjih dni.

Šele v drugem desetletju po prvi svetovni vojni so si ljubljanski gledališčniki izbrali vhod v grapo za svoje počitniško taborejnje. Nekdanji prvak ljubljanske opere, ki se je s svojim gromkim basom tam oglašal ob poletnih večerih, bi lahko več povedal o tem. Prav gotovo pa ni bilo naključje, da so si ta kraj prav oni izbrali za svoj oddih. Temni jelovi in bukovi gozdovi na obeh straneh doline, žuborenje potoka, vmes klopotanje mlinskih koles, grmenje stop in sikanje žag, ki so bile last šalove, žugove in Pristavčeve domačije, je bilo mikavno za sproščen oddih in počitek. Potem je počasi dobivala grapa vedno več občudovalcev, seveda le v spodnjem delu, v najboljšem primeru tja do grabljic, kajti tu se začne ožina, vintgar, pravi naravni čudež, kamor v dno kanjona še danes zaide le redki ljubitelji pečin in divjih vrtincev, ki spodjedajo skalne bregove, kopljejo tolmane in s tem onemogočajo sprehod ob vodi.

Seveda to ni Grand Canyon, ni Colorado na meji med Arizono in Nevado, tudi ni blejski Vintgar. Je pa vintgar, ki prikazuje zgodovino narave, zgled erozije, čudovitih prepadov, sten in skalnatih reber v gozdnatih pobočjih. Občudovanja so vredne barve, ki se nenehno spreminjajo od najsvetlejših do najtemnejših odtenkov.

Ko se prebiješ do Vrbsice, kjer priteče Zala v dno vintgarja izpod Rakitniške planote in se osvežiš v tolmunu ob skali, sedeš na to ogromno skalo sredi struge, čez katero je nekoč držala brv, se opajaš nad nenačeto naravo, nad tišino in spokojnostjo. Če imaš rad cvetje, lahko tu v spomladanskih mesecih opaziš redko in znamenito zvrst jegliča z botaničnim imenom *Primula carniolica*. In če ne bi bilo strmega turnca pred teboj, bi te pogled popeljal naprej po kanjonu vse do Krvavih peči, kjer nad skalno zaveso počiva lepa samotna vas s hribčkom in cervkvi, Krvava peč, del občine Ljubljana-Vič, če verjamete ali ne.

Razumljivo je, da je bil ta neobljudeni del lškega vintgarja primerno zatočišče partizanov med sovražnikovimi ofenzivami. V strmem bregu pod skalnimi previsi so našli ustrezna zatočišča, žal pa vedno ne odrešilno. Tako lahko srečaš na desnem bregu pod Počivalnikom pečino, kjer prebereš:

»V tem skupnem v živo skalo vklesanem grobu počivajo neznani borci, ki so se med roško ofenzivo leta 1942 zatekli v zasilno partizansko bolnišnico pod Počivalnikom in podlegli hudim ranam, dobljenim v boju proti tujemu nasilju. Spomin nanje in na njihovo veliko žrtev v slovenskem ljudstvu ne bo ugasnilo.«

Po vojni so utihnil mlini in žage ob vhodu v grapo, kdaj pa kdaj se še oglasi žaga pri Žugovih. Njen odmev pa moti »vikendaše« v počitniških lesenih hišicah, ki so jih imovitejši ljubljanci bolj ali manj posrečeno postavili ob bregovih lške pred vhodom v grapo. Utihnil so kravji zvonci, saj domačini živine ne pasejo več. Splavarji so odložili svoje cepine. Tja do grabljic je speljana pot in tam še taborijo izletniki. Dlje se ne spusté. In vendar se tu šele začne pravo tihožitje na dnu kanjona med skalnimi bregovi in tolmini pod previsi. Res da od grabljic naprej ni speljane poti, ki bi olajšala hojo po dnu vintgarja. Škoda. S tem bi omogočili vpogled v čudoviti svet narave, njenih lepôt v kontrastih, ko zapustiš enolično ljubljansko barje in se pneš v nenačeto skalnato in gozdno tesen.

In to manj kot 20 km od Ljubljane in niti ne 10 km od sedeža planinskega društva na Igu.

Značke naših poti.

ZDAJ PA RASTE GRMOVJE . . .

Ing. VIDA LASIČ

Poletnega dne leta 1976 sva se z Dušanom namenila v dolino partizanskih delavnic: Z vlakom do Rožnega dola, od tam pa peš čez hrib do Črmošnjic, nato ob Divjem potoku do Starih žag, na Novo goro in do Dolenjskih Toplic. Tam bi potem sedla na avtobus za Ljubljano.

Na vlak u sva šele opazila, da sva delala račun brez krčmarja, saj naju je pripeljal le do Novega mesta. Ker sva imela najvažnejše prometno sredstvo — noge — s seboj, si s tem nisva belila glave. Izbrala sva le drugo smer — začela sva z Dolenjskimi Toplicami. Žal sva izgubila skoro dve uri pri čakanju na avtobus. Zato pa sva se v Toplicah lahko odžejala in poskrbela za skromno popotnico, saj sva iz izkušenj vedela, da se na gostinske storitve v takih odročnih krajih ni zanesti. Bilo je že pozno dopoldne, ko sva iz Dolenjskih Toplic zavila proti Riglju.

Sonce je neusmiljeno pripekalo, ko sva spešila najprej čez travnike, skozi redke gozde, kjer sva zaman iskala sence, pa spet med travniki in njivami. Pustila sva za seboj Dolnjo Sušico in počasi krenila med lične, večidel prenovljene zidanice, na gosto posejane med vinogradi. Pod vrhom sva se ustavila in razgledovala po okolici. Poiskala sva majhno kočico, vso sivo in zgrbljeno ob robu gozda. Od tu je Turk leta 1943 in 1944 vzdrževal radijsko zvezo z Moskvo. En sam spomin me veže nanjo, zato pa tem bolj živ. Spomin na moj najlepši dan v partizanih.

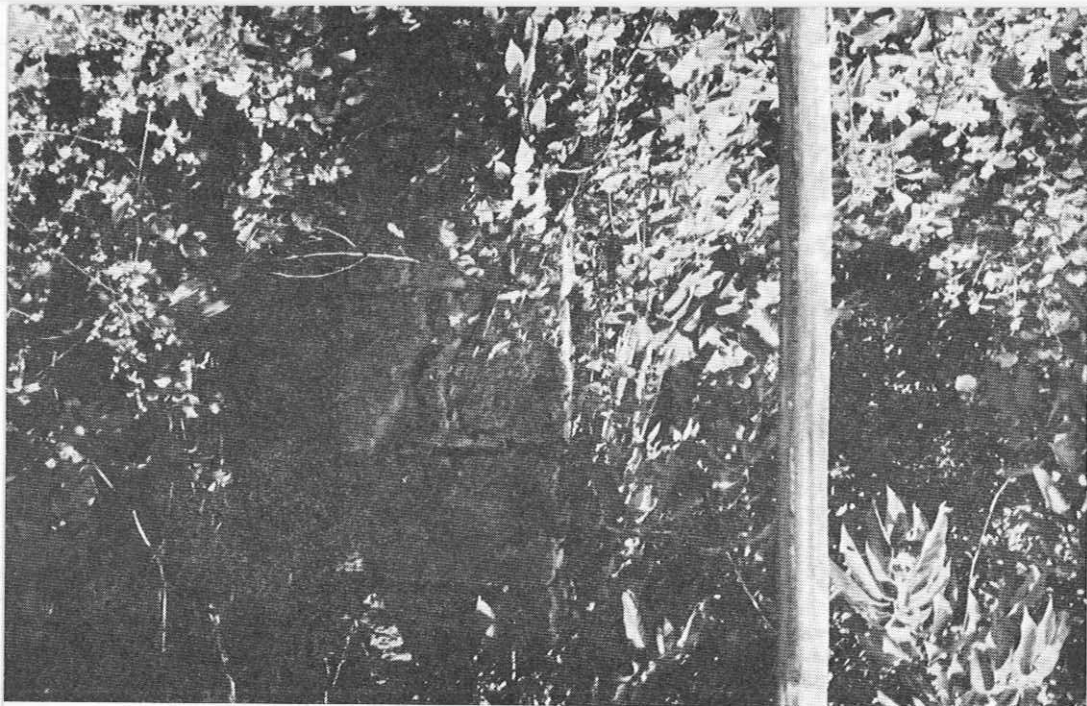
Bilo je na velikonočno nedeljo leta 1944. Za člane partizanskih radiodelavnic je bil to prvi prost dan (če ne računamo hajk) po skoraj šestmesečnem delu. Le kdo bi mogel zdržati Belokranjce in druge partizane — domačine iz bližnje in daljne okolice, da ne bi za praznike skočili domov po pirhe in potice? Zato so delavnice pospravili, skrbno poskrili orodje in aparate v bunkerje in določili dežurne za najpotrebnejša opravila, večina pa je odšla na svoje domove ali k znancem. Naju dva je povabil Turk v svojo postojanko na Bušincu. Dopoldne sva v delavnici še risala diagrame za spremne knjižice k novim radijskim postajam, popoldne pa sva se odpravila na obisk.

Dan je bil sončen, zato sem slekla oguljene smučarske hlače in oblekla iz padala sešito letno obleko. Nalašč sem pozabila na nahrbtnik in puško in se tako prelevila iz partizanke v dekle, ki se veseli toplega sonca, igrivega vetra in spomladanskega cvetja.

Bil je to eden redkih dni, ko mi ni bilo treba brskati po drobovju radioaparata, po zmešnjavi žic, uporov in kondenzatorjev, ko sem namesto klešč, pile ali spajkalnika držala v roki pravkar ozelenelo bukovo vejico, oči pa so mi počivale na temnem zelenilu smrek in svetlo zelenem bukovem brstju. Pot je držala skozi gozd, prepoln ptičjega ščebetanja, ves svež in prebujajoč se v novo rast. Sonce je zlatilo mlado listje, lilo v širokih snopih med vejami in se razlivalo po pisanih gozdnih tleh. Nisva se mogla nagledati vse naokoli razsute lepote, srce nama je prekipovalo od sreče in veselja v tem iskrečem se pomladnem dnevu, pa tudi zato, ker sem bila spet doma, v svoji delavnici, med dragimi tovariši. Še pred dvema dnevoma sem v strahu in nemiru čakala daleč od tu, onkraj Save na kurirja, da bi me varno popeljal čez reko, cesto in železnico na Dolenjsko. Dolga pot, ki sem jo imela za seboj — komaj prejšnji dan sem se pozno zvečer vrnila — mi ni ostala v nogah. Zdelo se mi je, da bi samo malo zakrtila z rokami in že bi poletela kot metulj. Tudi Dušan je ves zavzet opazoval zmagovito pomlad in se čudil, kdaj so izginile turobne, bakreno vijoličaste zimske barve bukovih gozdov. Kakor čez noč se je razcvetelo popje in rumeno-zeleno brstje, vse preplavljeno z bleščečo sončno lučjo. Toliko dela je imel zadnje tedne v delavnici, da je bilo skoraj greh pogledati skozi okno. Ni čudno, da so oči videle le še elektronke, tuljave, pretikala itd.

Nisva še hodila eno uro, ko se je steza izvila iz gozda na travnik. Pred nama se je odprl pogled na Rigelj, na vinograde in zidanice, ob katerih so se razcvetale prve breskve. Nekaj sto metrov od tod, pod vrhom hriba, je stala na travniku ob gozdu hišica, kamor sva bila namenjena. Ubrala sva bližnjico in že naju je od daleč pozdravljala Turk. Segli smo si v roke, v koči pa sva pozdravila še radiotelegrafistko Micko in kurirja Belega. Skupaj smo sedli za praznično pogrnjeno mizo. Kaj vse se je znašlo na njej! Intendant Nande se je zares izkazal, pripravil je pravo velikonočno pojedino, kruh, meso, jabolka in celo potico, tudi na vino ni pozabil. Skrbel je le za štiri ljudi, zato mu je bilo lažje dobiti kakšen priboljšek kot pa našemu kuharju iz radiodelavnice, ki je moral vsak dan nasititi in napojiti pedeset ljudi. To se je zadnje čase močno poznalo celo na robidovih grmih levo in desno od kuhinje: postajali so iz dneva v dan bolj oskubljeni, robidovo listje je obiral za čaj, z njim — seveda grenkim — smo si na Novi gori gasili žejo, saj pitne vode ni bilo.

V prijetnem kramljanju so naglo minevale praznične ure, ko smo za hip pozabili na

Razvaline radiodelavnice Nova gora

Foto Vida Lasič 1976

vojno (namenoma nisem gledala v kot, kjer so bile prislonjene puške) in mislili predvsem na dom, na svoje najbližje, na svobodo. Kar prehitro je prišel čas, ko se je bilo treba posloviti. Turk in Micka sta zlezla v bunker k oddajniku, Beli pa se je že prej izmuznil iz sobe, da bi zamenjal Nandeta na straži. —

Za trenutek sem si zdaj po tolikih letih zaželela, da bi stekla do hišice in pogledala v tisto kmečko izbo, kjer sem preživela tako lep popoldan. Pa sem si takoj premislila. Naj rajši ostane v spominu taka, kot je bila nekoč, svetla in domača, z vonjem po sveže pečenem kruhu in jabolkah.

Sonce je vse bolj žgalo, ko sva med vinogradi krenila dalje in kmalu prišla do razpotja. Korak mi zastane in bridek spomin zatemni prejšnjo vedrino. Ozrem se na levo proti zidanici, kjer je delala Micka tistega usodnega novembrskega dne, ko je sovražnikova patrolja vdrla iz Novega mesta na Rigelj. Ob prvih streljih je pograbila oddajnik in ga odnesla v gozd na varno. Potem se je vrnila po nahrbtnik, v njem je imela fotografijo svojega štiriletnega sinka. Spotoma je naletela na domobrance. Na mestu so jo ustrelili. Isti dan je padel tudi kurir Beli. Presenetili so ga, ko se je vračal iz gozda, kamor je odnesel v skrivališče aparate. Zakaj so ga še s puškimi kopiti razmrcvarili? Čim bolj se odmika grozotni vojni čas, tem bolj se mi zdijo taka in podobna zverstva nerazumljiva. —

Radiodelavnica Nova gora
Foto Dušan Lasič 1948

Razvalina javke in električne centrale v Starih žagah

Foto Vida Lasič 1976

Gozdna pot se oži v zaraslo, komaj opazno stezico, nekoč pa je bila to kar široka in dobro uhojena pot. Nekaj časa ugibava, ali ne bi zavila rajši višje gori po stezi skozi gozd. Odločiva pa se za spodnjo, predvsem zaradi hude žeje. Upava namreč, da bova spotoma dobila kje kak kozarec pijače. Pri tolikih vinogradih menda ne bo treba gasiti žeje s kapnico ali pa šele v dolini s potočnico.

V vasi le naletiva na kmeta, ki je bil pripravljen postreči nama s pijačo. Ker je bil že čas za kosilo, pojeva nekaj kruha in sira. Zalijeva z vinom, ki pa je tako kislo, da bi bolj sodilo na solato. Vendar je žeja tolikšna, da sva tudi s takim zadovoljna. Nerodno je samo to, da je za naju pijače preveč. Kako bi napravila, da gospodarja ne bi užalila? Povabiva njega in ženo, naj z nama popijeta kozarec na zdravje. Ostanek prelijeva v čutarico, saj je pred nama še dolga pot. Plačava zapitek in se obrneva proti Novi gori. Čez pol ure prispeva do porušene cerkvice, tu pa se počutiva že »doma«, saj je do delavnic le še nekaj sto metrov.

Nekoč širok kolovoz je zdaj ves zarasel z visoko travo, levo in desno se je ob njem v tridesetih letih razbohotilo bujno zelenje. Na razvalinah je bršljan čez in čez prekril belo kamenje, na široko se je razraslo robidovje. Zdaj z dolgim, upognjenim protjem zastira pot. Skrbno se ozirava na levo in desno za delavnicami. Danes bi jih celo tisti, ki so tukaj več mesecev delali, komaj še prepoznali. Meni se tega pač ni treba bati.

Javka in električna centrala v Starih žagah

Foto Dušan Lasič 1948

Kuhinja
z jedilnico
v Novi gori
Foto Dušan Lasič
1948

Česar ne zazna oko, začuti srce. Da se le ozrem čez dolino na valoviti greben Kočevskega Roga, že vem, kje se moram ustaviti.

Zdaj sva tu. Na levi najprej nekdanja spalnica, desno kuhinja z jedilnico in pisarno, nasproti nje radiodelavnica, malo naprej finomehantična.

Postojiva pred radiodelavnico. Južni vogal, na gosto prekrit z bršljanom, še stoji in se podaljšuje v obok nad kletnimi vrati. Vse drugo je sesuto v kup poraslega kamenja. »Glej no, nikoli nisem opazil, da bi v moji sobi rasla češnja!« nekoliko bridko pripomni Dušan.

Pa res! Prav na sredo nekdanje delovne sobe vodje radiodelavnice se je vselila češnja in se razrasla v visoko drevo s košato krošnjo. Zdaj ponuja svoje drobne, vendar sladke sadeže redkim mimoidočim. Sežem po veji, ki se sklanja prav tja, kjer je stala nekoč moja delovna miza, utrgam nekaj rdečih sadežev, jih poskusim in si tako izpolnim svojo davno željo, ki sem se ji leta 1944 morala odreči.

Gledam ta kup kamenja in se spominjam, da je na teh nekaj kvadratnih metrih takrat stala delavnica, ki je bila gotovo edina te vrste v vsej zasedeni Evropi, edina partizanska radiodelavnica, ki je izdelovala za osvobodilno vojsko nove sprejemno-oddajne postaje po lastnih načrtih, prilagojenih materialu, ki je bil na voljo. Nekaj so ga prinesli tehniki s seboj iz Ljubljane, nekaj so ga dobili iz vojnega plena, veliko stvari, tudi zelo zahtevnih sestavnih delov, pa so morali na roke izdelati z najpreprostejšim orodjem. In to resnično ni bilo lahko. Težavno je bilo tudi zato, ker niso imeli izkušenj, saj se nihče med njimi ni kdaj prej ukvarjal s konstruiranjem radijskih postaj, večina pa niti ne z radiotehniko. Bili pa so neskončno vztrajni, potrpežljivi in skromni, raztegnili so svoj delovni čas na ves dan in še pozno v noč, da bi s pridnostjo nadomestili pomanjkanje znanja in izkušenj.

Do aprila 1944 so poslali v brigade šest sprejemno-oddajnih postaj, imenovanih Hajka-III, v naslednjih treh mesecih pa še deset, imenovanih Invazija-V. Vse so imele tudi lasten vir električne moči. V primeri s tovarniško izdelanimi postajami pa so se odlikovale tudi po tem, da so morale poleg običajnih električnih preizkusov prestati še poseben preizkus trpežnosti — »mulatest«, saj so bile namenjene za partizansko vojskovanje. Aparat so zaprli v sod in ga zakotalili po bregu, da je veselo poskakoval čez skale. S tem so ponazorili grobo prenašanje aparata na mulinem hrbtu in vse, kar se s tem v zvezi lahko pripeti. Šele če je po takem divjem trkljanju aparat še delal, je bil zrel za brigado.

No, danes pa bi tega poskusa ne mogli opraviti, sem z obžalovanjem pomislila, ko sem se ozrla po gosto obraščenem bregu. Sodček se zdaj nima kje kotaliti, ustavil bi se ob prvem grmu, to pa ne bi zaleglo niti za toliko, kot če bi se mula le prestopila. Poleg vojaških radijskih postaj so v delavnici izdelali tudi trideset baterijskih sprejemnikov, večinoma za bolnišnice, popravili ali predelali so na stotine najrazličnejših aparatov, na tisoče ur, pa še veliko drugih stvari. Iz majhne radiodelavnice, kjer je jeseni 1943 delalo pet ljudi, je zrasla v nekaj mesecih velika delavnica, ki je imela poleg osnovne radiodelavnice še zelo obsežno finomehantično, električno, ključavničarsko, kleparsko in mizarsko delavnico, za razna druga dela pa še tesarje, zidarje in

pomožne delavce, vseh skupaj je bilo ob koncu vojne čez osemdeset. Imela je tudi več dobro skritih skladišč za aparate in material.

Po svoji obsežnosti, po raznolikih in zahtevnih delih, ki jih je opravljala, po številnih popravilih in izdelkih, predvsem pa zaradi nepretrganega dela (1943—1945) v neposredni bližini sovražnih postojank je bila ta delavnica res nekaj izjemnega, posebno če upoštevamo, da je prej (1941—1943) delala v Ljubljani in je torej delo na radiotehničnem področju trajalo vso vojno od julija 1941 do maja 1945.

Za hip sem se vrnila v preteklost, v tiste nepozabne dni, ko je na Novi gori živo utripalo življenje, ko so njene prijazne pol lesene pol zidane hišice dajale zavetje partizanskim tehnikom, ki so s svojo mladostjo in delovno vnemo oživili to zapuščeno kočevsko naselje. Kako lepo se je takrat videlo z Nove gore širom po dolini, ne drevje ne grmovje ni zastiralo pogleda čez travnike in vinograde tja do ceste in potoka. Kamnite stopničke, kdo ve, koliko jih je bilo, so držale v dolino na javko, neštetokrat so se tehniki sprehodili po njih, ko so prenašali težke akumulatorje in aparate. Pa kaj je to pomenilo za mlade noge in krepke hrbte!

Danes zaman iščeva vsaj sled kake stopnice ali stezice, mukoma se prebijava skozi gosto grmovje in drevje, bredeva po visoki travi in skušava kljub ovinkom obdržati pravo smer.

Končno sva v dolini, ob Divjem potoku, v Starih žagah. Od mogočnega mlina, v katerem je bila septembra 1943 urejena prva radiodelavnica, po nemški ofenzivi pa je ostala v njem javka, štrli v zrak le nekaj kletnih zidov. Pa še teh ne bi bilo videti, če ne bi bili okolice pred nekaj leti očistili. Rineva skozi koprive, ki nama segajo do pod pazduhe, in so na gosto prekrile zadnjo ped zemlje vse naokoli. Dušan s palico kosi po njih, neusmiljeno udriha na levo in desno, pa nič ne zaleže. Kmalu sva vsa opečena po rokah in nogah. No, lahko se le še tolaživa, da je to dobro zoper revmatizem, čeprav še tako nadležno peče in skeli.

Nad mlinom prši slapič v globok kotel in Dušan si ne more kaj, da se ne bi v hladni vodi osvežil. Jaz pa postopam med razvalinami in ogledujem, kaj je še ostalo od tistih poslopij, kjer so delali električarji, ključavničarji in mizarji in kjer smo imeli varno skrita skladišča. Toži se mi po mogočnem mlinskem kolesu, ki se je tako neutrudno vrtelo in nam dajalo elektriko, čeprav vedno premalo. Pogrešam leseno brv, ki je

Turkova postojanka

Foto Vida Lasič 1976

držala čez potok, najprej poševno skozi majhen gozdiček, nato pa po kamnitih stopničkah naravnost do delavnic na Novi gori. Tudi obokanega kamnitega mostička, po katerem si prišel naravnost v kuhinjo ni več. In še marsičesa drugega ne. Veliko je že uničil čas, požrešni Hronos, kakor so rekli stari Grki.

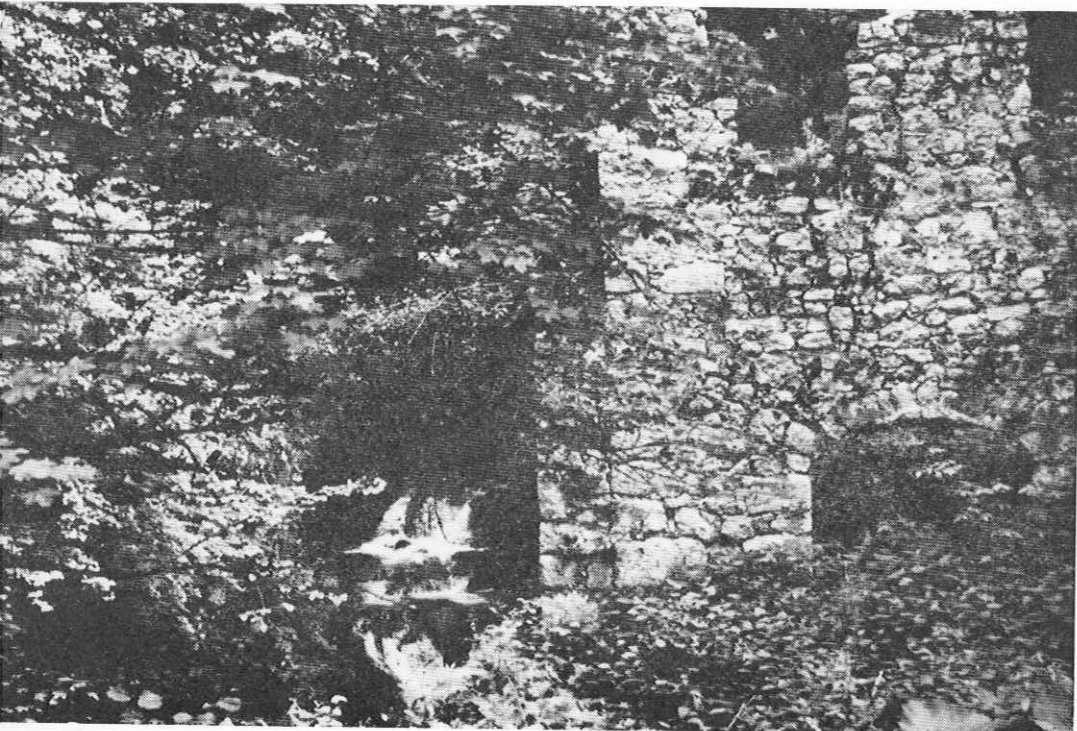
Za delavnice je bila ta javka zelo koristno postajališče. Partizan, ki je prinesel aparat v popravilo, se je javil v pisarni (danes bi rekli recepciji), kjer je prtljago oddal, njega pa so vpisali v spisek za hrano in stanovanje, če je bilo treba na popravilo čakati. V delavnico na Novo goro ni smel, tja in nazaj so prenašali aparate domači delavci, to pa iz konspirativnih razlogov. Gast se seveda ni smel dolgočasiti in držati križem rok, če se je popravilo zavleklo. Za to je poskrbel vodja javke (receptor), ki mu je dal največkrat prebirati staro šaro, katere nikoli ni zmanjkalo, saj so na javko poleg raznega blaga dovažali ostanke vojnega plena in razbitine zrušenih letal, ki jih je bilo treba razdreti in razporediti.

Brez administracije seveda ni šlo. Treba je bilo zapisati, kakšen je aparat (oddajnik, sprejemnik, generator itd.), čigav je (glavni štab, VII. korpus, brigada itd.), kdo ga je popravil in kdaj, pa še kdo ga je prinesel oziroma odnesel. Prihranili pa smo si vsaj delovno mesto blagajnika, saj je bilo vse zastoj: hrana, stanovanje in popravila. Bili so zares lepi časi, ko nismo imeli nobenih skrbi z denarjem. Če smo se vsaj za silo najedli in skromno oblekli, pa smo bili zadovoljni. Z veseljem smo delali od jutra do noči in niti pomislili nismo na prost čas. Zanj je takrat skrbel le sovražnik. Kadar je začelo sumljivo blizu pokati, smo hitro pospravili delavnice in poskrili orodje in aparate v bunkerje, potem pa neprostovoljno počivali, dokler ni nevarnost minila.

— — —

Še bi bila razpredala spomine na tisto pomlad, če me ne bi bil Dušan opomnil, da bo treba naprej. Povzpela sva se na cesto in po njej nadaljevala pot do Črmošnjic in Mašlja, dolinice, kamor so avgusta 1944 preselili delavnice. Tukaj sta dve hiši še ohranjeni, in sicer nekdanja radiodelavnica in kuhinja z jedilnico in spalnicami. Poslopja, kjer so imeli finomehanično, ključavničarsko, kleparsko, mizarsko delavnico in obe električni centrali, pa so razrušena.

Razvaline mlina-javke v Starih žagah

Spalnica na Novi gori

Foto Dušan Lasič 1948

Na hitro narediva še nekaj posnetkov, veliko časa pa nimava, saj morava še čez hrib na železniško postajo Rožni dol. Povprašava domačine za pot, pa nama odsvetujejo, da bi jo iskala, ker bi jo težko našla, saj nihče ne hodi več tja čez. Tudi je že tako pozno, da bi težko ujela vlak. Svetujejo nama, da bi se odpeljala z avtobusom do Semiča, od tam pa z vlakom.

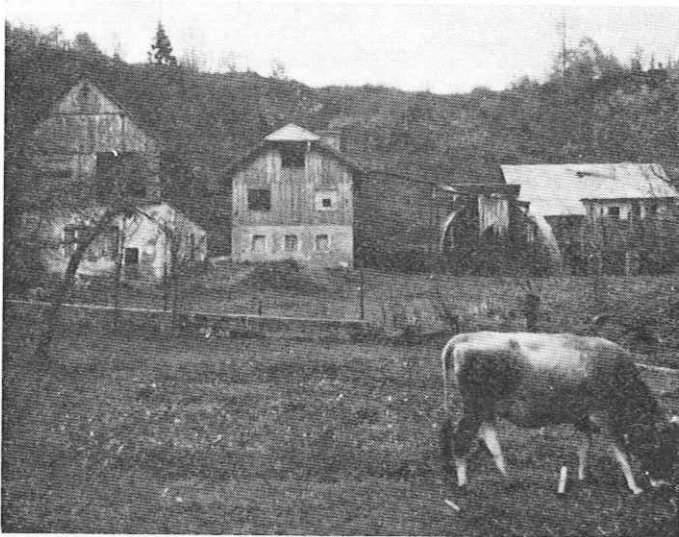
Nič kaj rada se ne obrneva proti Črmošnjicam, da bi tam počakala na avtobus. Spetoma se ozirava na hrib, čez katerega drži pot v Rožni dol, še enkrat pogledava na karto in na uro pa se hitro odločiva. Vseeno bova poskusila! Saj imava karto in Dušan ima nos, zanesljivejši od kompasa! Ubereva jo kar poprek čez travnike do gozda, tam pa za nosom po strmi spolzki poti. Da bi le prišla do planote nekje zgoraj in do naselja, tam bova že zvedela kako naprej! Še kar hitro sva na vrhu, vendar se zaman ozirava po travnikih in hišah vrisanih na karti. S težavo ugledava skozi drevje ostanke zidov. No, lahko bi si pač mislila, da vasi ne bo več, saj sva še vedno na Kočevskem, od koder so se prebivalci 1941 izselili.

Spet hodiva za nosom. Kot kaže na karti, se morava držati levo od najvišjega hriba nad Srednjo vasjo. Na nekem razpotju omahujeva. Odločiva se za širšo stezo v upanju, da bo šla naravnost. Ko pa po kakšnih dvesto metrih trmasto sili na desno, ji Dušanov nos ne zaupa več, zato se obrneva in vrneva do razpotja. Od tam dalje hodiva nekaj časa po levi stezi, nato pa zavijeva naravnost skozi gozd navzdol. Ko se nekako izmotava iz gošče in prideva do travnikov, zagledava daleč pred seboj železniški nasip. Zdaj ni več strahu, da bi zgrešila. Čez dobrih dvajset minut sva že v vasi, od tam do postaje pa ni več daleč.

Sončje je izginilo za obzorjem in dan se je prevesil v večer. Ugašajoča svetloba je vse bolj temnela in brisala obrise pokrajine, ki je tonila v modrikast somrak. Povzpela sva se po nasipu do železniških tirov, lovila nekaj deset metrov ravnotežje na tračnicah in se končno ustavila pred postajo. Bila je prazna in zapuščena, nikjer žive duše. Se vlak tukaj sploh ustavlja? Imela sva še toliko časa, da sva pospravila ostanek kruha in sira, se napila hladne vode in s tem najin izlet pravzaprav končala. Noge so svoje opravile, za naprej pa bo poskrbela nafta.

— — —

Ne vem, kdaj bova spet prišla. Vem pa, da bo vsakokrat trave in goščavja vse več, čez nekaj let bo temnozeleni bršljan prerasel še zadnje ruševine. Kmalu tudi ne bo nikogar več, ki bi jih obiskoval in se spominjal tiste davne vojne pomladi in tovarišev, ki so enolične dneve ob utrudljivem delu poživljali z mladostno vero in snovali načrte, kaj

Radiodelavnica
v Črmošnjicah
Foto Dušan Lasič
1948

vse bodo naredili, po vojni, ko se bodo iz tistih majhnih hišic preselili v velike tovarne, inštitute, šole.

Potem bo samo še molčeči Rog zamišljeno zrl na zaraščeno Novo goro in se začudeno spraševal, kje so tiste bele zidanice, ki so v svoja majhna okenca lovile sonce in ga odbijale v tisočernih žarkih, da je ščemelo v očeh. Kje so zeleni travniki in obdelani vinogradi, pa vse tiste stopničke in potke med njimi? In kje so tisti mladi partizani, ki so neutrudno kot mravlje vrveli po bregu gor in dol in venomer nekaj prenašali in delali?

Skozi veje stoletnih smrek pa bo šumel veter in dahnil komaj slišno: Zdaj pa raste grmovje in zelene trave ...

Seznam članov PD Ljubljana-matica, ki so prispevali za gradnjo prizidka na Kredarici namesto venca za pokojnim Ivom Marselom, po 100 din:

Valter Švarc, Luka Kočar, Olga Černe, Vera in Tone Škrajnar, Erika Toplak, Otmar Gašperlin, Draga Pšeničnik, Fanči Špeletič, Vida Lenšček, Cene Marinko, Angelca Pečan, Malči in Vlado Igljič, Evgen Lovšin, Marica in Mirko Punčuh, Vida in ing. Lavoslav Viher, Ljudmila Juvanec.
Za smiselno počastitev pokojnikovega spomina iskrena hvala!

IZREDNI PRISPEVEK ZA PLANINSKI VESTNIK (21. 9.—11. 11. 1977)

Po 10 din

— Karel Jagodič — Velike Lašče

Po 20 din

— Ljudmila Juvanec — Ljubljana, Anica Petaci — Medvode, Minka Mali — Ljubljana

Po 30 din

— Josip Kljun — Ljubljana, Jože Klobučar — Škofja Loka

Po 50 din

— Francka Merhar — Ljubljana

Po 60 din

— Milka Badjura — Ljubljana

Po 70 din

— dr. Damjan Meško — Ljubljana

Po 80 din

— Zdenko Kirin — Koper, Franc Zavodnik — Lj.-Šentvid, Marija Hladnik — Tržič, Albin Černač — Postojna

Po 100 din

— Matija Tuma — Švica

Po 120 din

— Tomaž Ogrin — Ljubljana

Po 200 din

— Anica Žmavc — Ljubljana

Po 280 din

— Matjaž Bučar — Nemčija

Honorar so odstopili:

— Jože Hribernik — Kranj — 180 din.

Skupaj 1510 din.

Uprava in uredništvo PV se vsem prisrčno zahvaljujeta.

V LEDENIH VESINAH

ENSA 1976

JANEZ AŽMAN

Po nekaj letih je spet prišlo vabilo francoske alpinistične zveze na sodelovanje na mednarodnem alpinističnem srečanju v metropoli evropskega alpinizma v Chamonixu. Poskusiti velja — in s Cenetom sva bila izbrana kot jugoslovanska predstavnik na tem štirinajst dnevnem srečanju. Za začetek naju je čakal najprej tabor za pokopališčem. Prišla sva nekaj dni prezgodaj, da bi se aklimatizirala na višino. Že naslednji dan sva se odpravila proti Col du Trident, vendar se je vreme popoldne pokvarilo. Zjutraj naju je pozdravilo precej novega snega. Ker sva imela dosti časa, sva se vrnila preko Vallé Blanche. Ledenik je bil zelo razbit, tako da se nama je razgibavanje spremenilo v celodnevni blodnjak med razpokami.

Dva dni sva se sušila, potem pa sva se odpravila v ENSA (Državna šola za smučanje in alpinizem). Ni bilo časa za ogleda, treba je bilo izkoristiti vsako uro lepega vremena. Že takoj naslednji dan sva odšla na ledenik Argentine. Imela sva namen splezati ozebnik Lagarde—Arsandaux v SV steni Les Droites. Vstala sva okrog polnoči in odšla pod steno. Kmalu pa sva ugotovila, da z vzponom ne bo nič, ker zaradi prevelike krajne počti kratkomalo nisva mogla vstopiti. Razočarana in jezna sva se vrnila po ledeniku v upanju, da bo naslednjič bolje.

Po nekaj dneh se je slika ponovila, le da sva takrat preklinjala razmere pod Druji v Couloir Nord. Ko se po dolgem času odločiš za eno najtežjih smeri v Centralnih Alpah, ti jo pa razmere zagodejo! Malo snega pozimi, za nameček pa še zelo sončen junij. Marsikje so se ledeni raztežaji spremenili v nepreplezljiva mesta.

Po več neuspešnih poskusih zaradi razmer sva močno upala, da nama vzpon ne bo ušel. Vremenoslavci so obetali izboljšanje. Tako sva se sredi dopoldneva odpravila na Aig. du Midi, od tam pa peš v kočo na Col du Trident. Severna stena Grand Pillier d'Angle je vabila. Najina stara znanca, morda bo prijaznejša od drugih sten. Cecchinel-Nominée! Ena najbolj drzno speljanih smeri v tem koncu, bo cilj ali spet le želja? V ključnih mestih stene ni bilo ledu. Tako sva se odločila za Dufour-Frehel, ki sta jo prejšnje leto kot prva ponovila Andrejčič in Matijevc. Ena šestica dvakrat, druga pa ostane za Jugoslovane nerešen problem, saj je moral tudi Zvone že drugič odnehati zaradi razmer. No, pa saj hodimo vsako leto v Francijo.

Zgodnje vstajanje ni zjutraj, pač pa pred polnočjo. Ura je zvonila že ob 22.30, pravzaprav niti dobro zaspala nisva. S čelnima svetilkama in s tesnobnimi občutki ob pogledu na granitni zid, okovan v led in sneg, sva odšla v zvezdno noč. S sedla Col Moore bi moralo ležati snežišče, pa je bil le zlizan granit, posut s prahom — dve debeli uri dela. Na ledeniku so bile spet težave. Krajna zev je bila velika, široka. Rešitev je našel Cene, ker si je že prejšnji dan z daljnogledom ogledal steno. Preplezati sva morala zelo strm raztežaj, 75—80° naklonine. To je odlično opravil Cene, tako da sva bila kar hitro čez. Nato sva plezala oba hkrati — vrh je bil še daleč. Po nekajurnem plezanju v strmini 55—60° so naju ujeli prvi sončni žarki izza grebena Triolet in Grandes Jorasses. Kako prijetna toplota pri okrog — 15° C! Strmina je rasla, preplezani metri so nama lezli v noge, začela sva varovati.

Priplezala sva do kombiniranega dela stene — požlednih skal. Na njih je bilo od nekaj mm do nekaj cm ledu, ki se je ob vsakem udarcu s cepinom drobil in pršil — tudi za vrat. Cene je plezal po poledeneli plošči, kjer je bilo le nekaj mm ledu, tako da ni mogel zaviti vijaka, špranje za klina pa so bile tudi vse zalite z ledom. Spet raztežaj brez varovanja, že najmanjša napaka bi pomenila konec nekaj sto metrov niže v krajni zevi. Prigoljufal se je v boljši teren. Uredil si je stojišče in na vrsti sem bil sam. Res mojstrsko delo je opravil Cene v tisti 75° ledni strmini. Po trdem delu sem bil pri njem in po kratkem počitku sva nadaljevala. Prišel sem s previsom, ki se je vlek v nedogled. Res se je končal, vendar ne s poličko, ampak s strmim ledom, trdim, tako da sta se prednja dva zoba sumljivo skromno zadirala vanj. Ko je strmina nekoliko popustila, sem uredil stojišče na treh klinih, zabitih v špranje med ledom in skalo. Tako pripet sem pričel z varovanjem in upal, da se ne bo zgodila nesreča, ker tisti klini še nekajmetrskega padca ne bi bili zdržali. Seveda se tega Cenetu nisem upal povedati in stvar si je ogledal šele, ko je priplezal do mene. Nekomu pod steno bi se zdela kot pajka na pokonci postavljeni beli ploskvi. Le kaj bi si mislil, če bi naju opazoval, takole, brez pametnega varovanja, v tistem norem terenu! Skalna pregrada je bila tako za nama. Skupaj sva rila po meter globokem pršiču okrog 55° in samo še čakala na plaz. Ni ga hotelo biti! Dobra poznanstva se včasih res obnesejo! Prišla sva pod viseč ledenik, okrog 30 m visok. Ta nama je ves čas visel nad glavo.

Po prečnici je sledil dober led okrog 60°. Tako sva z varovanjem zlezla nadaljnjih 200 m do vrha stebra, na višino 4400 m. Od tam je bilo še 400 višinskih metrov po grebenu Peuterey do vrha Mt. Blanca. Ura je bila 6 popoldne. Na nogah sva bila že 18 ur. Privoščila sva si malico in razmišljala o bivaku, saj sva prejšnje leto od tam do vrha in navzdol do bivaka porabila še 7 ur. Odločila sva se za bivak — za tistega pločevinastega, ki pa je bil takrat kar za več kot 4 ure »bližji«. Po 20 urah garanja sva si segla v roke na vrhu Mt. Blanca. Veter, oblaki, zahajajoče sonce in midva visoko in daleč.

Vreme se je čez noč poslabšalo, ni bilo turistov in vodnikov, ki bi naju že ob treh vrgli iz spanja. Tako sva šele ob osmih počasi sestopila v Chamonix.

Zadnjo noč pred odhodom iz Francije sva preplezala še Gervasuttijev ozebnik.

Slovo od nanovo spoznanih prijateljev je bilo veselo. Kar nismo znali povedati, smo pokazali, kar nismo razumeli, smo uganili. Po dobri kranjski pa tudi francoski ali pa, recimo, človeški navadi se je tudi jedlo in pilo. Naslednji navezi, ki bo izbrana za ENSA, pa želim predvsem boljše razmere in vreme, kot sva ga imela midva. Le nad vremenom bi se lahko pritožila.

OB ZLETU SLOVENSКИH PLANINCEV NA MATAJURJU

Danes in pred petdesetimi leti

STANKO PERTOT

V nedeljo, 12. junija letos, je bilo pod vrhom Matajurja pravo planinsko razpoloženje. Ob vsakoletnem srečanju planincev našega zamejstva tj. Primorske, Koroške in Slovenije, ki ga je letos organiziralo mlado planinsko društvo iz Slovenske Benečije, je vladalo veselo in vedro razpoloženje. Govori, godbe, pesem in ples; to se je vse tudi skladalo z vremenom, ki je bilo vrlim in požrtvovalnim beneškim planincem naklonjeno in obiskovalcem v zadoščenju.

Ob jutranjem sprehodu na vrh Matajurja, opazovanju veselega razpoloženja na zabavnem prostoru, ob kramljanju in obujanju spominov med znanci in prijatelji od tu in preko meje so se mi povrnile misli in spomini na čas pred petdesetimi leti, ko smo se trije tržaški mladinci dolge ure vzpenjali z druge, livške strani, na isti vrh. Takrat še nismo poznali avtov, ki bi nas pripeljali pod sam vrh. Danes se »planinari«, žal, tudi tako.

Takrat se je pisalo za primorsko ljudstvo zloglasno leto 1927, ko je fašistični okupator začel razpuščati naša gospodarska, prosvetna in športna društva, ki so bila v polnem razmahu svojega delovanja. Tisto leto smo sklenili trije člani takratnega slovenskega dijaškega krožka Nikolo Tommaseo iz Trsta, pred nedavnim umrli Jozo Verč, v Milanu živeči Janko Martelanc in podpisani, da bomo del šolskih počitnic izkoristili za taborjenje nekje v Posočju in da se bomo potem udeležili zborovanja primorskih študentov na Laznah. Takrat smo se študentje pogostokrat podajali na izlete v razne kraje Primorske med ljudi, da smo se z njimi spoznali in jih vzpodbujali, naj ne klonijo pod terorjem fašizma, ki je takrat gospodaril po naših krajih. Vzodbujali smo ljudi k narodni zavesti.

Ko smo se nekega poletnega dne z vlakom podali iz Trsta do Sv. Lucije (sedaj Most na Soči), naš krožek še ni bil razpuščen. Šele med taborjenjem v vasi Krn pod Krnomo smo zvedeli za razpust. Skrbni Jozo nas je pomiril in povedal, da je pred odhodom spravil vse na varno, da ne bi oblasti ob razpustu, ki ga je bilo pričakovati, kaj našle. V vasi Krn smo »taborili« pod udobno streho na seniku zavednega kmeta, ki nas je ves čas gostoljubno sprejel pod streho. Od tega izhodišča smo prirajali vsakodnevne izlete in ture na bližnje hribe, na Krn, Rdeči rob, Krnsko jezero in še drugam. En dan smo namenili tudi Matajurju. Podali smo se zgodaj čez Sočo in mimo Livka oznojeni in utrujeni dosegli vrh.

Škoda, da so tudi to nedeljo, kot tedaj, soparne meglice zastirale obzorje, da nismo mogli razločiti Krna in na drugi strani po dolinah razstresenih beneških vasi in krajev. Pred petdesetimi leti je bil naš cilj, da sodelujemo na študentskem zboru na Laznah nad Čepovanom. Sedaj smo hoteli biti v čim večjem številu navzoči na prireditvi

mladega beneškega planinskega društva in s tem vzpodbuditi beneške prijatelje v njihovi težki borbi za dosego najosnovnejših človeških pravic.

Na Laznah, kamor smo se podali spet peš izpod Krna, Sv. Lucije, Trnovskega gozda in preko Čepovana, se je zbrala študentska mladina iz vse Primorske. Med nami ni bilo strankarskih razlik, saj nas je družila enotna narodnoobrambna zavest. Takrat je prevladovalo med nami drugačno vzdušje kot danes. Spominjam se, da sem med številnimi govorniki prvič slišal tudi pripadnika komunistične partije (ne vem, ali je bil ilegalec italijanske ali slovenske KP), bil pa je Slovenec, baje iz Vipave, po imenu Vodopivec. Bil je dober govornik, govoril je o stališču KP do manjšinskih vprašanj. Zborovanje je trajalo nekaj dni in je bilo strogo konspirativno. Pa tudi šal ni manjkalo. Neko noč so nas prestrašili Idričjani. Začeli so razbijati po vratih skednja, v katerem smo spali in se v pristni južnjaški govorici predstavili za karabinerje. No, povzročil so nemalo strahu.

Teh nekaj misli, ki so mi prišle po tolikih letih v spomin ob tem planinskem prazniku na Matajurju, sem nanizal za tiste, ki se bolje spominjajo zborovanja na Laznah.

Zdaj sem opazoval in občudoval te vrle Benečane, kako se trudijo, da bi s takimi in podobnimi prireditvami izpričali svojo življenjsko bitnost prav na obronkih Matajurja, tem simbolu in živi priči trpljenja in borbe za dosego najosnovnejših človeških pravic, za katere so naši beneški rojaki še prikrajšani. Pred petdesetimi leti se je primorska mladina zbirala in sklepala, kako naj bi se upirala načrtnemu raznarodovanju. Bile so potrebne žrtve, zapori, internacije, emigracija. Prišla je druga svetovna vojna. Primorsko ljudstvo se je odzvalo odmevom svobodnih gozdov in z žrtvami prispevalo k zmagi. Za mnoge je prišla osvoboditev. Ne želim, da bi beneški ljudje poskusili vse tisto, kar smo mi. Saj je že tako njihova pot bila in je še postlana s trnjem kljub zmagi tako imenovanih demokratičnih in naprednih sil v svetu in pri nas v Italiji. Z vztrajnim bojem si bodo morali tudi beneški Slovenci priboriti svoje pravice, saj jih tudi zanje predvideva tudi ob tej priliki toliko poudarjeni osimski sporazum. Naj bi bil ta zadnji in dokončni! Kako so se izpolnjevali dosedanji sporazumi in obljube! Naj nam bodo izkušnje petdesetih let v opozorilo in opomin!

ČVRSNICA 1949 ALI MOJA FANTOVŠČINA V SEVEROZAHODNI STENI MERIČA KUKA*

Dr. JOŽE ANDLOVIC

Pričujoči članek je v veliki meri nastal po zaslugi alpinistov AO Ljubljana-matica, ki so lani v zadnji tretjini avgusta obiskali hercegovske gore. Ko sem namreč v »Delu« čital v »Alpinističnih novicah«, da sta 24.—25. avgusta Andrej Druškovič in Srečko Modic prva ponovila »slovensko smer« v 800 m visoki severozahodni steni Meriča Kuka in jo ocenila s »petico«, so mi na mah oživel spomini na prvenstveni vzpon, ki sva ga pred 27 leti — konec julija 1949 — opravila s prijateljem Ksavom Šemrovom. Okolnosti tistega vzpona mi ne gredo iz spomina.

Najbrž je bila odprava v Čvrnico leta 1949 prva resnejša povojna manifestacija slovenskega alpinizma na bratskem jugu. Pod vodstvom Milana Hodaliča so sodelovali Miha Verovšek, Božo Fakin, France Zupan, Rado Kočevar, Sandi Blažina in Danica Pajer, Evgen in Vido Vavken, Igor Levstek, Dane Škerlj, Vojo Šerbec in še kdo, skupaj 16 (gl. »Polet« z dne 21. avg. 1949). S Ksavom pa sva »padla noter« po naključju in nepričakovano. Belač in še nekdo od kandidatov nista mogla na pot. In tako je Ksavo vročega julijskega dopoldneva ves prepoten pridrvel z imenitno novico, da se kot »nadomestka« lahko udeleživa »ekspedicije« v Hercegovino. Za takratne razmere je to pomenilo malo manj kot sedaj Himalaja, pa še veliko priznanje Ksavu in meni, ki sva bila pravzaprav popolna plezalska samouka.

Najbrž ni nobene odprave, ki bi povsem gladko potekala. Zame so se hude komplikacije pričele že pred samim odhodom. Tistikrat sem bil namreč na tem, da zapravim samski stan. Zadeva je bila še v strogi ilegali. Pred leti mi je sicer vedeževalka (Rusinja v Cekinovem gradu; k njej me je zavlekla moja starejša sestra) prerokovala, da se bom na materino željo mlad oženil, vendar je bila prva polovica »prerokbe« v nasprotju

z dejanskim stanjem. Zato mi je še posebej ustrezalo iti na odpravo, se izogniti »pозorištu u kući« in se vrniti »tik pred zdajci«. Po programu bi se celo moral vrniti en dan pred drugimi, da ne bi zamudil zadeve na magistratu. Moji usojeni boljši polovici pa ta zadeva ni prav nič ugajala. (Priznam, da moja odsotnost res ni bila najbolj primerna oz. skoraj bi lahko rekli, da je bila nesramna.) Kaj prida razumevanja za moje hribovske podvige že tako ni imela, ko pa sem ji par ur pred odhodom razkril »radosno novico«, so bile seveda takoj solze v očeh in ogenj v strehi. Nobeno prepričevanje ni nič zaleglo. Kot bi mignil, so bili poskriti pripravljeni rekviziti, vrata moje sobe zaklenjena in ključ neke na varnem. Sedaj pa je v meni zavrela vsa alpinistična ihta. Tvegala sem »izpad« skozi okno, naredil krajšo težavno prečnico po zidni polički v prvem nadstropju in s »tarzanskim skokom« dosegel sosedov balkon. Presenečene stanovalce sem miril, češ, da gre le za zadnji trening pred odhodom na plezalsko odpravo.

Medtem se je po »normalni stezi« že pojavila na stopnicah moja najdražja z nahrbtnikom in drugo ropotijo. Sprevidela je, da sem pripravljen iti magari v samih hlačah in bos. Imela sva še kratek, zelo stvaren dialog, v katerem sem si priboril alpinistične pravice za vselej (žal da napisane pogodbe ni prišlo).

Vožnja v Bosno je bila v stilu povojnega prometa na vlakih. Da je bil užitek še večji, so bili vagoni od vročine razbeljeni. Kupe smo spremenili v spalnik, tako da smo med klopi zložili šotore in nahrbtnike, med prtlačnima policama pa napeli plezalne vrvi in napravili nekakšno mrežasto posteljo. V Konjicu smo blizu zgodovinskega podrtega mostu sprali s sebe umazanijo. Na železniški postaji smo doživljali dramatične odločitve: Ugotovili smo, da je prišlo do pomote pri prtlačji. Namesto zaboja s koruznim zdrobom smo dobili »v dar« od Jugoslovanskih državnih železnic — zaboj čokolade. Nekateri so menili, da se kar »sprijaznimo« s pomoto, za katero mi nismo nič krivi. Nekdo je menil, da ne bo nihče ugotovil, kam je čokolada izginila. Stvar je bila res mikavna — čokolade takrat sploh ni bilo mogoče kupiti. Ugibanja za in proti je končal vodja odprave Milan Hodalič z energičnim »madona, pobje, nič ga ne bomo srali!« K naši pošteni odločitvi je veliko pripomogla tudi etiketa z naslovom — zaboj je bil namreč namenjen v okrevališče vojnih invalidov. Končno je kolonica bosanskih konjičev z našo robo — brez čokolade in brez zdroba — pekotala po kamenju hercegovskem v dolino Diva Grabovica. Utaborili smo se nedaleč od logarnice.

Kot ubiti smo prespali prvo noč navzlic nadležnim komarjem. Naslednje jutro nas je vročina že prav kmalu pognala iz šotorov. Naša baza je bila namreč manj kot 200 m nad morjem in zrak je kar migetal. Šli smo na krajše ogledne pod vznožje sten, po razbeljenem kamenju pa je tekla naš znoj. Pozno popoldne sva šla s Ksavom na krajši trening v bližnjo Zavodno steno. Zabila sva svoje prve kline. Dotedaj sva namreč lezla le z vrvjo. Pa sva imela že tudi nekaj »zahtevnejših« vzponov za seboj. Spomnim se, kako sva se na zimski turi na grebenu Zeleniških špic pogovarjala, kako bi v primeru, če bi prvi padel, drugi moral skočiti na drugo stran. K sreči je ostalo pri zamisli. Ko sva

O MAKALUJU

»Der Bergsteiger« 1977/1 je med prvenstvenimi vzponi in turami objavil jugoslovanski uspeh na Makaluju iz leta 1974. Poročilo je zanimivo, ker je povezano z avstrijsko ekspedicijo na Makalu. Takole pravi: »Kakor znano, Avstrijci pod vodstvom Wolfganga Nairza (tudi Reinhold Messner je bil član te ekspedicije) spomladi 1974 niso uspeli pri novem poskusu direktnega vzpona po južni steni. Najvišje sta prišla Messner in Markl: 7500 m.

Jeseni 1974 je prišla mednarodna ekspedicija (med drugimi je bil zraven tudi Fritz Stammberger) do okoli 7800 m, do kamor je Jugoslovčan Maležič napel fiksne vrvi. Maležič je bil član jugoslovanske ekspedicije že leta 1972, tedaj je prišel celo do višine 8100 m. Jeseni 1975 pa je prišlo do odločitve: Jugoslovani so bili spet na Makaluju in 6. oktobra sta Belak in Manfreda prva prišla čez 3000 m visoko južno steno. Nekaj dni nato je še šest mož te ekspedicije stopilo na teme Makaluja — veliko dejanje te ekspedicije pod vodstvom A. Kunaverja«. Notico je podpisal A. B.

T. O.

JUGOSLOVANI V HIMALAJSKI KRONIKI 1975—76

V »Der Bergsteiger« 1977/4 je izšla »Himalajska kronika« na treh straneh, v drobnem tisku in lapidarnem slogu. Iz kratke informacije je še bolj razvidno, kaj danes pomeni ekspedicionizem. Zajel je skoraj ves svet, vsemu svetu je na očeh. V tej zgoščeni kroniki je posvečena izredna pozornost naši odpravi na Makalu 1975 — po številu

se v Jugovi smeri v Razorju naveličala šodra, sva zavila po svoje in doživela tvegan izstop po navpični in izredno krušljivi vršni steni zapadno od Cerkvenega stolpa — prav tako brez klinov. Podobni so bili začetni podvigi takratne plezalske generacije. Zato sva se sedaj počutila, kot da sva zagrabila Mohameda za brado. Tako opremljena bova lahko zlezla »hudiča in pol«.

Naslednji dan smo se odpravili v steno. V severozapadno steno Meriča Kuka smo odšli Zupan, Verovšek in Škerlj — v že preplezani centralni del, ocenjen s V—VI. S Ksavom se navzlic veliki, malo neupravičeni samozavesti nisva počutila zrela za vrhunske podvige in sva sklenila, da poiščeva kaj lažjega bolj v desnem delu mogočne stene. Vročina naju je do vzožja občutno zdelala. Sprva je šlo po lovskih stezah, kasneje po meliščih in poraščenih strminah. Že pred vstopom v steno sva izpraznila čutarico mlačnega malinovca in še tretjino druge. Za vzpon sva imela le tričetr litra tekočine. O steni sva vedela le to, da sta v centralnem delu levo od naju že omenjeni dve smeri V.—VI. stopnje in da bo po opravljenem vzponu treba najti primeren sestop. S seboj sva imela malo robe. Čeprav je bil tudi ta del stene, za katerega sva se odločila, prav mogočen in še nepreplezan, sva računala, da bova do večera zunaj. Torej nobene rezervne obleke! Na vrhu stene je rušje, bova že noč prebivakirala ob ognju. Pustila sva torej puloverje, vetrovki in okovanke v grmovju in vstopila le v pumparicah in srajcah s plezalniki na nogah. V nahrbtniku, ki ga je kot drugi nosil Ksavo, je bil tudi zavojček »UNRA dinner« in kuhalnik na suhi špirit. Za najine takratne pojme sva bila fantastično opremljena: imela sva zeleno najlonko, cel ducat klinov in 6 karabincev.

Za začetek je bilo še malo plezarije po hosti in po drnastih strminah in čez porasle skoke. Končno sva se okrog poldneva navezala ob vzožju prave stene v višini okrog 800 metrov. Smer je držala najprej po levem boku na steber, »prislonjen« na sicer navpični zid stene. Računala sva, da bova na vrhu stebra v kaki poldrugi uri. Pa sva se uštela. Vsak izkušen plezalec pozna tisti goljufivi pogled od spodaj navzgor, ki ti spričo projekcije obeta odlične oprimke, solidne police in tako dalje, kasneje pa se vse izraža kot nagnjena strma vesina. Žal sva bila po najinih izkušnjah še precej zelena, kot se je kmalu izkazalo. Povrh vsega je bila nekakšna zajeda, po kateri sva mukoma rila v višino, še strašansko krušljiva, skala marsikje kot potica, preprežena z žilami rdečerjave prsti.

In tako sva šele okrog šestih zvečer izplezala na vrh stebra. Šest ur trdega garanja za borih 250 metrov višine! Pred nama sta bili še dve tretjini stene, očitno — težji tretjini! Stena nad nama je kipela v nebo skoraj navpično in čeprav so tu in tam na izpostavljenih poličkah rasle postavne smreke, je bila stena kot iz enega kosa. Iz centralnega dela stene se je občasno slišalo grmenje padajočega kamenja. Končno sva pod seboj zaslišala klice in ugotovila, da sta sosednji navezi obrnili. S klici smo se sporazumeli. Sporočili so, da je zaradi krušljivosti prenevarno, da je dva kamenje že zadelo. »Tudi vidva bosta še rada obrnila!« so naju bodrili iz globine. Samozavestno

vrstic in po priznanju, ki ga vsebujejo. Prvi odstavek govori o zgodovini odprav na Makalu, v kateri so morali praznih rok oditi z gore tudi Avstrijci z Messnerjem in internacionalna ekspedicija (vodja F. Stammberger). O jugoslovanski ekspediciji je kronika zapisala: »V jugoslovanski ekspediciji so od 6. do 11. oktobra 1975 štiri naveze dosegle vrh, pri čemer je Z. Bešlin v zadnji skupini moral odnehati 10 metrov(!) pod vrhom. V prvi navezi — Stane Belak in Marjan Manfreda — je slednji prišel na vrh brez umetnega kisika (podčrtano v kroniki!). Tako je prišel človek tudi na Makalu (8481 m), na peto najvišjo goro na svetu, ne da bi črpal kisik iz aparata (podčrtano v kroniki).

T. O.

ŽENSKÉ V GORAH

Desetletja je bil ekstremni alpinizem pridržan v glavnem za moške plezalce. Le redke ženske so v stenah dosegle kaj veljavnega, bile pa so, in to tudi pri nas (Mira M. Debelak-Deržajeva, Pavla Jesihova, Barbka Lipovšek, Nadja Fajdígova), po zadnji vojni pa so se te stvari precej zasukale, v zadnjih letih pa je vedno več alpinistk drugod in pri nas, ki se lotevajo najtežjih storitev. Severna stena Eigerja za ženske ni več »tabu«, mnoge so preplezale Grandes Jorasses. Danes to ni nobena senzacija več.

So tudi dekleta, ki same plezajo težke smeri brez moške pomoči, celo zajedo Philipp-Flamm v severozahodni steni Civette sta pred nekaj leti preplezali dve mladi Francozinji, piše Christa Sturm v »Der Bergsteiger« 1977/4.

Tudi v Himalaji so se ženske uveljavile. Ženska noga je že stopila na tri osemtisočake: Everest (8848 m), Manaslu (8156 m) in Gašerbrum II (8035 m) in na nad 20 sedemtisoča-

sva se drla: »To pa ne!« Miha me je spraševal za testament, predvsem pa naj povem, komu zapuščam nevesto. »Kdor na to računa, gre lahko kar v kloster!« se je glasil odgovor. In obljubili so, da nama pridejo drugi dan naproti.

Z vrha stebra sva tvegano prečila po večkrat pretrgani polički pod previsom za pol raztežaja. Nato so naju naravne razčlembe vodile naravnost navzgor. Na srečo je bila kamenina v tej srednji tretjini stene trdnejša in sva po skoraj navpični steni kar dobro napredovala. Bolj pičli oprimki in stopi so bili solidni in kljub izredni izpostavljenosti se je raztežaj skoraj redno končal s kar solidnim stojiščem. Tudi razpoke sva še kar našla na primerne razdalje. Sicer pa je takrat veljalo, da je treba steno preplezati s čim manj klini. Navzlic vsemu pa se je izkazalo, da le nisva tako imenitno opremljena, kot sva na začetku menila. Na srečo sva že od vsega začetka skušala izbiti vsak zatolčeni klin, tako da sta do mraka — po osmih urah plezanja — ostala v steni le dva. Sonce je zatonilo nekje za Medjedom in mrak iz doline je posegel še v steno. Zmerom huje me je dajala žeja in utrujenost, čeprav sem imel prav dober trening za seboj. S prijateljem Lojzetom sva namreč pred odpravo dva tedna na roke stisnila sena — za več vagonov bal. Že v mraku je prevzel vodstvo Ksavo. Prav odleglo mi je, ko sem lezel kot drugi. Z očmi sva tipala v vedno gostejšo temo, da bi odkrila kak primeren prostorček za bivak. Pa ni bilo nič, le vertikala! Tu in tam za dlan ravnega sveta. Tedaj se zadere Ksavo nad menoj. »Sva že dobra — polička pod previsom!« Že v trdi temi sva bolj otipala kot ogledala nekakšno jazbino pod previsom in za dva čevlja široko poličko pred njo.

Stene Medjeda je občila mesečina, le spodnji del je bil zagrnen v senco naše stene. Vedno huje naju je dajala žeja. Razsušena sluznica se mi je zdela kot smirkov papir — zapraskalo me je v goltancu, kot bi strgal pločevino. Da je bilo še huje, se je od nekd slišalo šumenje vode. Ali pa sem imel že slušne halucinacije? Neznansko počasi je polzel čas. In še mrazilo naju je. Za moralo sva skušala zapeti, toda iz razsušenih grl nisva spravila nič pametnega. Kakšna je stena nad nama? Bova našla prehod? Nad vzhojem sva bila sedaj 500—600 metrov. Za spust bi potrebovala 25—30 klinov, imela pa sva jih le še osem ali devet. Torej — povratka ni. Vedno hujši mraz — v samih srajcah sva sedela okrog 1700 m visoko. Prav imenitno sva ga polomila. Torej ven iz stene! Neznansko okorni so bili ob prvem svitu gibi s premrlimi prsti in drgetajočimi rokami. Nad nama se je bočil strehast previs, polička proti levi se je izgubljala v nič. Prelisičiva se po poklini ob desnem robu strehe čez prvi previs. Zadnji metri raztežaja so bili znosnejši. Uredim si dobro varovališče. Nagonsko čutim, da sva pred odločilnim mestom. Nad nama je ponovno previsen skok, pet do šest metrov visok. Kolikor morem visoko, zabijem klin. Lepo zapoje. Vpnem in Ksavo mi pomaga s škričevim potegom. Stoječ na prijateljevem kolenu zabijem še en klin, vpnem. Ponovno poteg. Končno stojim Ksavotu na glavi, posreči se mi zatolči še enega. Stegnem se na prstih, Ksavo napne vrat, zaman, oprimka ne dosežem. (Pri današnji tehniki z lestvicami bi bila zadeva lahka. Pri takratni tehniki in najinih izkušnjah pa sva bila na

kov. Četudi so imele zaledje v moških navezah, to dejstvo nič ne izgubi ne na teži in ne na pomenu. Seveda nima smisla tu govoriti o enakopravnosti, saj velike probleme še vedno rešujejo moške naveze in jih bodo še. Ženska, pravi Christa Sturm, je gotovo šibkejša od moškega, saj imajo 5 do 10% manjšo mišično maso in 10% več tolščice. Ženski minutni srčni volumen doseže največ 25 l, pri treniranih moških pa do 37 l. Zdi se, da so zato ženske bolj vztrajne, primerne za koordinacijske naloge, manj pa za maksimalna dejanja »na moč«. Zato so Sturmovi simpatične kombinirane naveze, zato rada pleza z možem, ker se v steni dopolnjujeta. Nobene potrebe ni, da bi se alpinistke borile za enakopravnost v alpinizmu. Podobno stališče je zavzelo tudi društvo »RHM«, Rendez-vous de Hautes Montagnes, ki bo maja 1978 slavilo desetletnico obstoja. Ustanoviteljica Felicita Reznicek je celo rada videla, če so na njihove zборе prihajali mošje in prijatelji članic.

Antifeminizem nekaterih alpinističnih klubov je danes anahronizem, se pa še drže (Bayerland, Bergeist; Alpine Club je pred leti v tem popustil). RHM je vsako leto opomnil, kakšne zaslužne, uspešne ženske osebnosti so posegale v razvoj alpinizma. Na priliko: Loulou Boulaz, Yvette Vaucher, Jeanne Franco, v zadnjih letih Wanda Rutkiewicz. Nič ne pretiravamo, če štejemo mednje tudi Nadjo Fajdigo in Barbko Lipovšek, pred njima Miro Debelak-Deržajevo in Pavlo Jesihovo.

V »Der Bergsteiger« 1977/4 je seznam največjih alpinističnih storitev od l. 1808 do 1972. Med njimi je navedena Mira Marko Debelakova (severna stena Špika, 1926), Pavla Jesih (Čopov steber, 1945), Nadja Fajdiga (zahodna stena Druja, 1952; severna stena Grandes Charmoz, 1961; severna stena Laliderer — Schmid-Krebs, 1952, Cima Su Alto, Livanosovo smer, 1956, Travnik, severna stena, Aschenbrenner, 1956), Barbka

skrajni meji.) Moram nazaj. Splezam po Ksavota na varovališče. »Morda, bo uspelo tebi, daljši si in daljše roke imaš!« Povratka ni. Tudi kakih pametnejših prehodov levo ali desno ni videti. Zamenjava vlogi. Solidno se pritrdim z zanko in postanem živa lestev. Stopi mi na glavo, zaškriplje mi v vratu. »Mejdunaj, Joža, sranje!« izdavi Ksavo: »Desno ore!« Kolikor se da, previdno obračam glavo. Njegov pritisk je malo popustil, drži se za vponko v najvišjem klinu. Poškilim, kolikor zmorem, na desno. Mogočna ptica mirno drsi ob steni v najini višini in se nama nedvoumno bliskovito bliža. Je že tu. »Ušššicss« švistne nekaj metrov od naju. Mrzlo me spreleti po hrbtu. Zdi se mi, da mi lasje stoji pokonci, čeprav mi jih Ksavo s podplati dobro tlači na črepinjo. »Obrnil se je — vrača se!« poroča Ksavo. Brez moči pričakujeva ponovni obisk. Pred očmi se mi zavrti Kekčeve štorije. Uušššicsss — ponovno zajadra tik ob nama, njegov piš mi zvihra srajco na naježenem hrbtu. Poletel je od stene, elegantno zavil nazaj in naju ohladil s pišem. Končno je odjadral nekam proti Medjedu — njegovi jutranji ogledi so bili končani. Ponovno se Ksavo steguje na prstih. Zdi se mi, da mi poka lobanja na temenu. »Joža, bo oprimek, bo! Če bi ti le za kak centimeter lahko zrasel.« Z vso silo zagrabim za karabinec in se vzdignem na prstih, da mi poka v členkih. Pritisk na glavi je popustil, Ksavu je uspelo zgrabiti dober oprimek. Potegne se navzgor in stopi na klin. Stoka in hrope na vse kriplje, potegne se še višje in stopi na vrhnji klin. »Joža, iz godlje sva!« Ksavo me je krepko varoval, jaz pa sem izbijal, izbijal, izbijal. Situacija naprej je bila videti obetavna, kazalo je, da je bil preplezani raztežaj ključno mesto v smeri. Dobra volja naju podžge. Da le ne bi bila tako obupno žejna! Žvečila sva travne bilke, ki so štrlele iz razpok, pa nama ni pomagalo, šlo nama je »na gor«. Raztežaj ali dva sva naredila po neprestrmem žlebu. Pred nama se je vzdignil gladki zid vršnega ostenja, nad njim se je v vetru pozibavalo rušje. Podoba je bila veličastna: kot bok ogromne prekoceanske ladje, katere kljun se previsno grezi na levi v neznanske globine. Videti je bilo, da ozka polička drži do roba. Kako pa se zadeva nadaljuje ali konča za robom? Zato se odločiva za poskus proti desni. Neprevisok vendar navpičen skok nama je zaprl prehod na strmo žlebasto polico, ki menda drži na rob stene. Doslej sva plezala v senci vršne stene. Zdaj je posijalo v steno sonce. Počutiva se kot nenaoljena čevapčiča na ražnju. Čeprav nama je bilo strahovito vroče, se nisva več potila. Skratka, razsušila sva se tako, da bi se skoraj sesula. Ksavo je zakrknjen abstinent. »Bi sedajle pol litra dalmatinske črnine?« »Ne!« odbusi Ksavo. Saj se mu že blede, pomislim, jaz bi pil kakršnokoli mokroto, tudi olje iz večne luči.

Po vrstnem redu pride Ksavo na naslednji previsni skok. Čeprav strahovito zdelan, še kar mojstrsko premaga težko mesto in izgine za robom. Mene pa zopet doleti natepavanje po glavah imenitno zabitih klinov. Ko sem udrihanja s kladivom že čisto sit, me roke ne ubogajo več. »Grem,« s težavo izdavam iz sebe. Ksavo pa vrvi ne potegne.

»Potegni, kršenduš, se bo štrik kam zapenklal!« se zaderem navzgor.

Lipovšek (Velika Cina, Hasse-Brandler, 1962). Pri Barbki Lipovšek bi moral seznam vsebovati vsaj še njen vzpon na Pik Lenina, 7137 m, če ne še to in ono ekstremno smer, ki jo je splezala doma in zunaj naših meja.

T. O.

CAS IN JEDRSKE CENTRALE

Švicarski alpski klub (CAS, SAC) je v svojem biltnu »Les Alpes« 1977/6 objavil svoje stališče do atomskih central in do atomskih deponijev — smetišč. V Švici dobivajo danes eno petino potrebne energije iz jedrskih snovi. V kantoni vzhodne Švice poteka vsak drugi watt že danes iz jedrske centrale. Perspektiva bodočnosti ne kaže, da bi se ta vir energije lahko manjšal ali opustil.

Planinska organizacija je doslej zavzemala svoje stališče tudi do vodnih akumulacij za proizvodnjo energije: tehtala je želje in potrebe in se morala zadovoljiti s kompromisom.

Pri jedrskih centralah je komisija za varstvo gora konec leta 1976 oblikovala glede lokacij atomskih central mnenje: Jedrske centrale ne spadajo v gore. Grade naj se take, da so izgube pri prenosu energije čim manjše.

Atomski odpadki ne prihajajo samo iz central, temveč tudi iz bolnišnic in raziskovalnih inštitutov. Manj aktivni odpadki so v zračnih filtrih, na orodju in na zaščitnih oblekah. Te spadajo v specialne sode, ki jih je treba na poseben način uskladiščiti, kajti njihovo sevanje je dolgotrajno. Mednarodna akcija si prizadeva, da bi jih potapljali v Severno morje ali pa spravljali v dobro betoniranih skladiščih. Visokoradioaktivnih odpadkov v

»Mmm,« zamomlja Ksavo in vrv steče. Ksavo je med mojim »matranjem« s klini zadremal in lepo se mu je sanjalo: »Iz vodnjaka sem vlekel polno vedro hladne vodice. Vlečem, vlečem iz neznanske globočine. Čebriček je že tukaj, sklonim se, da bi se odžejal, pa mi ga nekdo iztrga. Štrbunknil je nazaj v šterno.« Ko bi bil za te sanje vedel, bi še kako minuto počakal, da bi se revež vsaj v sanjah odžejal.

V žlebu je končno zadeva lažja in navezana se brez varovanja motoviliva po skrotju sem in tja čez bolj strm skok. Prav za las sva ušla nesreči. V strmem skoku sem nenadoma začutil, da se mi maje zajeten skalni čok, na katerega sem se preveč optimistično zanesel. Bliskovito sem ga »izdrl«, da je zletel čez Ksava, sam pa sem z odzivom dobil zagon, se prilepil nazaj k steni in hlastnil za skromnim oprimkom. Ksavo je samo debelo pogledal, ko je privršalo čezenj in tresnilo pod njim v žleb. Še enkrat se je skala odbila, švistnila čez previs in dolgo zatem sva zaslišala grom in odmev v stenah Medjeda. Čeprav so bili zadnji metri skrotja v žlebu lahki, sva se komaj splazila na rob stene.

Bila sva zunaj — in to je vse. Vse je dobro, če je konec dober.

Toda najine kalvarije še ni bilo konec. Čakala naju je plezarija skoraj po ravnem. Prišla sva na valovito planoto, zaraščeno z visokim, gostim ruševjem. Z ihto se prebija skozi to hercegovsko džunglo, z veje na vejo, zdaj skoraj pri tleh, pa zopet po tarzansko z veje na vejo, vsa smolasta. Za 200 metrov daljave sva porabila debelo uro. Če ne prideva kaj kmalu iz te goščave, naju bo žeja na vrhu stisnila. No, imela sva »krompir«, veje so se zredčile, omotična sva se opotekala po travnatih in skalnih prehodih med ruševjem. Skoro se nama je že bledlo. V breznu pod seboj vidim nekaj belega. Ali je res ali je fatamorgana? S smolastimi tacami si pomencam oči — res je, sneg, pravi sneg je, v breznu kakih deset metrov globoko. Zdaj je rešeno še vprašanje žeje. Ksava po vrvi spustim v globino. Vrže se na trebuh in si v usta baše sneg. S kladivom izkleše zajetno ledeno kocko, z vrvjo jo potegnem k sebi, požiram ledeni sneg kot polento. Nato potegnem Ksavota k sebi, v »frižiderju« se je že lepo ohladil. Ledeno kocko deneva v senco nizkega borovčka, nekaj ur topiva na kahalniku sneg, pripravljava »bujon« iz unrinega zavojčka in ga redčiva, redčiva. Ko se namočiva, nama šele gredo keksi in druga šara iz zavitka od onstran velike luže.

Sonce se je že spuščalo, vročina je popuščala, midva pa sva se brez težav prebila. Pod vrhom Čvrstice zaslutiva ostanke lovske steze, ki pa se je kmalu izgubila v gostem bukovju. Odločiva se za najkrajšo varianto. Po strmih travnatih vesinah se navezana jadrno spuščava v globino, da bi pred temo dosegla vzožje stene. Po potrebi varujeva okrog skale ali drevesca. Med šopi trave v strmali sva videla na stotine planik (pečnic). Toliko jih doslej še nisva videla. Pogledala sva »najino« mogočno steno, ki je žarela v zahajajočem soncu. Navpična in zbita je videti — zelo spominja na Šita, na Travnik nad Tamarjem. Če bi steno videla pred vstopom od tukaj »iz oči v oči«, bi jo najbrž pustila v njenem miru.

V večernem mraku sva zaslišala klice tovarišev, ki so nama šli naproti.

Teden dni zatem sem stal na magistratu pred tistim, ki tudi ni kar tako.

Švici za zdaj ni, pošiljajo jih v inozemstvo za ponovno uporabo v centralah. V nekaj letih pa bo lahko tudi Švica pred vprašanjem z odpadki, katerih sevanje je visoko aktivno in nevarno. Organizacija NAGRA (Nacionalna zveza za skladiščenje radioaktivnih odpadkov — Nationale Genossenschaft für die Lagerung radioaktiver Abfälle) mora to rešiti do leta 1990.

NAGRA je planinskim organizacijam dala naslednje pojasnilo:

1. Skladišča za odpadke morajo biti absolutno varna pred vodo in potresi, vsa seveda glede na stopnjo aktivnosti, ki jo imajo odpadki. Za visoko aktivne pride v poštev verjetno samo velika globina.
2. Radioaktivne substance okoli ležečega kamenja ne naredo radioaktivnega.
3. Radioaktivnost odpadkov ni veliki problem vskladiščenja. Nekaj metrov debel pokrov že stoprocentno varuje pred sevanjem. Nov je aspekt časa: Substance morajo biti dolgo časa ločene od biosfere. Talna voda ne sme biti okužena.
4. V drugih državah so zaradi skladiščenja raziskovali solne formacije. V Švici so te redke, pač pa ima Švica mnogo anhidrita, vendar možnost za skladiščenje v anhidritu še ni ugotovljena.
5. Iz atomskih odpadkov ni možno napraviti atomske bombe.

NAGRA stoji na stališču, da bi skladiščenje atomskih odpadkov v anhidritu pod gorsko površino gorskemu svetu manj škodovalo kot akumulacijska jezera, gorske železnice in letala. — Poročilo o tem je napisal dr. Rolf Hasler.

MOJA POT V GORSKI SVET

MARIJA VILD

Nismo bili revni. Oče je bil pred vojno državni uslužbenec z rednimi mesečnimi dohodki in to je bilo v kraju, kot je Št. Ilj v Slovenskih goricah, že nekaj.

V šoli sva z bratom malico — črn kruh — pogosto zamenjavala s »prgo«, s stisnjenimi oljnimi pogačami, ki so jih namesto kruha nosili s seboj viničarski otroci iz okoliških naselij.

Prav nič me ni motilo, da sem za bratom morala ponositi vse od pošvedranih čevljev do hubertusa — zdelo se mi je samo po sebi umevno. O sladkarijah še sanjali nismo. Zemlja v nedeljo po maši je bila priboljšek, razkošje pa hrenovka, ki sva jo dobila ob redkih obiskih Maribora.

In kljub temu mi misli pogosto odromajo v tiste čase.

Kot v pravljici se mi zdijo večeri, ko iz varčnosti nismo prižgali petrolejke, svetlobo nam je dajala le reža v črnem pločevinastem štedilniku, ki je v jesenskih in zimskih večerih prijetno grel naš skromni dom. Z bratom sva ždela na velikem zaboju za drva in si nagajala, mama pa naju je mirila: »Otroka tiho, oče še spi.« Oče je največkrat spremljal nočne vlake čez mejo in je podnevi spal. Zato se tistih let spominjam kot večnega strahu, da bi ne zbudili očeta.

Toliko bolj sva se z bratom razživela in naskakala ob obveznih nedeljskih izletih po okoliških hribih in gozdovih. Oče, najraje redkobeseden, se je na izletih povsem spremenil. Odkrival nama je naravo na povsem svojstven način. Za vsako rastlino je vedel ime pa njene uporabne vrednosti, vedno pa je tudi dodal: »To raste tudi pri nas na Lešnici.« Kot da samo to nekaj velja, kar raste v njegovi rodni Prlekiji.

PRVO SREČANJE ...

Ob redkih večerih, ko je bil oče z nami, je skoraj vselej nanesa beseda na kraje, kjer je mlad služboval. Ti kraji so bili na Gorenjskem, zato je v pogovor vpletal tudi gore. Kdaj sem prvič slišala o njih?

Kakor daleč mi seže spomin, so v njem trdno zarisani njihovi obrisi, taki, kot jih je videl oče, in še mnogo lepši, taki, kot si jih je lahko zamislil in o njih sanjaril otrok. Še preden sem prestopila šolski prag, sem poznala Medji dol, Savske jame, predvsem pa pobočja Golice in Rožce. Domače mi je bilo cvetje tamkajšnjih gora, občudovala sem toplo prelivanje jesenskih barv v gozdovih nad Jesenicami. Nikoli nisem videla ne duhala narcis, vendar sem vedela, kako opojno dišijo livade od Spanovega do Črnega vrha, vse v dolino do Sv. Križa, ko se razcveto. Slišala sem zjutraj zvončkljanje ovčk, ko so šle na pašo, in opoldne odmev iz vaškega zvonika, ki je nad skodljastimi strehami klical k počitku. Poznala sem Kopišarjevega ato in mamu, njihov dobri »krop« in veselo pesem.

»Otroci, ko pridemo na zeleno vejo, vas odpeljem pod Golico na počitnice.« Iz leta v leto nam je oče to obljubljal. Te zelene veje pa ni in ni hotelo biti.

Zadovoljiti smo se morali s počitnicami pri stari mami na Goričkem. Tja smo navadno potovali s kolesi. Mama je peljala mene, oče brata. Pot je bila za naju mikavna, za starša pa trda — potovanje pa je le bilo zastoj.

Ob večerih, ko nisva mogla spati, sva si z bratom Jankom zamišljala najine obiske v gore. Nabirala in prodajala bova zelišča in odpadni material — za vlak bo že. Hrano in stanovanje bova dobila pri pastirjih, saj je planin s čredami po očetovem pripovedovanju bilo mnogo in planšarji so dobri ljudje. Glavo sva si trla zaradi čevljev: Le kje bi si jih lahko sposodila? V Št. Ilju ni bilo planincev.

Taka so bila moja prva srečanja z gorami.

Zadnja leta pred vojno, ko smo vsi živeli v večnem strahu tam ob meji, kaj bo z nami, če se bo Hitlerju zahotelo tudi naše lepe dežele. Ob večerih so lajali psi pri osovraženih nemškutarskih družinah. Se tam zbirajo vohuni? Kaj naklepajo? Mora je tlačila tudi nas otroke.

Z bratom sva opustila misli na izlete, o gorah sva se pa še pogosteje pogovarjala. Domišljiji sva pustila prost polet, tekmovala sva, kdo si bo izmislil lepšo pot ali opisal lepši razgled z gore, o kateri se nama niti sanjalo ni, kje je in kakšna je.

Čim težja je bila mora, tem bolj sva tonila v svoj svet, kakor da se podzavestno izmikava stvarnosti.

Tik pred vojno smo se preselili v stavbo ob carinarnici. Ob njej je stala stavba »Putnika«, v njej so viseli plakati, ki so vabili tuje k nam na počitnice. Vsi so vabili na morje, le en samcat je vabil tudi v gore. Tistega sem imela najrajši. Gledala sem ga kot uročena.

DRUGO SREČANJE ...

To drugo srečanje z gorami je bilo bolj oprijemljivo, zato je rasla tudi želja, da bi jih obiskala.

Gospod Roglič, vodja Putnikove poslovalnice, je videl, kako me je mikala tista gorska slika, pa mi jo je obljubil, ko mine sezona.

Preden se je to uresničilo, je prišel okupator. Slovenski napisi so izginili, z njimi tudi moj plakat. Ko je prva vojna vihra minila, smo se vrnili v izropani dom. Postal je še bolj skromen. Nekaj drugih strank se ni več vrnilo in tako sva v njihovi razmetani zapuščini na podstrešju z bratom odkrila Planinske Vestnike, last carinika Berlota. Po cele dneve sva prežдела na podstrešju in požirala številko za številko. Odprl se nama je nov svet, mnogo širši in lepši, kot nama ga je mogel opisati oče. Saj so bile tu še fotografije in opisi.

Nič naju niso več mikale otroške igre, še sestrico, ki smo jo med tem dobili, sva zanemarjala — nisva bila ne lačna ne žejna, le brala in brala sva.

Najina sreča pa ni trajala dolgo. Še preden sva »predelala« vse tiste številke, so prihrumeli vojaki, pobrali vse slovenske knjige in jih sežgali na dvorišču. Skrivoma sva jim nekaj številk zmaknila in jih skrila. Ko jih je mama našla, ji ni bilo prav, saj so Nemci zapretili, da bodo izselili vsakogar, ki bi zadržal slovensko knjigo. V hiši pa je bilo več nemškutarških strank in še družina nemškega uradnika.

Skrivoma sva pod streho nad drvarnico napravila nekakšen bunker in tam skrila svoj zaklad.

Pozneje sva v ta bunker nosila še marsikaj prepovedanega, ob koncu vojne je bil v njem kar majhen arzenal in druge vojaške potrebščine.

Če sva le mogla, sva se zatekla v najino skrivališče. Prebiralasva vedno znova s sveto zamaknjenostjo najine zvezke. Ker jih ni bilo mnogo, sva jih znala do konca vojne skoraj vse na pamet. Najbolj se mi je vtisnila v spomin slika Kanjavca, zdel se mi je mogočna gora — kot Triglav. In ko sem ga prvič zagledala s Hribaric, sem na ves glas zakričala, da so me vsi začudeno pogledali: »To je on.« Na vprašanje, kdo je, sem že povsem mirno odgovorila: »Moj Kanjavec.« In tako so postale vse naše gore moje, še preden sem jih videla od blizu. V najtežjih dneh so mi bile v tolažbo. Dobro se spominjam enega izmed neštetihi bombnih napadov. Sedeli smo v kleti in se tresli od strahu, kajti zemlja je drhtela od eksplozij in hrumenja letal. Bila sem na robu živčnega zloma. Mati je mirila sestrico, mene je poskušal pomiriti brat, pa se mu ni posrečilo. Še danes ne vem, kako je prišel na misel, da mi je začel pripovedovati o gorah. Tudi njega je bilo strah, glas mu je drhtel, oči so se solzile. Tako dolgo je govoril, da sem se umirila. Zunaj je vojna z vso močjo besnela, midva pa sva bila daleč od tistega pekla — v svetu najinih gora.

TRETJE SREČANJE ...

Nič kaj dosti se ne spominjam prvega zleta telovadcev v Ljubljani takoj po osvoboditvi. Bilo je v jesenskih mesecih.

Peljali smo se v tovornih vagonih.

Radovedna sem, zato sem se zasidrala ob vratih. Prostora ne bi bila odstopila za nobeno ceno nikomur.

Slutila sem, da se bom tokrat prvič srečala z resničnimi gorami. Od Pragerskega naprej se še nisem vozila, zato mi je bilo vse zanimivo. Že pri Boču sem vzklikala »planine«. Vsak kucelj ob progi mi je bil zanimiv, od Celja naprej pa me je kar razganjalo.

Vesela sem bila, da so se drugi zabavali v notranjosti vagona, ker je pri vratih preveč pihalo. Tako sem letala od enih vrat do drugih, čim se je pojavil kak hrib. Okrog Zidanega mosta pa so se tik ob progi vrstile pečine »ta pravih planin«. Moje oko je iskalo planike in svišč. Kako sem bila razočarana, ker jih nisem zagledala. Tolažila sem se, da pač zato, ker vlak, čeprav počasi, le prehitro vozi. Isto razočaranje sem pozneje še večkrat doživela — očetovo navdušenje je pustilo le preveč sledov v moji mladi duši. Razočarana nad ravnino, ki je sledila, sem malo zadremuckala. Sunek vetra me je prebudil in tedaj — venec ožarjenih visokih gora se je vil pred mojimi očmi, mnogo lepših, kot so bile one iz arhiva najinega bunkerja. Bile so prave gore, »ta prave gore«.

Najrajši bi bila zakričala, naj ustavijo vlak, vsaj za hip, ker mi je razgled kratilo drevje ob progi.

O zemljepisu sem vedela bore malo, zato sem bila prepričana, da vidim Triglav.

Nastopanje na veličastnem mitingu mi ni kaj dosti pomenilo, z mislimi sem bila ves čas pri gorah. Naslednji dan nas je učiteljica v prostem času odpeljala na vrh nebo-

tičnika. Nejevoljna sem se priključila skupini, jaz sem želela iti na Grad. Od tam sem upala uzreti gore.

ln zdaj sem jih zagledala: sonce je zahajalo, na vzhodu so po vrhovih že temnele, na zahodni strani pa so se po njih prelivala vse mogoče barve. Okamnela sem in gledala. Učiteljica je znala povedati, da so to Kamniške planine. Jaz sem se v tistem hipu zaljubila vanje.

Ljubezen trinajstletne deklice pač ni nekaj trajnega. Če je to res, potem je moja ljubezen izjema, nič se ne ohlaja, po več kot tridesetih letih je enaka, ne, močnejša je. Rada imam vse naše gore, mnogo sem jih že obiskala, mnoge bi še rada, povsod sem bila srečna, najgloblja moja ljubezen pa še vedno velja Kamniškim planinam.

ln ko sem se tako zamaknjena ozirala k njim, sem pomislila na očeta. Kako rada bi tisti trenutek delila z njim! On edini, se mi zdi, bi bil razumel mojo srečo.

Sošolci in sošolke pa so se jezili in se norčevali iz mene, ko jih je učiteljica že tretjič poslala pome po strmih stopnicah. O ničemer drugem nisem govorila doma kot o gorah.

TA PRAVO SREČANJE ...

Vojna, povojna obnova, delo in spet delo: razblinile so se otroške sanje in želje. Hrepenenje po gorah pa je ostalo.

Družina se je povečala, tako da je očetova plača zadostovala komaj za najnujnejše potrebe.

Živelj smo v Ljutomeru, bližje smo bili babici v Prekmurju. Njeni paketi so »pokrivali« naš družinski primanjkljaj. Počitnice sem ves čas srednje šole preživljala v mladinskih brigadah. Delo in tovarštvo sta me kalila. Leto dni v brigadah ni kar tako.

Med šolskim letom so mnogi pohajkovali po mestu, uživali na kopališču. Jaz sem kolovratila s kolesom po terenu, zdaj za odkup, zdaj na mladinski sestanek, zdaj spet pomagat pri organizaciji fronte ali mladinske brigade. Tudi sestanki AFŽ so bili vmes, pa še osemnajst pomladi nisem štela. Težko sem razumela nejevoljo kmečkih žena iz Budinec: »Ka tolko gučiš, žajfo, žajfo nam dajte.« Pomanjkanje mila in drugih »malenkosti« pač ni moglo zavreti zanosa mladih.

Slavnostno zborovanje na Dan planincev na Pinži, 351 m, v Pomurju

Foto Klar

Tereziya Vinkovič
pleta »dožnjek«,
(žetveni običaj),
na zborovanju
ob Dnevu
planincev 1977
Foto Klar

Misel na gore in hrepenenje po njih je globoko v meni počivalo. To je bil moj svet, samo moj, vanj nisem dovolila vstopiti nikomur. Le z očetom sva ob tihih večerih včasih zabredla vanj. Treba je bilo reči le »v gorah je pa že sneg« ali pa »počasi bodo Bohinjci gnali živino v planine« — in že sva bila — vsak na svoj način — tam gor. On s spomini, jaz s pričakovanji.

Bilo pa je le pričakovanje, kajti šolati je bilo treba mlajšega brata in sestro, plesti lastno gnezdo, preveč, preveč — čas »zelene veje« še ni napočil.

Tudi oče ni več ničesar obljubljal. Zato sem sklenila, da ga ob prvi priložnosti jaz popeljem v njegov »raj pod Golico«.

Začudil se je moj življenjski tovariš, ko sem mu predlagala poročno potovanje: s transportom na Okroglico, kjer je bilo veliko politično zborovanje, nazaj grede pa pod Golico. Doživela sem dve presenečenji. Očetovi starejši znanci, o katerih je tolikokrat govoril, so pomrli — ni bilo več očeta Kopišarja z njegovo čredo, pa tudi mama so legli k počitku. Pepi, mladenič iz očetovih pripovedovanj, je bil že starejši možakar, zelo se je zredil, le stežka se je premikal in očeta se je le medlo spominjal. V mladosti je bil veseljak, fantovske »lumparije« so bile zanj malenkosti, za očeta, viničarskega sina, pa so bile doživetja in pol. Bila sem razočarana.

Pa me je kar hitro minilo, ko se mi je lepota gorenjske pokrajine odkrila v vsej svoji mikavnosti. Leta 1953 je Planina bila še idilična planinska vasica: Mične hišice, s skodljami krite, ovčje črede, bujni gozdovi, globoki mir nad njimi. Strmela sva v to

Aleksander Družin
je na Dnevu
planincev 1977
pokazal, kako so
nekdanj tkali
Foto Klar

pokrajino in poslušala pojočo govorico, ki sva jo spočetka kar težko razumela. Prijazni domačini so naju radovedno ogledovali in nama radi odgovarjali na vsa vprašanja. Nad vasjo se je bahavo raztegovala Golica. Vleklo me je k njej. Zdelo se mi je, da brez očeta ne smem h gori v vas.

Dolgo je še trajalo, da so se moje želje izpolnile. Včasih pa je dovolj le migljaj in se odločiš za stvar, ki jo leta in leta odlagaš.

Bila sem tedaj že mati dveh nadobudnežev. Nekje sta se nalezla hudega kašlja. Znanci so svetovali spremembo okolja. Hišni posvet je bil hitro sklepčen — nikamor drugam kot k Sv. Križu, tam je najboljši zrak.

In tako je prišla na vrsto moja dolgoletna želja, da popeljem očeta v njegov svet. Pa ni šlo vse gladko.

Obiski Golice so bili prepovedani. Nič ni pomagalo, da sem odprla na Jesenicah vrata vseh odločilnih, tudi poslanska legitimacija mi ni odprla poti. Brzjavno sporočilo, da sva »zanesljiva državljana« iz M. Sobote naju je rešilo iz zagate.

Oba polna pričakovanj sva se javila pri graničarjih v Savskih jamah. V začetku so naju čudno gledali. Obiskov niso bili vajeni. S seboj so nama hoteli dati spremstvo, da ne zaideva. Komaj jih je oče prepričal, da pozna Golico kot svoj žep, da je opravljal enako delo kot oni. In so se omeščali. Kljub temu pa sva pozneje opazila v precejšnji razdalji spremljevalca.

Danes se poti natanko več ne spominjam, vedno pa se bom spominjala očetovega srečnega obraza in njegovih besed. Ves dan je pripovedoval, kako so živeli, kazal mi je, kje sta stali koči, ki so ju Nemci požgali, posebno dobro se je spominjal Kadilnikove. Govoril je o veselih jeseniških planincih, ki so ob sobotah in nedeljah trumoma prihajali na Golico in se tu srečevali s sorodniki in znanci iz Koroške. Iz njegovega pripovedovanja sem izluščila, da je bila oskrbnica na Golici Čopova Jerca in da mu je pomenila več kot samo znanko. Ko sem ga podražila, se je samo srečno nasmihal.

Poznal je Čopovega Jožo in druge jeseniške železarje, ki so na Golico prinašali hrano. V enem dnevu sem spoznala vse njegove delovne tovariše in njegove predstojnike. Kot dva otroka sva čebljala in se počasi vzpenjala. Nikamor se nama ni mudilo, ves dan je bil samo najin. Bujna trava je rastle po Golici, saj že več let niso kosili niti pasli. Črnih murk pa toliko, da je vse dišalo po njih. Vedela sva, da so zaščiteni, pa sva jih le natrgala, kajti obljubila sva jih Kopsišarjevim, ki so otožno zrla za nama, ko sva se vsa srečna zjutraj mimogrede oglasila pri njih in jima povedala, da imava dovoljenje v žepu. Tudi oskrbnici Mici v koči na Črnem vrhu, ki je skrbela za oba otroka, sva jih morala obljubiti.

Čim bolj sva se bližala vrhu, tem manj sva govorila. Ko sva z roba zazrla pod nama Koroško, naju je oba stisnilo. Enkrat je bil pogled z Golice. Čeprav je bilo že visoko poletje, je previsna severna stran žarela v cvetočem sleču; nikoli pozneje nisem več videla na enem mestu toliko planinskega cvetja. Ko sva sedla, sva skozi to barvito bogastvo otožno zrla v dolino, ki je ležala pod nama vsa ravna, zelena, podobna našemu rodnemu Prekmurju.

Dan je bil tako sončen in čist, da sva na Vrbskem jezeru videla jadrnice. V trenutku sem vzljubila ta zali kos nam odtujene zemlje, ki sem ga prvič zazrla. V trenutku mi je postalo jasno, da je Koroška resnično naša velika rana.

Oče je opazil mojo bolečino. Začel je pripovedovati o Julijcih. Prvič sem iz višje perspektive zrla proti jugu — proti Julijcem. Na mah so me prevzeli, mogočni, vzvišeni. Zdeli so se mi nedosegljivi.

Vseh vrhov oče ni poznal, le o Triglavu je govoril s takim spoštovanjem, da mi je ušel nekakšen očitek: »Ata, zakaj pa nikoli nisi šel nanj, če si že tu živel in celo pod njim v Bohinju.« Pa mi je razlagal, da je bil vsaj petkrat gor namenjen, da je bil že pod njim, a vedno se je vreme skujalo ali je bilo premalo časa. Pa tudi prave družčine ni našel.

Tokrat sem sklenila, da bom poskušala čimprej stopiti na Triglav. Kdaj in kako — to mi je bila velika uganka, kajti v obeh nogah sem že dolgo imela bolečino, tako da sem z največjim naporom prilezla na Golico. Očetu seveda tega nisem pokazala. Pri Brinškovem spomeniku sva hotela pomalicati, pa nisva imela nobenega teka, oče je bil v svojih spominih, jaz pa sem tavalala v svetu načrtov — ne še otipljivih — vse je bilo šele v obrisih. Le glavni cilj je bil povsem jasen — Triglav. Če očetu ni bilo dano, naj ga doživi hči.

Prej se mi je želja izpolnila, kot sem lahko upala, in večja je bila sreča, kot sem pričakovala, ko sem naslednje leto stala pri Aljaževem stolpu in gledala proti Golici. To pa spada že v drugo poglavje mojih srečanj z gorami.

Drugo poglavje je bolj bogato, tudi doživetja so druga, lepa, čudovita, prečudovita. Med njimi je zagotovo eno najlepših — moj drugi vzpon na Triglav v očetovi družbi. Takrat mu je bilo 68 let. To v mojem spominu ne bo zbledelo. Ko sem ga gledala na vrhu Triglava, kako je srečen, sem začutila, da sem se mu skromno le oddolžila: on me je popeljal h goram, jaz njega vsaj na Triglav. Kako sem mu hvaležna, mu nikoli ne bom mogla pokazati.

Več sto planincev, mojih delovnih tovarišic in tovarišev, ki sem jih popeljala v gore, vse to je iz kali očetove. Počasi je zrasla, zorela in pognala klas. In ko bo ta klas dozorel, bo iz semen zraslo nešteto bilja in klasja.

Ni dvoma, da bo žetev v bodoče bogatejša, saj je prekmurska zemlja rodovitna. Bogato rodi in rada se veseli življenja.

Pripis:

Včeraj sva z očetom ponovno obiskala najino Golico, da v njeni tišini in samoti praznujeva njegovo osemdesetletnico.

Kot prvič naju je sprejela, midva pa sva oba že v zrelih letih njene lepote doživela v vsem njenem razkošju. Preden sva se obrnila, sva ji obljubila, da jo čez deset let spet obiščeva.

Oba sva dovolj trmasta, da se tudi to zgodi.

OKTOBRSKA NOČ

DANILO CEDILNIK

Bilo je v oktobru. Vrvi so se iskriale v vijoličastih barvah in tudi po obleki so prasketale iskre, ko sem se napravljal za noč.

Kako različne so noči!

Mogočna glasova odmevata v temi, padata po steni kot kamnit plaz, izgubljata se po meliščih in se razsipata skozi krošnje macesnov, da se zganejo gamsi in ptice.

Globoko spodaj v polmraku zatrepeta med drevjem ogenj. Prijatelji ob njem utihnejo, vzdignejo glave in prisluhnejo v noč.

Potem naju doseže odgovor, zategel in oddaljen; med glasovi zveni ženski glas kot klic ptice v viharnem bukovju. Kllici prihajajo z vetrom do najine drobne lučke v steni in zamro v zvezdnatem nebu — tako se porazgubi žuboreč potok v pesku.

Odgovarjajo nama še stene Ponc in Oltarja s svojimi kamnitimi odmevi, zamrmrajo še robovi in grebeni in zopet je tiho v tej lepi noči, le krošnje macesnov se zganejo v nemiru.

Nad prostrano dolino za Akom visi stena. Njene grape, stebri in rumeni previsi so v temi nevidni; stena je le ogromen teman zid. Njena senca prekriva pol doline, zajeda se v bleščeča melišča in beži pred mesecem, da neprestano spreminja obliko, požira globeli in trave. Nekje pred robom te sence sediva midva in tiho prisluhneva tihi noči.

Na Srednjem vrhu gori v bregu samotno okno.

Kako lepa je oktobrska noč.

Gledam v neskončni prostor veselja. Gledam v ozvezdja. Strmim v temno praznino, začuden in presenečen. Sedim v samotni steni nad spečimi dolinami in vasmí. Avto drvi po cesti, soj žarometov se neslišno premika med polji, izginja v vaseh, prikaže se iz temnih pasov gozdov. S čelado se naslanjam na skale in mah in požiram to čarobno moč. Človek moderne dobe. V prijateljelih očalih odseva mesečina.

Veliki voz se vrti na nebu. Poglej, vrti se kot pijana opica.

Blizu najine poličke zaropotajo po steni kamni. Z veliko hitrostjo — prhnejo po zraku, približujejo se dolgo in svareče, njihov zlovešči zvok narašča, potem pa rezko usekajo mimo, njihovo brnenje pojema. Po glasu lahko spoznam njihovo velikost. Brnijo z dolino in treskajo po steni, duh po žveplu gre za njimi. Nekajkrat še zarožlja v globini stene, treskne po melišču in vse je zopet mirno.

Poslušava v temo, stisnjena na polički, poslušava nepremičnost stene.

Preveč tiho je, da bi še pela in vriskala.

Veter se v kratkih sunkih zaletava čez steno. Odkod privrši, kam drvi?

Zaspan sem, pa se prebujam iz dremavice, ko drsim po nagnjeni polici. Vrvi se zadržnejo okrog pasu, da moram vedno znova nazaj.

Spanje, stanje, sanje, spoznanje.

Okno je še vedno razsvetljeno.

Grossglockner teman kipi nad spečimi dolinami, ne vem, ali je privid ali je zaresen v srebrnem lesku mesečine. Tih in skrivnosten je kot jesenski dih nad gozdovi.

Kaj iščeva tukaj gori? Žejna sva in hladno postaja. Žvečiva kislá jabolka, ki jih je Boro nabral na družinskem izletu.

Tista noč je bila drugačna; luči so rdeče zarele in utripale. Ena je bila modra. Fant, ki je menjaval plošče, se je zibal v ritmu igle, bobni, orgle, vse se je zibalo. Fant se ziblje vse noči, kot ljudje, ki prihajajo vse noči. Kozarci se zibljejo, lasje in boki. Obloga na stenah je lesena, motno odseva rdeče luči. Le ena je modra. Kozarci se bleščijo v rdečem. Kent in vžigalice so rdeče. Ritem, ritem, ritem, gin, dim. Dim se ziblje, ritem in dim. Roke se stegujejo in krčijo, telesa se zvijajo, plešejo, vertikalno, luč utriplje. Vse so rdeče... Giblje se plošča in cel prostor, luči, telesa. Šank je pokrit z ljudmi. Visijo. Šopi denarja. Usta se smejejo, šminka. Dekle sedi v kotu, mrko gleda predse s svojim belim obrazom. Pepelnik je poln čikov, kot črvi so zviti v pepelu. Brez odmora udarjajo v glavo bobni in orgle in kitare in odsev. Zablešči se prstan, lesketa se ogrlica, ura. V pepelniku so prazne 57. Roke ploskajo, obraza

ne razločim v dimu. Kratko rdeče krilo. Oči, dim, oči, oči. Roke ploskajo kot avtomat. Roka podpira brado. Beli prsti so rdeči. Dolgi lasje vihrajo v dimu. Cigarete so blede, zelene iskre v rdeči svetlobi. Suha usta, razlita rdeča pijača, pol prazni kozarci. Pojdimo domov. Plombe so črne v čudni svetlobi, prazne črne luknje, oči so bele, obleka se srebrno lesketa, kot pršič v mesečini. Plošče se vrtijo v sivem jutru.

Lepa je noč nocoj. V prijateljevih očalih odseva mesečina.

Oktober! Ob tej besedi me spreleti nekaj neznanega. Poln nemira vdihavam neznan vonj, ki ga nosi veter iz gozdov;

na listih kostanjev visijo kaplje in padajo na razmočena, trohneča tla;

takrat hodim skozi gozd proti vrhovom;

bežim skozi odmirajoče zelenje, mimo debel, poraslih z mahom, bežim skozi grmičevje, skozi pasove svetlobe in sence;

bežim mimo samega sebe po šumečem listju in po travi zapuščenih pašnikov;

iščem nekaj neznanega, nemir je v zraku, neznan nemir v vonju jeseni, v tihem padanju listov, ki tako vdano padajo skupaj s kapljami na razmočena, trohneča tla.

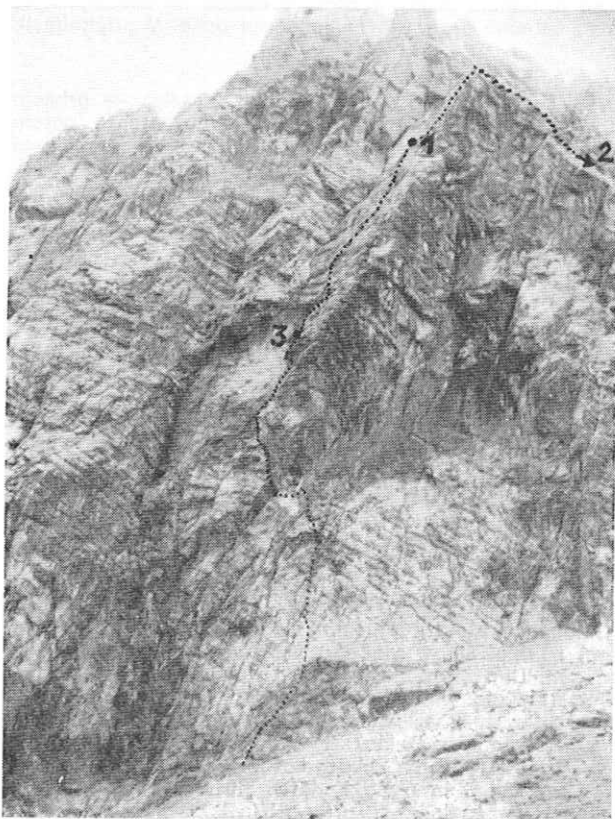
Nemir, ki ga ne morem dojeti. Bežim z naglimi koraki, ustavljam se, da si umirim srce, pa me vonj jeseni požene zopet naprej.

Po kotu med obema gladkima ploščama navzgor čez sistem previsov (A_2V+) pod velik rumen previs ...

Lepa je noč nocoj. Ščip sveti na zvezdnatem nebu. Oktobrska noč je mila in svetla.

Pred štirimi leti je bila noč v tej smeri drugačna.

Že v temi sva se spuščala prek previsov. Okrog enih ponoči sva se odločila za bivač, bila sva utrujena in nisva več vedela, kaj počneva. Kamorkoli sva se poskušala spustiti, je bilo previsno, pa sva bila le še dva raztežaja nad vznož-

Severna stena široke peči

1. mesto bivaka iz l. 1976 —
2. sestop — 3. najvišje mesto
iz l. 1972.

jem. Stiskala sva se za skalno lusko, kapljalo je s previsa na naju in zelo žejna sva bila. Boro je zaspal, glava mu je omahnila čez skalno lusko. Veliki voz se vrti na nebu. Samotno okno ne gori več.

Po meliščih se razliva mesečina. Teče z glasnim šumom po kamenju, po ruševju, zliva se v potoke in v slapovih bobni skozi soteske. Nebo se bliža, polno je vrtečih se sonc in pijanih opic, utrinki padajo proti zahodu. Prostori med zvezdami postajajo globlji in globlji in vedno bolj so grozljivi. Zijajo v naju kot velike črne praznine, kot črne plombe v čudni svetlobi. Midva pa se skupaj s steno potapljava v to globino; letiva med sonci, skozi ozvezdja, skozi antimaterijo in nevtronske zvezde, da naju pogoltneta prostor in čas. Razblinjava se v barve, v svetlobo in nič več ne moreva ubežati črni luknji. Stena leti z nama. Veter piha v vrtincih, piha iz Holandije, kjer se vrtijo mlini na veter.

Severna stena Široke peči

Smer Krivic—Cedilnik v desnem delu stene (Trikot).

Prvič sva poskušala l. 1972 v juliju. Takrat sva preplezala spodnjih 6 raztežajev. Zaradi poškodb (padajoče kamenje) sva se morala spustiti ob vrvi. Bivakirala sva za skalno lusko dva raztežaja nad vznožjem.

Naslednjic sva poskušala v oktobru 1976. Zaradi objektivne nevarnosti v spodnjem delu stene (krušljivost) in težavnosti sva se odločila, da prideva do najvišjega mesta iz l. 1972 po steni od zgoraj. V smer sva se spustila direktno z vrha stene s 100 metriskim prusikom in še s tremi spusti po 40 m čez previse. Plezati sva začela kakih 20 m pod zadnjim klinom v steni, ob pol dvanajstih opoldne. Bivakirala sva tri raztežaje pod robom stene. Sestopila sva naslednji dan po Čopovi smeri.

Opis

Od treh macesnov naravnost navzgor po melišču pod steno. V vpadnici rumenega odloma dva raztežaja (V) naravnost navzgor (KK). V nategu vrvi prek rumenega odloma (K) za skalno lusko. Naprej po previsni alga-sti počli do stojišča pod rumenimi previsi (A₂ VI). Čez previse (A₂ VI) po zelo krušljivem terenu v dno kota med dvema gladkima ploščama. Po kotu navzgor čez sistem previsov dva raztežaja (A₂ V+) (mesto najvišje točke iz l. 1972). Pod velikim krušljivim rumenim previsom izpostavljena prečnica v desno čez gladko ploščo 10 m do stojišča (IV+). Od tu po boljši skali čez previs, raztežaj naravnost navzgor po razčlenjeni steni (V), nadalje po lažji steni vseskozi rahlo proti desni na izpostavljen raz in naprej na vrh stene.

V steni je kakih 10 klinov, poleg klinov v prvem raztežaju, ki so ostali še od prejšnjih poskusov. V zgornjem delu je skala boljša.

Ocena A₂ VI. Višina stene 400 m.

Čas plezanja 16 ur.

»DER SPIEGEL« O MESSNERJU

Zelo znana in priznana nemška revija »Der Spiegel« je 11. IV. 1977 objavila članek »Zmaj ne sme umreti«, ki ga je napisal W. Bittorf o Reinholdu Messnerju. Res smo že velikokrat pisali o njem, tudi o njegovem namenu za l. 1977, o Dhaulagiriju, nismo pa še zasledili o njem besede v »Spieglu«. Bittorf ga po opisu njegovega načrta za Dhaulagiri takole označuje: R. Messner je naredil alpinizem spet izredno mikaven za vsakogar, ki si je kdaj optal nahrbtnik, pa tudi za take, ki jim je največja strmina barski stolček.

To se mu ni posrečilo samo zaradi novih ekstremnih vzponov, pač pa še mnogo bolj zaradi načina, kako je o njih pisal in govoril, in s tem, kako razmišlja in utemeljuje svoje početje. Piše knjige, predava, leta 1976 pa se je udeležil še literarnih razgovorov na televiziji in zbudil nenavadno pozornost. Držal se je prav tako dobro kakor v severozahodni steni Civette. Med drugim je izjavil, da mu je plezanje »oblika meditacije« in pot k »razširjeni zavesti, da biva«, da eksistira.

Ali je južna Tirolska, se vprašuje Bittorf, rodila novega Trenkerja, novega izjemnega človeka, zvezdo gorskih sten? Nekega sodobnega vsekakor, izjemnega plezalca, obrnjenege vase, razmišljujočega, ki govori o »odtujitvi« in »samouresničitvi«, namesto o odločnem boju v stalni nevarnosti, o »zagrizenem spopadu v soseščini smrti«.

Prav v primerjavi s Trenkerjem se pokaže, kako se Messner razlikuje od nekdanjega plezalskega klišeja. Ne robot veseljak, temveč priljubljen predavatelj, ki brezhibno obvlada jezik in izžareva poseben čar. Je atlet in obenem zelo občutljiv: »Občutek

POZIMI V BELAČ-ZUPANOVI SMERI

FILIP BENCE

Tamarjeva dolina je bila odeta v temo, le mesec nam je svetil v obraz, ko smo ob drugi uri zjutraj pogledali skozi okno zimske sobe. Bil je že čas za odhod. Spotikali smo se ob vejevje, dokler nismo prišli iz gozda. Tam pa nas je pričakal sneg in pričela se je mučna pot do stene. Vdiranje do kolen, včasih tudi globlje, neprijazni padci v sneg so nas jezili vso pot. Končno vstop. Kako prav je prišla vrh, ki sta jo prejšnji dan napeljala Čopek in Vigel 80 metrov višje v steno. To je bilo hitro za nami in potem je sledilo vse drugo, samo kopne in suhe skale ni bilo nikjer. Le za menoj, tovariša, sem si vseskozi ponavljal in potihem upal, da si ne bo nobeden od nas privoščil niti najmanjšega spodrsnjaja. Lepo je šlo prve tri raztežaje, nato pa navzgor po strmi steni. Bo ali ne bo, to je bila moja edina misel pri vsakem prijemu in prestopu. Ker je bilo pretežko z nahrbtnikom, sem ga dal Čopku v oskrbo in že v naslednjem raztežaju je povedal, da se je zmuznil cepin. Okoli treh popoldne je bilo, ko mi Čita sporoči, da bomo kmalu v veliki luknji ali v grabnu. Vendar do tega še ni prišlo tako kmalu. Bilo je še veliko počti, zasneženih poličk in slabih stojišč, kjer je bil ponavadi nabit le en klin, pa še to največkrat le za moralo. Končno smo le v grabnu na snežišču, okoli nas pa je že trda tema, le baterijski snop svetlobe bega sem in tja in išče prostor za bivak. Prespali, no, presedeli smo na vrhu snežišča vkopani globoko v sneg.

Jutra kar ni hotelo biti. Preden se je zdanilo, smo vsi trije zaspali, tako da smo se zbudili okrog poldnev in po hitrem pospravljanju pričeli plezati ob sedmih. Že takoj na začetku je bilo zelo težko, saj nas je prvi raztežaj zamudil več kot eno uro. Računal sem za raztežaj poldruge uro, to se pravi, da bi bili še isti dan na vrhu. Toda zgodilo se je, da smo porabili tudi po dve uri in borba s časom je bila nujna. Prečnica je bila zasnežena, zato smo napredovali počasi, previdno. Na njenem koncu je bilo treba spet navzgor na 60 m dolgo strmo snežišče. Kaj sedaj! En sam klin na stojišču! Že sem videl, kam se bom odpeljal, če padem. Ne, ne smem. Kljub temu je šlo skrajno težko. Končno sem bil le spet pri skali. Srce mi močnejše bije. Kaj pa je to, nikjer nobene špranje za klin! Kopljem v sneg, tolčem led. Končno se mi le nekaj pokaže, da bi lahko zabil klin. Po drugem udarcu pa postane kladivo nekam lahko. V roki sem imel le še ročaj. Zatresle so se mi noge. Na srečo je bil Čita od mene le okoli 20 m. Poslal mi je po vrvi svoje kladivo. Konec vrvi. Čita pri meni. Jaz naprej. Čita pri meni. To se je ponavljalo ves dan. Pogledam v nebo, oblaki in megle nad Jalovcem! Fanta, slabo kaže. Pohitita. Hitela sta, kar sta mogla. Vsi moramo hiteti, to mi je bilo jasno, ampak nekaj sem moral reči. Strah pred slabim vremenom me je drobil. Res je kmalu veter prinesel snežinke. Še bolj smo pohiteli, čeprav smo vedeli, da se to ne da prehiteti. Zdajci pogledam čez zalizani skok vse v meni vztrepeta: »Bo, bo!« Ali se

moči v nogah mi je dal krila, moj nagon in moje telo sta delala avtomatično, enostavno — vse sem naredil prav.« Plezanje mu je užitek in zdravilo: »Posebno, če sem mogel biti aktiven, se je vsako razmišljanje razblinilo v veter.« Dobro ve, da je planinstvo »produkt kulture« in s tem »problematično«. (Že Whymper je rekel pred 100 leti, da pleza zato, da bi »odprl novo razsežnost bivanja«.) Messner se norčuje iz silaštva in nadutosti, v katero se je pogrezal medvojni nemški in avstrijski alpinizem (do hitlerjanskega nadčloveka je bilo od tu le za lagoden raztežaj, pravi Bittendorf), podobne temeljne motive pa so navajali tudi — gotovo ne fašistoidni — Angleži, Amerikanci in Francozi. Messner izjavlja, da nima rad objektivne nevarnosti (plazove, neurje, zahodno kamenje), nič mu ni za »izzivano življenje«, za »ekstremno in notranjo življenjsko intenziteto« (po Lionelu Terrayu). Sicer pa — za Messnerja je marsikakšna drugačna smrt težja kot smrt v steni. Messner je proti plezalski tehnologiji, češ da pomeni »umor nemogočega« in namesto napetega, mikavnega plezanja uvaja »enolično delo« s klini, kladivom in vrvjo. Svoj zagovor prostega plezanja je nazorno utemeljil s svojimi vzponi, ne nazadnje z Eigerjem, ki ga je preplezal s Habelerjem v 10 urah, ali Yerupaja Grande (6634 m), katere severovzhodno steno je preplezal v eni noči prav tako s Habelerjem, ponoči zato, ker stena pomrzne in »kanonade« zato ni. Rekli bi: Ustavil je razvoj tehnologije, da bi se človek lahko razvijal.

»Zmaj nemogočega,« pravi Messner, »ne sme umreti«. Zmaja se sicer ne boji, boji pa se brezposelnosti, če bi tehnika »vse možno« ukrotila. Pred seboj ima Everest 1978 — brez kisika na hrbtu in še en cilj: priti sam na himalajski osematisočak.

T. O.

760

ne veselim prezgodaj? Saj sta pred menoj še dobra dva raztežaja strmega snežišča, nato še previsni skok in vršna opast.

Spet slabo stojišče s klinom za zamrznjeno kepo prsti in končno stojišče v veliki luknji pod obokom nedaleč od vrha. Tu bo bivak, sem si tako dejal. Čita in Čopek nista imela nič zoper to. Res je bil in to čudovit bivak. Uredila sva ga s Čito, Čopko pa je v tem času že v temi splezal na vrh in pritrdil vrvi za naslednji dan in za morebitno slabo vreme. Veseli smo bili, da nam je uspelo, ta smer je bila sen marsikoga v 25 letih, odkar je bila prvič preplezana.

Malo smo se še pogovorili in vzelo nas je, da nismo vedeli kdaj. Zjutraj smo pospravili vso opremo in okoli devetih vsi trije stali na vrhu. Za čestitanje je bilo prezgodaj. Res je, premagali smo steno, nismo pa še v dolini, nič ne vemo, kaj nas še čaka. Dobrih 30 m pod grebenom je kípela tako gosta megla, da nismo videli za dve klaftri pred seboj. Na našo srečo smo naleteli na človeške sledi v snegu, te so nam kazale pot v dolino. Tisočkrat hvala tistemu, ki je te sledi utrl, če teh ne bi bilo, bi bili hodili morda ves dan ali še več do Tamarja. Da smo steno res preplezali, kar nismo mogli verjeti. Bila je še dokaj zasnežena in poledenela. Sredi popoldneva smo bili že doma. S tovariši smo se pogovarjali, kako je bilo. Razigrani smo bili, v naših dušah je ostal spomin na težave in skrbi. Za vselej. Zvečer je spet deževalo. Mislil sem si: Tam zgoraj bo sneg pokrtil vse sledi za nami, tudi tiste odrešilne. Ostal bo le spomin na vse skupaj.

Zimska prvenstvena Belač-Zupan v Šitah. Plezali: Filip Bence, Borut Bergant in Slavko Frantar od 28. II. do 2. III. 30 ur čistega plezanja.

VSAJ TALE POHLEVNI ŠOPEK

VILKO MAZI

Leto gre h kraju, pa smo že v teh številkah našega Vestnika, kolikor smo jih doslej dobili v roke (konec septembra je, ko to pišem), našli dosti lepega in zanimivega branja. Vsak nekaj po svojem okusu, kakor se za to preudarno trudi preizkušeni urednik pri odbiranju razpoložljivega gradiva.

Poleg vsesplošno razveseljivega sporočila o častitljivem življenjskem jubileju, sedemdesetletnici našega očetovsko skrbnega organizacijskega predsednika dr. Mihe Potočnika, ki si ga iz sto tisoč planinskih src iskreno želimo najmanj še eno desetletje v zadovoljivem počutju na krmilu PZS, pa nas je hudo prizadelo nekaj boleasnih zapisov, tako zlasti tragična gorska nesreča blagega, neutrudno za javni blagor, zlasti v prid

DJALIL KATIBEI

Tako je ime perzijskemu alpinistu, ustanovitelju iranske planinske organizacije. Rodil se je leta 1922 in je kot mlad fant sanjal o tem, kako se bo nekoč povzpел na Alam-Kuh, Gospodovo goro, 4850 m visoko, ki sta jo po severni steni prva preplezala dva Bavarca. Posvetil se je športu, bil je dober tekmovallec, plavalec, dvigalec uteži in bokсар. In športni novinar, predavatelj in nazadnje glavni urednik iranskega športnega lista, ki v naslovu zajema tudi planinstvo. 25 let je bil direktor tega glasila. 15 let po nemškem vzponu v severni steni Alam-Kuha je kot prvi Iranec ponovil to smer. Potem se je povzpел na vse iranske štiritisočake in si nabral tudi nekaj prvih vzponov, med drugim direktni vzpon v severni steni centralnega Alam-Kuha, ki je po 23 letih še ni ponovil nihče. Potem je doživel Mont Blanc, se povzpел na Matterhorn, obiskal nemške, avstrijske in italijanske Alpe in si pridobil prijatelje med vidnimi evropskimi alpinisti, posebno med Francozi (Armand Charlet, Rébuffat, Herzog, R. Frison-Roche, Contamine, spoznal se je tudi s Trenkerjem in Švicarjem Lambertom).

Pred 27 leti je s sodelovanjem drugih športnih organizacij v Teheranu ustanovil iransko planinsko zvezo in je še danes njen podpredsednik. Kmalu potem se je težko ponesrečil, a ne v gorah, temveč na cesti. Posledica po kompliciranem zlomu mu je ostala, s hribi je bilo zanj konec. Ne pa z delom za planinstvo, ki se mu je zapisal kot mladenič. Leta 1974 je bil kot predstavnik Irana viden gost na proslavi 100-letnice CAF, francoske alpske organizacije. Zdaj je naštet tudi med sotrudniki revije »Alpinismus«.

planinstva snujočega inž. Milana Ciglarja in to sredi najlepših moških let. Nemilo pa je odjeknila tudi novica o nenadni smrti stare briške dobričine Ludovika Zorzuta, ki je znal o vsaki prigodi »verz narediti«, kakor bi dejala Vrbénska Lenka; včasih tudi kakega mimo poetike, verz je pa le bil in kar je poglobitveno: iz dobrega, pošte-nega namena. —

Žal pa doslej ni bilo še nobene besede v spomin dvema velikima, posebej v triglavski zgodovini nepogrešljivo zapisanima za vse čase. In s strahom sumim, da je tudi nihče pripravil ni . . . da ju bomo tako tudi tokrat — kakor že tolikokrat doslej! — spet pozabili — Aljaža in Kugyja — pa še na pragu velikega triglavskega praznika . . .

Nak, te sramote pa nikakor ne! Nikdar z ničimer bi je ne mogli sprati! —

Ker vem, da bo urednik že težka našel kaj prostora za objavo v tekočem letu — prav to pa je nujno! — se bom v nadaljnjem omejil na najpotrebnejša izvajanja.

Pred 50 leti (4. maja) je na Dovjem umrl »triglavski župnik« Jakob Aljaž (82). Že v naslednji (junjski) št. PV je tedanji urednik dr. J. Tominšek objavil poleg svojega pri-srčno zajetega nekrologa še zapis o veličastnem pogrebu.

Kaj vse je storil Aljaž v dolgih 38 letih svojega službovanja na Dovjem za napredek planinstva v območju Triglava, nam je v šaljivi obliki sam povedal v PV nekaj let pred smrtjo, stvarneje nam ga je orisal njegov najboljši prijatelj in poklicni tovariš prof. Jan-ko Mlakar v zbirki drobnih monografij o znamenitih slovenskih planincih (1. zvezek 1953) v založbi PZS.

Vsakomur poznan je Aljažev stolp, za katerega je sam napravil načrt v originalni veli-kosti, ga dal izdelati in postaviti na svoje stroške in na svojem svetu, vrhu Triglava, ki ga je odkupil od dovške občine s pravno veljavno pogodbo za 1 goldinar (tedanja vrednost za 60 žemelj), naposled pa vse skupaj podaril malo pred tem ustanovljenemu Slov. plan. društvu.

Aljaža so za življenja vsekrižem častili. Skromen, kakor je bil po svoji kmečki naravi, je to dostikra težko prenašal. Po smrti pa so ga razen nekdanjih faranov kaj kmalu vsi pozabili. Tudi Vestnik se ga ni več spomnil ob nobeni priložnosti, ne ob deset-, dvajset- in tudi tridesetletnici smrti niti z eno samo besedo. Ob 40-letnici sem primerno ošvrknil v članku »Dva velika (ne)pozabljena«* (PV 1967/314). To me je tudi nagnilo k sestavi »Koledarskih beležk iz našega planinstva«, ki so kot priloga PV izhajale l. 1958, pa jih je menda le malokdo shranil.

Podobno kakor Aljaža zanemarjamo tudi dr. Kugyja. Nikjer pa tudi v našem Vestniku še nismo brali, da mineva letos 100 let, kar je ta slavni mož, takrat 19-letni mladenič, prvič stopil v siromašno, od vsega sveta odtrgano Trento. Kaj ga je moglo, vajenega vsega udobja v bogati meščanski družini, prignati med to obupno revščino? — Le on sam je vedel in se ponosno zavedal, da ga je spravila na pot slovesno dana obljubja

* Poleg Aljaža je tam obravnavan Alojzij Knafelc, oče okroglih markacij, ki smo mu tudi obetali »nemil-jiv spomin«, pa se ga po smrti (1937) nihče več domislil ni.

ŠPORTNA RAZSTAVA NA POLJSKEM

V varšavskem športnem in turističnem muzeju so lani s posebno razstavo prikazali poljski ekspedicionizem pod naslovom »Poljaki na najvišjih gorah sveta«. Poljaki so z odpravami začeli leta 1939 in se po pravici štejejo med najuspešnejše raziskovalce tujih gorstev, v zadnjem desetletju pa so se izkazali tudi z velikimi prvenstvenimi uspehi. (Turista na cestu 1977/4). Planinsko glasilo »Taternik« je najstarejši poljski mesečnik, izhaja že 71. leto. Prvi urednik mu je bil alpinist prof. Kazimir Panek, v uredništvu sta tudi Zygmunt Klemensiewicz in Roman Kordys.

Poljski alpinizem (gl. Taternik 1977/1) se tudi v zadnjih letih zelo uspešno razvija. V l. 1976 je v Alpah plezalo 120 Poljakov in to same res velike smeri. Pomembne vzpone so naredile tudi samostojne ženske naveze: Brenvo Anna Szervinska—Krystyna Palmowska; Gentinelle Rouge Irena Kasa — Barbara Olesiewicz; Mont Maudit, Kufner-jevo smer Alison Hadwick — Onyskiewicz, Halina Krugar-Syrokoruska in Anna Okopinska; Aiguille Blaitière, zahodno steno, smer Brown—Whillans Irena Kasa — Barbara Olesiewicz, isti plezalki še Seigneurovo smer v Aiguille du Peigne; Aiguille des Pélérins, južnozahodni steber Anna Czervinska, Krystyna Palmowska in Anna Skonronska; Aiguille du Moine, vzhodno steno Anna Czervinska, Aniela Lizon-Lukaszewska, Krystyna Palmowska, Anna Skouronska; Galenstock — prečenje, čez Rhongletscher Halina Krü-ger-Syrokonska in Anna Okopinska; Torre Trieste, zahodni raz, Tissijevo smer Anna Czer-vinska, Krystyna Palmowska in Anna Skowronska. — Kaj podobnega še nismo brali nikjer,

svojemu učenemu pokrovitelju in nekdanjemu profesorju, slovečenemu botaniku Tomasiniju, da poišče v tistih krajih že dolgo pogrešano Hacquetovo Scabioso Trento.

»Ko sem bil tako pripravljen, me je globokoumni stari gospod predirno preiskujoče pogledal in vprašal, ali se čutim dovolj moža, da odrešim Trnjulčico stoletnega spanja. Rekel je, da veruje, da sem izbranec jaz, da bi jaz utegnil biti njen vitez. Še nikdar nisem rekel 'da' z bolj radostno gorečnostjo kot takrat v temačni učenjakovi delovni sobi.«

Herkulske postave, kakršen je bil že v gimnazijskih klopeh, je neustrašeno stopal iz Bovca v spremstvu hudo zmaličenega invalida Trentarja, starega Antona Tožbarja-Špika, ki mu je bil zadnji medved v Trenti, v strašnem dvoboju, odgriznil spodnjo čeljust in jezik. »Nešteti so ob poti razsuti križci, kot da bi hodil po ulici smrti, nisem romal v obljubljeni dolino radostno vriskajoč, temveč resen, skoraj tesnoben...« Na listku narisanu rastlino je naslednji dan kazal domačinom in jih najemal, da so mu jo pomagali iskati po trentarskih pobočjih in vrheh. Zaman je bil ves ta trud. Namesto skrivnostne rože pa je bistri mladenič odkril izredne sposobnosti trentarskega človeka, zlasti pastirjev in divjih lovcev za gibanje po težavnem gorskem svetu. Nekatere med njimi je vzgojil v odlične gorske vodnike in ob njihovem sodelovanju odkril dostope ne le na množico dotlej nedotaknjenih trentarskih, temveč tudi drugih julijskih vrhov. Ker je znal ta odkritja spretno opisati, kakor nihče drug pred njim, je po pravici zaslovel. Med njegove najboljše vodnike je treba šteti predvsem oba Komaca, Andreja p. d. Mota in Jožeta p. d. Paura. Zlasti Andrej, ki ga je nenadna smrt (kap) zgodaj pobrala, mu je bil nad vse pri srcu. Še v tujih gorah se ga pogosto domisli, tam pod Mont Blancom npr.:

»Toda jaz sem prišel iz šole nekoga nezmotljivega in tako sem ga tudi tu v Zahodnih Alpah iskal, takega nezmotljivega! Čudil sem se, da sem na vseh teh prvovrstnih možeh, okrog katerih se je širil tolik sloves, našel slabosti in napake. Kje je bil mož, čist kot zrcalo in neoporečen po značaju, življenjskih izkušnjah, ostrí presoji in varnem vodstvu. Kje je bil Andrej Zahodnih Alp?«

Kugyju je PZS kmalu po vojni odkrila v njegovi preljubi Trenti lep in drag spomenik, pa ob vsem tem hudo pomanjkljiv. Nima namreč za Trento nič značilnega. Tak, kakršen je, bi stal lahko kjerkoli drugod, koder se je Kugy rad in pogosto mudil na svojih planinskih poteh, recimo v Bohinju, na Komni, na Neveji, v Zajzeri. V Trenti pa si ga brez spremstva sploh predstavljati ne moremo. Vsaj enega če ne že obeh svojih najzvestejših vodnikov bi moral imeti poleg sebe. Andreja predvsem, to se ve!

Vsa zadnja leta, dokler mi je zdravstveno stanje dopuščalo, sem se z enim zadnjih avtobusov ki so v tisti seziji še vozili prek Vršiča, potegnil za en dan v Trento. Nazadnje l. 1973. Z domačega vrta sem tudi tokrat vzel s sabo šopek jesenskih rož, da jih položim h Kugyjevem spomeniku. Seveda sem moral sprevodnika že pri odhodu z Vršiča naprositi, da bo na ovinku pred spomenikom ustavil toliko, da lahko izstopim, kar mi je rad ustregel. (Sprva so se avtobusi tam redno ustavljali, da si je

čeprav je v zadnjih desetletjih na alpinističnem nebu zableščalo nekaj res velikih ženskih zvezd.

Taternik 1977/1 poroča tudi o poljskem ekspedicionizmu v letu 1975 in 1976: Poljska akademija znanosti je organizirala l. 1975 ekspedicijo na Spitsberge s športnimi in znanstvenimi cilji, klub Vysokogorski pa na Tirič-Mir (7706 m), področje, kjer so poljski alpinisti že »doma«. To pot so pristopili na vrh po južnovzhodnih straneh in na vzhodni vrh (7692 m). Ekspedicijo je vodil Januz Wojtusiak, člani so bili krakovski alpinisti. Tudi ta ekspedicija je imela znanstvene cilje. J. Wojtusiak je znanstveni delavec v krakovskem zoološkem inštitutu in je ekspediciji dal širok znanstveni program.

Leta 1976 je Krakovski akademski klub organiziral še ekspedicijo v Hindukuš. Cilj ekspedicije je bila nova smer na Kišničan (Keshnikhan), 6755 m. Ekspedicija je bila na delu en mesec. Na vrh Kisznichana so prišli po grebenu Szchaur (Šhaur) — Nadir Šah, sestopili pa po drugem grebenu. Ekspedicija je bila izredno uspešna v alpinističnem in znanstvenem delu.

L. 1976 so poljski alpinisti plezali tudi v Romsdal: Store Trolltind, Fiva, (višina stene 1800 m, IV), Romsdalshorn (južna stena IV), Sondre Trolltind (vzhodni steber IV+), Holstind (jugozahodni steber, V), Stighorn (zahodna stena, 700 m, V) in Trollryggen (vzhodni steber, višina 2400 m, VI—).

Taternik 1977/1 objavlja tudi poročilo Francija Savenca o naši odpravi na Trisul, novice iz Tater, Kavkaza in še stalno rubriko »Odprave v tuje gore«.

lahko vsak za nekaj minut ogledal spomenik. Ker pa tam ni bifeja, je zanimanje kmalu uplahnilo, pa so naposled ustavljanje opustili. Tudi postajališče ni odgovarjalo cestno-prometnim predpisom). Iz časopisov sem zvedel, da je bil v nedeljo pred tem Dan planincev, tokrat v Bovcu. Prepričan sem bil, da je vsaj kaka deputacija obiskala spomenik in položila tja primeren venec — za 20-letnico odkritja, ki »je šla mimo« pred nekaj tedni ... Nič! Vse je bilo kakor pometeno. Moje nebogljene rožice so se kar izgubile na goli ploščadi.

Še bi kaj primaknil, pa že vidim urednikov prst: dovolj! Vsaj ta pohlevni šopek naj potrdi, da nismo in ne bomo pozabili na vaju, ki sta nam vsak po svoje dolga leta služila za vzor poštenega, resnicoljubnega in srčno dobrega človeka-planinca. Čast in hvala vama, »triglavski župnik« Jakob Aljaž in »poet Julijcev« dr. Julius Kugy!

PRVIČ NA TRIGLAV

KAREL GRABELJŠEK

Ker sem resnicoljuben, moram povedati, da sem začel hoditi v hribe razmeroma pozno, šele po svojem dvajsetem letu. Prej smo obiskovali samo Ljubljanski vrh, Raskovec, Pokojišče, Pekel, Tri kralje, Žirovski vrh, Koreno in Grmado. To pa niso taki vršaci, da bi tistim izletom mogli reči ture, ali ne? Nekaj pa bi ob tem le pribil: vsakdo, ki hoče veljati za planinca, bi se moral najprej seznaniti s hribi v svoji bližnji okolici, z lepoto domačih hribov bo prav vzljubil naravo v vsej njeni raznolikosti. Vršaci v vrhniški okolici, zlasti še Polhograjski Dolomiti pa so eden naših najlepših predelov in jih štejejo k alpskemu predgorju.

Končno pa je le prišel čas, ko sem se seznanil tudi z Alpami, z našimi Julijci. Saj si lahko mislite, da sem si za svojo prvo turo izbral našega triglavskega očaka. Z dvema prijateljema sem se dogovoril, da ga spravimo podse. Ker sem imel počitnice samo jaz, prijatelja pa sta bila v službi, smo se domenili, da opravimo turo sredi avgusta, ko sta se praznik in nedelja držala skupaj. Da bi tura dalj časa trajala, smo se domenili, da noč pred odhodom skupaj prespimo. Potem smo drug drugega budili vso noč. Komaj se je kdo z globljim dihanjem izdal, da bi se rad preselil v deželo sanj, že ga je tovariš sunil pod rebra: »Pazi, da ne boš zaspal in zamudil vlaka!«

Neprespani smo zjutraj sedli na vlak. A kaj bi to trem mladim žrebetom, ki bi najraje tekmovali z vlakom, saj se jim je zdelo, da prepočasi vozi. V Mojstrani se je vsulo iz vlaka kakor iz osirja, če s palico podrezaš vanj. Sami taki z nahrbtniki na rameh.

SPOMINI NA DR. PREUSSA

S tem naslovom je ÖBZ 1977/6 izšel članek dr. Aleksandra Hartwicha o Paulu Preussu. O Preussu smo pred leti (1970/1) izčrpno pisali, ko je v Milanu izšla knjiga dr. Severina Casare »Preuss — legendarni plezalec«. Članek dr. Hartwicha je zanimiv prispevek k gradivu o Preussu, kajti Emmy Hartwich — Brioschi (še živi na Dunaju) je bila nekajkrat v navezi s Preussom. Članek je izšel leta 1937 v reviji »Berg und Ski«, zato je zanimivejši dodatek k članku, v katerem se ponovno ugotavlja, da je o Paulu Preussu v nemškem svetu zelo malo napisanega in še to je raztreseno po raznih listih. Znani plezalski vodič »Dunajski alpinizem«, ki ga je izdal Eduard Pichl leta 1927 (Wiens Bergsteigertum) v založbi avstrijske državne tiskarne, navaja poleg Dunajčanov celo vrsto avstrijskih plezalcev iz drugih avstrijskih mest, »če so vsaj malo stopili v stik z dunajskimi plezalci«. O marsikaterem nepomembnem plezalcu je Pichl obširno pisal, Preus pa je komaj omenjen. L. 1927!

Knjiga dr. Severina Casare ugotavlja: »Največji plezalec vseh časov je Avstrijec Paul Preus (1886—1913)«. Casara je za knjigo tvegala več let, saj je zbiral gradivo 50 let po Preusovi smrti. Knjigi je napisal uvod grof Aldo Bonacossa, Preussov soplezalec — med drugim sta bila prva na vrhu Aiguille Blanche de Peuterey — eden prvih plezalcev svoje dobe, se strinja z ugotovitvijo S. Casare. Zakaj naj bi ravno Preus zaslužil tako izjemno mesto med plezalci vseh časov? Nedvomno je prvi splezal mnoge najtežje smeri, ki so še danes pomembne. Toda to so storili tudi drugi: Dülfer, Fichtl, Piaz in drugi v istem času. S čim je Preuss prekosil vse svoje sodobnike in vse one pred

In kako so jo cvrli proti Vratom, kakor da so ji iz vlaka izstrelili. Mi pa za njimi. »Ne damo se, takim že ne!« Tudi nismo vedeli, čemu oni tako hite. Morebiti bo v Aljaževem domu vsega zmanjkalo? Ali pa celo Triglava, ker jih toliko drvi v njegov objem. Torej hitro, da ga za nas tri zelence vendar še nekaj ostane.

V Aljažev dom smo prišli prepoteni, da je kar teklo od nas. Treba se je bilo podpreti, si pogasiti žejo, se podpisati v knjigo, pritisniti žig na vse karte, na zemljevide, na nahrbtnike in kaj jaz vem, kam še. Potem pa hitro naprej, da opravimo s tem presnetim Triglavom, ki nam je s svojo razorano severno steno grozil, češ, ni se dobro šaliti z menoj.

Ker smo šli prvič na Triglav, smo si izbrali vodnike. Pa ne take, ki jih je treba plačati. V Aljaževem domu smo zagledali skupino Zagrebčanov, ki so se nam zdeli najbolj izkušeni planinci. Za klobukom ničkoliko značk, pod pazduho kitara, tudi iz njihovega govorjenja smo sklepali, da so bili stari znanci Triglava. Najmanj desetkrat je bil vsakdo gori, so pravili. Desetkrat gori, desetkrat doli, torej dvajsetkrat. Kar njih se držimo, smo si rekli. In smo jim sledili, kakor ti sledi senca v sončnem vremenu. Žal so nas ti izkušeni planinci koj v začetku Tominškove poti zapeljali v napačno smer. V hudourniški razdrti grapi zavije steza tudi na drugo stran. Namesto da bi bili šli kar naravnost navgor, smo za vodniki zavili čez grapo. Markacij nič več, steza vse slabša. Zagrebčani so se začeli vznemirjati. Saj veste, kakšni so priložnostni turisti, če jim tisti rdeči krogci nenehoma ne silijo v oči. Kakor da so se izgubili v afriški puščavi. Nazaj! Mi nismo hoteli nazaj. Po oddaljenih glasovih smo sklepali, da mora biti prava pot nekje nad nami. Pa smo se spoprijeli s strmim pobočjem in čez kakih dvajset minut res prišli do tistih rdečih krogcev.

Po Tominškovi poti smo rinili, ko se je vroče avgustovsko sonce najbolj upiralo v stene. Vroče kakor v krušni peči. Seveda smo že v dolini slekli srajce. Meni, ki sem bil že potemnel od sonca, ultravioletni žarki niso mogli do živega, o prijatelju pa sem kmalu mislil, da se je spremenil v poparjenega raka, tako rdeč je bil. K sreči ga še ni peklo, to mu je bilo prihranjeno za pozneje, pač pa mu je delal preglavice težak nahrbtnik. Poleg drugega je nosil še fotografski aparat, tak na meh, ateljejski, veliko, zložljivo stajalo in kakih petnajst kaset s ploščami. To je naneslo dodatnih deset kilogramov teže, kar niso mačkine solze. Ko nahrbtnika ni več zmoget, ga je brat prevzel na svoje rame. In smo se počasi vzpenjali kvišku, v procesiji, toliko turistov je bilo tisti dan. Ko nam je začelo zmanjkovati moči, smo jo skušali nadomestiti iz steklenice. A čim bolj smo tisto moč iz prekuhanega sadja dolivali, manj je bilo v nas ta prave. Komaj smo se privlekli do doma na Kredarici.

Na Kredarici nas je dvakrat stisnilo pri srcu. Najprej ob pogledu na Triglav. V strmih stenah smo zagledali nekakšne črne pike, rekli so nam, da so tisto turisti, ki lezejo na Triglav. Tam bomo morali na Triglav? Saj nismo pajki, nismo muhe. Še huje nas je stisnilo v koči. Gneča kakor na vrhničanu. (Ko smo bili zopet doma, sem v časnikih prebral, da je bilo tista dva dneva čez 3000 ljudi na Triglavu. Vsi ti pa so si najbrž ogledali tudi dom na Kredarici.) O kakem prostem sedežu pri mizi si še misliti nisimo upali, saj smo komaj dobili stojišče. Pozneje pa smo se s komolci le zrinili k neki

seboj, če ne celo za seboj? Odgovor: V prvi vrsti s čistostjo svojega plezalskega stila. Svojih načel se je držal ves čas. Bil je proti uporabi klinov, dopuščal je, da se zabije klin le zaradi varovanja, ne pa napredovanja. Načelno je odklanjal spust z vrvjo in z dejanji dokazal, da vsako mesto, ki ga je obvladal v vzponu, zmore tudi v sestopu. Do te sposobnosti bi moral po njegovem priti vsak plezalec.

S temi nazori je Preuss razpihal divje polemike. Z besedo, pisanjem in z dejanji je spodbijal ugovore. Posebno veliko dejanje je opravil v južnotirolskih stenah. Nekatere njegove prvenstvene smeri so oklical za nove stvari. Njegov vzpon v vzhodni steni Campanile Basso (Guglia di Brenta) in sestop po isti smeri doslej na enak način še ni bil ponovljen! V 200 m visoki, navpični steni ni zabil niti enega klina! Zdaj tiči v tej smeri 25 klinov. Tudi Preussova poč v Mali Cini, ki jo je, razume se, plezal prosto, je marsikomu še danes trd oreh. Danes je v njej 15 klinov.

Kaže torej, da Preusu ni noben enak. V 10 letih je imel za seboj 200 vzponov, med njimi številne prvenstvene. Tudi v ledu je pokazal popolno tehniko, naredil pa je tudi velike smuške ture. Tako Italijani o Preussu.

Pisali smo že, zakaj ga nemški alpinistični svet pravzaprav taji ali pa »mačehovsko« obravnava. Gotovo je eden od vzrokov to — o tem smo pisali — da je bil Preuss židovskega rodu. Člankar Owest v ÖBZ ugotavlja, da mnogi obžalujejo, ker se Preuss tako obravnava: »Nekateri se že nekaj let prizadevajo, da bi Casarina knjiga o Preussu izšla v nemščini; doslej brez uspeha. Starejši avstrijski in nemški alpinisti bi spričo Preussove veljave knjigo kupovali, kupovala pa bi jo tudi mladina, saj bi spoznala plezalca, ki je na poseben način doživljal avanture v gorah. Treba je reči, da je opomba

mizi in se zabarikadirali pri nji, da nas z bombami ne bi spravili stran. Ko je prišel čas počitka, smo polegli kar pod mizo, drugi pa na mize. Križem kražem smo ležali po jedilnici tako na tesnem, da se skoraj nismo mogli premakniti. Ko sem se proti jutru zbudil, sem videl, da si je prijatelj izbral za vzglavje nekega psa. Ker sta drug drugega grela, sta se kar dobro razumela. Nič nista renčala.

Izpod mize smo se skobacali že pred četrto, ko se je dan šele prebujal. Oskrbnik in drugo strežno osebje so bili še v jaslicah, zato nismo čakali na zajtrk. Zunaj je bilo precej hladno, a smo se kmalu ogreli. Ko smo prišli do sten, kjer bi se morali spremeniti v pajke in muhe, smo videli, da ni tako hudo, kakor se nam je prejšnji dan zdelo, ko smo od daleč gledali turiste lesti proti vrhu. Prejšnji dan nas je tudi poučil, da je najbolje osloniti se na lastne sile, tiste iz steklenice pa si prihraniti za zvečer, za čaj. V tri četrt ure smo imeli Triglav že pod sabo.

Najprej smo šli v stolp, ne zato, da bi se zavarovali pred vetrom, temveč zato, ker se tako spodobi. Saj menda ni turista, ki je prvič priplezal na Triglav, Aljažev stolp, pa bi si ga od znotraj ne ogledal. Dolgo se seveda nismo smeli zadrževati notri, ker so tudi drugi kupili vstopnice zanj. Potem je bilo treba privezati dušo, da ne bi padla v tiste globine, žigosati karte, zemljevide in nahrbtnike, pogledati na vse štiri strani neba in se fotografirati.

Da, hoteli smo se na najvišjem vrhu ovekovečiti. Prijatelj je potegnil iz nahrbtnika fotografski aparat, stajalo in vse drugo in že se je nagnetla pred stolpom — nekdo s fesom na glavi je zlezal celo na stolp — množica turistov, vsi, ki so bili na vrhu. Pa vsi, kaj bi ljudem kratili veselje! Planinci smo dobri tovariši, tisto fotografiranje pa nas je še bolj povežalo.

Do Planike smo se še trikrat fotografirali, na grebenu, na Malem Triglavu in pred domom. Takrat se kočica ni imenovala Planika, temveč Aleksandrov dom, pred prvo svetovno vojno pa Maria Teresiahütte. To kočico je namreč zgradilo nemško planinsko društvo, kakor tudi nekatere druge planinske postojanke. Kdor je tistikrat hodil po naših planinah, je imel vtis, da hodi po nemških gorah, ne po slovenski zemlji. Slovensko planinsko društvo so pravzaprav ustanovili bolj iz narodno-obrambnih razlogov kakor zaradi planinstva samega, da postanejo naše gore zopet slovenske. Po nekaj letih so po njih že zrastle slovenske postojanke, med njimi tudi najlepša in najimenitnejša: dom na Kredarici. Narodno-obrambni značaj pa je naše planinska organizacija obdržala, svoje člane je vzgojila v trdnem narodnem duhu, v minuli vojni je bilo nešteto najboljših planincev v partizanih, mnogi so žrtvovali tudi življenje za svobodo domovine.

V Planiki smo se po kratkem posvetovanju odločili, da ne gremo v dolino mimo Sedmerih jezer, temveč na Uskovnico, ker je ta pot krajša, prijatelj pa sta morala biti zvečer doma. V Vodnikovih kočih — takrat je bila res le skromna kočica — smo se ustavili smo za hip in že smo jo ubirali proti Uskovnici, kjer še ni bilo planinskega doma, temveč samo planšarije. Pod gostoljubno streho smo se osvežili s kislim mlekom in se malo razgledali po zelenih pašnikih. Pa zopet pot pod noge. Še prej smo se preobuli. Menili smo, da so skalnate poti že za nami, pa smo sezuli težke, z gor-

k ponatisu Hartwichovega članka iz leta 1937 najprej zelo zgovorna, zaključek pa zelo previden. Ne kaže, da bi Preuss v nemškem svetu dobil mesto, ki mu gre. Vzeti mu ga sicer nobeden ne more, ni pa prav, če se o njem molči.

Naj zapišemo še nekaj iz spominov dr. Alexandra Hartwicha, brata Preussove soplezalke: »V Preussovih spisih o gorah in vzponih ni bilo slovarja, ki je bil za nemški alpinistični svet še posebej značilen: 'Boj, naskok, osvajanje, prodor, zmaga, triumf, zaničevanje smrti,' vsa ta frazeologija je bila Preussu tuja. Tudi pisunska, papirnata primera gore z ljubico, ki jo osvajaš, mu ni šla s peresa ne iz ust. Preprosto, rad je imel gore. Preprostost je bila njegova značilnost v življenju. Njegovo plezanje je bilo podobno plesu, lahek je bil videti, gibal se je brez navora, kakor da nima teže. Na pogled je plezal skrajno elegantno, notranje sproščen, brez poziranja, brez krčevitosti, vsak gib je razodeval vedrino njegovega duha. Ne verjamem, če je kdaj 's stisnjenimi zobmi' premagoval kako težje mesto. Ni ga bilo strah globine, zato v njej tudi ni videl nevarnosti, plezanje se mu je zdelo naravna, sama po sebi razumevna stvar. Morda je zato plezal brez klinov, ker je imel skalo tako rad.«

»Bil je neverjetno vztrajen. Sorazmerno šibko telo je imelo v sebi neizčrpane rezerve. Nikoli ga nisem videl jeznega ali nejevoljnega, pa tudi nikoli izčrpanega.«

»Kot plezalec je bil izjemen, kot človek pa preprost, vesel, ljubezniv. Cenili so ga kot strokovnjaka, znal je sukati pero in bil je dober predavatelj, nikoli pa se ni rinil v ospredje. Kljub temu je tudi v mednarodnem svetu užival tak ugled kakor pred njim samo Purtscheller.«

skimi žebliji nakovane gozderice in obuli lahke platnene čevlje s tankimi, gumijastimi podplati. Kako smo se zmotili! Kmalu pod Uskovnico se je zopet začela grda pot, vsak kamen smo čutili skozi tanke podplate. Skozi Srednjo vas smo komaj še hodili, tako so nas pekla stopala. V Savi Bohinjki smo si potem hladili mehurjaste in ožuljene noge, da smo mogli opraviti še zadnji kos poti na železniško postajo v Bohinjsko Bistrico. Tudi to smo morali opraviti peš, avtobusi iz Bohinja v Bistrico so bili tedaj redki, pa tudi denarja ni bilo na pretek. Ko pa smo sedli v vlak, da nas odpelje proti domu, smo takoj pozabili na vse nevshečnosti, ki smo jih doživeli na prvi turi. Veselje in ponos sta nas razganjala. Pa smo le spravili Triglav podse!

SPOMINSKA POT 1934

V letošnjem, jubilejnem letu, je tržiška občina, še posebej njene družbeno politične organizacije na čelu z ZK, na svojstven način doprinesla svoj delež k počastitvi 40-letnice ustanovitve KPS, 85-letnice rojstva maršala Tita in 40-letnice Tita na čelu partije. V predvojnih letih je lepo število ilegalnih partijskih kanalov za tihotapljenje partijskega tiska in za prehod čez mejo držalo skozi Tržič in njegov gorski svet. Leta 1934 je šel iskat zvezo s Centralim komitejem KPJ po nalogu Pokrajinskega komiteja KPJ za območje Zagreba tudi tovariš Tito. Ker je najnevarnejši del njegove poti potekal prav po teritoriju tržiške občine, so se politične organizacije in skupščina občine v Tržiču odločile, da to pot primerno zaznamujejo.

Na mesto, kjer so tržiški komunisti sprejeli Tita in ga popeljali čez mejo, so postavili spominsko obeležje, ki stoji na Mahavovem griču pri Sebanjah. Ilegalna pot drži skozi Križe, Tržič, Dolino, čez Kal, pod Kofcami čez Šije do Škrbine (1867 m) v grebenu Košute.

Vsa pot je označena z rdečimi peterokrakimi zvezdami premera 12 cm, ki so postavljene nad običajne markacije. Na mestih, koder ni bilo mogoče označiti poti na tak način, so postavljeni leseni kažipoti z rdečim napisom »Titova pot '34«.

Skica, vrisana v specialni zemljevid in kratek opis te poti je razstavljen v vitrini Koče na Kalu.

Gre za eno izmed poti, ki so vezane na naše revolucionarno izročilo, deloma pa gre tudi po naši transverzali.

Mladinska konferenca Tržič

Gl. str. 768!

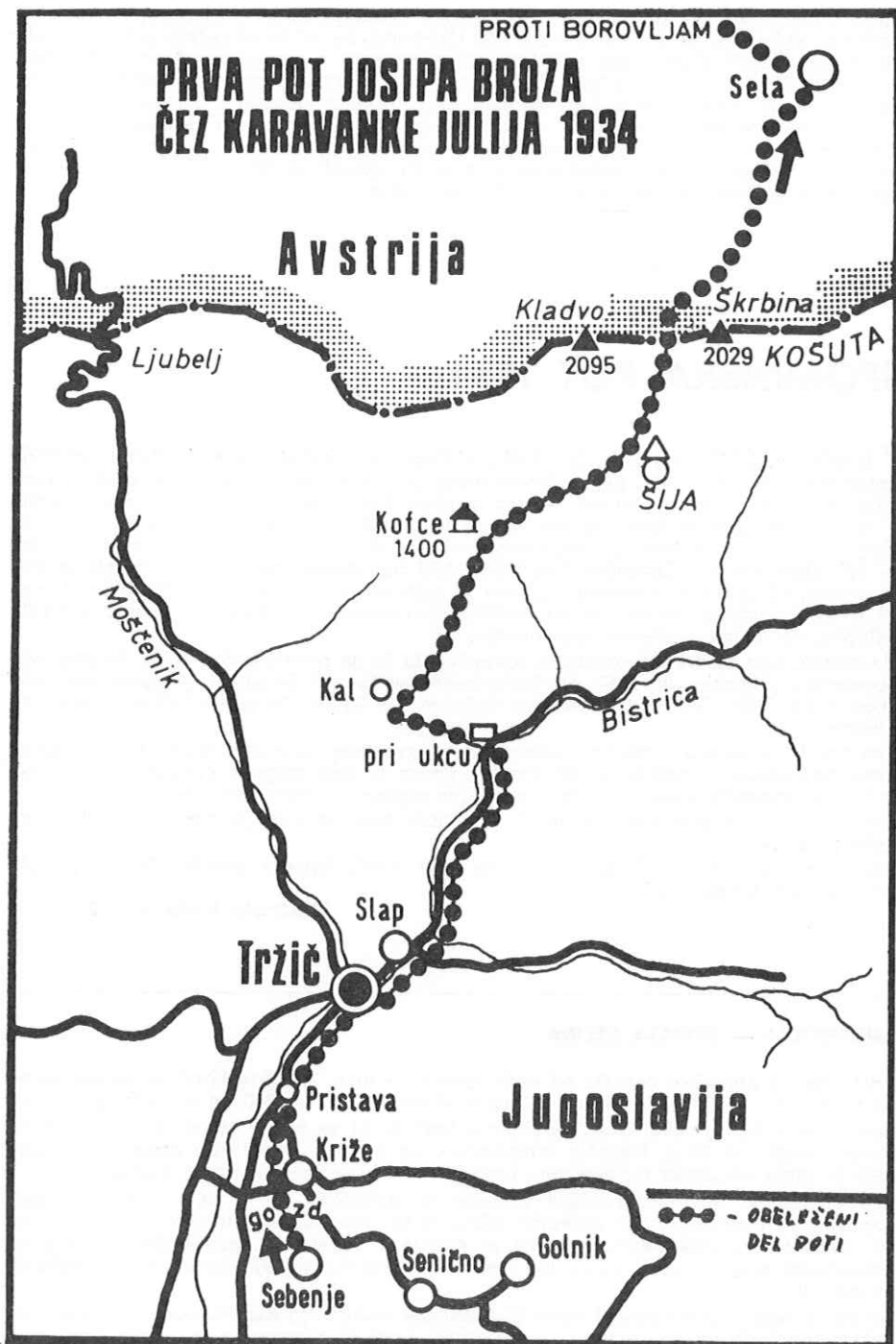
ANTARKTIKA — GORATA CELINA

Antarktika je poprečno najvišja od vseh zemljin — meri 13 000 000 km², poprečna višina pa znaša nad 1600 m. Glavni vrh je masiv Vinson, 5139 m, 1300 km od Južnega tečaja. Ledna masa na tej celini ima 30 milijonov km³, če bi se ta led stajal, bi vsa svetovna morja narasla za 76 m. Najnižjo temperaturo so na tem kontinentu namerili 24. avg. 1960 in sicer sovjetska raziskovalna postaja Vostok na vzhodni strani celine.

Vse države, ki imajo ozemelske zahteve na Antarktiki so 1. dec. 1959 podpisale dogovor, po katerem je vse področje južno od 60. vzporednika internacionalni rezervat za znanstveno raziskovanje. Pogodba je stopila v veljavo 23. junija 1961 in zato se znanstvene skupine vseh držav na šestem kontinentu gibljejo neovirano — nobenih »meja« ni.

Ne ve se, kdo je prvi dosegel južne Shetlandske otoke med Kap Hornom in Grahamovo deželo: angleški ali ameriški ali holandski brodarji. Gotovo pa je James Cook prvi objadral kontinent (1773—1775), ne da bi se zasedel na celini. Ruski kapitan Fabian von Bellinghausen je prvi stopil na celino l. 1820 (Island Peter I).

Južni tečaj je visok 2805 m, ima pa 2700 debel ledeni pokrov. Brez tega pokrova, bi bil Južni tečaj visok komaj 105 m. Prvi je bil na Južnem tečaju Ronald Amundsen 1911, drugi Robert F. Scott, 1912, tretji admiral George Dufek, 1956. Južni tečaj je prvi preletel admiral Richard Byrd, 1929.

NA DOPUSTU V FRANCOSKIH ALPAH

PETER LEBAN

Odpravljam se na pot v Chamonix. Osnovni cilj je Mont Blanc. Pripravljam bisago. Pogled mi nenehno uhaja na Storžič, ki se po nevihti opran kot dragulj koplje v soncu. Najraje bi se kar nanj pognal, čeprav sem na njegovem vrhu že velikokrat stal. Res je lep, privlačen in vabljliv, a tokrat naj počaka. Želja stopiti na vrh Evrope, je velika in že dolgo tli. Misel na to me že nekaj zadnjih dni umirja in vznemirja. In že tovorim svoje stvari na zborna mesto, kjer nekateri že čakajo, drugi še prihajajo. Šofer samo zmaje z glavo, saj je še prehrana, ki jo je Jože pripeljal kar s tremi osebnimi avtomobili. No, izkaže se, da je dovolj prostora za nas in za tovor. Slovo od domovine, domačih. Stiski rok, srečno, vrni se... Vse je neverjetno tiho, slovesno. Še najglasnejše so kamere, ki s svojim značilnim sikanjem oznanjajo, da gre zares. Po 14 urah vožnje, kratkih formalnostih prijaznih francoskih obmejnih uslužbencev se ob osmi uri že peljemo skozi montblanški predor (11,5 km). Mimogrede si ogledamo Chamonix, nakupimo nekaj opreme, filme, se pozanimamo za razmere v gorah, vreme in gremo v kamp Les Houches. Postavimo šotore. Vsak po svoje se pripravlja, ureja, počiva. Počutim se strašno daleč, osamljen... Kaj za vraga mi je bilo treba sem v tujo sivino, mar ne bi bilo lepše in prijetnejše ob domačem Jadranu, v domačih gorah? Pogled upiram v strahotno razčlenjeno obzorje. Večni led, strmina, prepadi, ledeniški seraki, razpoke, turbobna megla.

Primerjam z našimi gorami. Vse je tu tako razsežno, veliko. Ali je sploh mogoče stopiti tja gor na vrh? Srž me spreletava po telesu, drhtim od radosti, nestrpnosti, neučakanosti.

In že grem na sestanek. Brane pojasnjuje: »Jutri ne bo prostega dne in ne aklimatizacijske ture na Aiguille du Midi in Mont Blanc du Tacul... Vreme se lahko spremeni, pripravljani smo dobro, fizično in psihično. Ob dveh bomo vstali.«

Porazdeli nas po navezah. Z menoj bosta Franc in Tone, mlada krepka fanta. Bomo uspeli?... S to mislijo se sedaj ukvarja 28 planinskih duš planinske sekcije ISKRA, Elektromehanika, in matičnega društva PD Kranj.

Z bojzarnijo ležem, saj oblaki, ki se drže pod vrhom, niso dobro znamenje. Prebudi me hladno jasno jutro. Hitro napravim posnetek fantastično nazobčanega Aig. du Midi, ki štrli svoje špike pod temnomodro nebo. In že smo na žičnici za Bellevue. Prestopimo na zobato železnico, ki nas v kratkem času potegne do ledenika Bionnassay na višino 2372 m. Slabo! Prehiter vzpon ne deluje dobro na planinca, ki nadaljuje pot. Stiska me v prsih, težko hodim. Tudi drugi tožijo. Dolga kolona živopisnih barv se počasi pomika proti Tête Rousse (Rdeči glavi). Težki nahrbtniki neusmiljeno pritiskajo v ramena in že so tu prvi zastoji. Želja po pridobivanju višinskih metrov nas žene naprej. Ni ravno lahko, zrak postaja redkejši, piha strupeno mrzel veter, nebo je že prekrito z grozljivimi oblaki. Zaslliši se grom, sledi snežni metež. Razmere postajajo vse težje, stiskam zobe. Treba je čimprej do zavetišča. Misel na vrh je živa, čeprav sedaj sekundarnega pomena. Izčrpan in premražen dosežem kočjo Aiguille de Goûter (3817 m). Večina naših je še zadaj, a v eni uri se vsi zberemo v zavetju. Sneži pa še močneje. Na izboljšanje ne kaže. Veter se vse močneje zaganja v pločevinaste stene kočice, stisnjene v breg. Počakati bo treba, da se vreme umiri. Previdna vrnitev v dolino? Zunaj je vremenski pekel. Dolgo ne moremo čakati. Hrane nimamo veliko s seboj, tudi s franki je težko.

Pod večer se zjasni, pokaže se sonce. Le veter še vedno močno piha. Torej smo prehitro vrgli puške v koruzo! Bila je le močna in daljša snežna nevihta. Nepojmljivo! Mar je to res mogoče? Izrazi navdušenja se slišijo v raznih jezikih. Japonci, Nemci, Italijani, Španci, Norvežani, Britanci in seveda mi. Med seboj se sporazumevamo in pogovarjamo največ z mimiko... Toda vsi smo si enaki, prijatelji. Izmenjavamo dobrote in spominke.

K počitku ležemo »s kurami«. Treba bo zgodaj vstati. Mi imamo posebno sobo oz. kočjo. Prostor je majhen, nas zanj preveč. Na eno ležišče prideta po dva. Zebe me. Če se obračam, se mora tudi Peter, s katerim deliva ležišče. Sredi noči me prebudi pogovor. Tožijo, da ne morejo spati. Glavobol, vročina, slabost... Mislim si, vsaj tiho bi lahko bili. Sam namreč še nimam težav, a zavedam se, da ni bilo aklimatizacije. Če nisi navajen, je tu na 3800 tudi spati teže kot v dolini. Ura še ni ena, in že se začnemo pripravljati za turo. Zunaj je mrzla in jasna noč. Imamo torej srečo.

»Ti, tamle pa eden prosí, da ne bi šel gor.«

Stopim k njemu. Tone je, iz moje naveze. Boli ga glava, bruha... Napor prejšnjega dne in višina sta opravili svoje. Sporočim vodji. Sam ima štiri, zato mi »odstopi« Jožeta. Stopamo drug za drugim, tiho, mirno. Škriplje nam pod nogami, zaviti smo kot »marsovci«.

Ves Mt. Blanc je v mesečini. Kot v pravljici. Svetilk ne potrebujemo. Nebo je brez oblaka, redke zvezdice migljajo in nas pozdravljajo. Za hip poletim v daljavo, v domovino, do podjetja, kjer me vsako jutro enako pozdravlja zvezdica — simbol ISKRE, ki mi daje kruh. Tu je vse tako tiho in divje. Vse je zavito v snežno belino. Lep je pogled na naše živopisne barve. Tam zgoraj nad nami opazim četico škofjeloških planincev, ki so tudi tu in so vstali še pred nami. Pridobili so že nekaj več višinskih metrov in počasi izginjajo iz vidnega kota.

Napredujemo počasi, vztrajno. Čutim pritisk v prsih in glava me boli. Vzamem aspirin. Iz ozadja slišim Petrovo sporočilo: »Višinomer kaže 4000 m.« Zavlada kratko veselje in že je spet vse mirno. Znamka je prebita, gremo naprej, cilju nasproti. Glava me ne boli več tako močno, tudi sicer se kar dobro počutim. Lojze bruha, vendar vztraja. Verjetno si je tudi on dobro zapomnil Branetovo načelo: »Šel bom, dokler bom mogel, in ko ne bom mogel več, bom še šel.«

Pridemo do snežne planotice, kjer stoji bivak Vallot (4362 m). Tam v daljavi prvo svitanje. Luna nam še vedno zvesto osvetljuje masiv in omogoča lažjo orientacijo. Odpirajo se prelepi razgledi. Opazujem fantastično belo-rumeno rdečo pokrajino, ki jo vse bolj osvetljuje sonce. Sedaj je vsa krvavo rdeča, bridko sveža v svoji jutranji podobi. V tem občudovanju kar pozabim na težave na strmem grebenu in na vse redkejši zrak. Skušam hoditi umirjeno in s počasnim tempom. Ne uspevam. Naveze pred mano so izbrale drugi način. Pohite ... počivajo. Brane opozarja na umirjeno hojo in primeren razmak.

Zato se skušam prebiti naprej in uravnati tempo. Sedaj stopam s svojima varovancema prvi, vendar počasi. Kljub temu nas nobena naveza ne prehitveva. Posamezne precej zaostajajo. Bomo zmogli? Razmere so sicer dobre, nismo pa navajeni na to višino. Pritisk je vedno večji, težko diham, noge so težke, glava boli ...

Sedaj se sonce že vozi nad obzorjem. Mislim že na zadnji naskok, saj po občutku mora biti kmalu vrh. Greben je vedno bolj strm in ozek, dereze se ostro zadirajo v trdi sneg. Ura bo kmalu šest, temperatura je -21°C in višinomer kaže 4750 m. Smo torej zares pod vrhom. Podatki mi dajo novih moči. Še Jože, ki ima precejšnje težave zaradi prevelikega števila pokajenih cigaret, laže stopa. Že si domišljam, kako s svojima varovancema Francetom in Jožetom prvi stopim na vrh. A glej ga šmenta! Le kje so zbrali toliko moči? Da, trening! Kot strela z jasnega se namreč prikaže Stane s svojo navezo, nas brez besed prehititi — kakor na avtocesti žaba katrcu. Komaj se mu umaknem. Trenutna zavist mi hitro splahni, privoščim mu. Mlad in čvrst je, njegova varovanja tudi, in prijatelja sva. Ura je šest, ko tudi sam stopim na vrh. Vsa Evropa je pod menoj. Veličasten trenutek, nepopisno veselje. Vsi smo na vrhu. Čestitamo si. Vsak hoče svoj posnetek. Mraz neusmiljeno pritiska, kljub soncu. Razgledamo se tja proti Matterhornu, Bernini, Finsteraarhornu in drugim znanim in neznanim vrhovom pa po dolini. Srečamo Ločane. Gor bi morali biti pred nami. Zašli so in zdaj za nami prihajajo. Pozdravimo se in gremo vsak svojo pot. Pri Vallotu nas spet dohite.

Zvečer v taboru praznujemo.

Naslednji dan je prost. Prebudim se v svetlem sončnem jutru. Skupaj se odpeljemo v Chamonix. Večina meni: »Nisem sem prišel spat.« Stopimo na zobato železnico za Montanvers. Cilj je ogled ledenika Mer de Glace ... Tu je kaj videti. Paša za oči ... Stopiti na vse to? Koliko časa, znanja, moči in opreme bi potreboval! Pred nami mogočno kipi Grand Chamois in tam čez orjaški Aiguille du Dru. Ledenik je dolg 7 km in ima še dva glavna pritoka. Hodimo po ledeniku, počasi, počitniško, brez skrbi, sproščeni. Lahka hoja se počasi sprevrže v zahtevno. Preskakujemo ledeniške razpoke in napredujemo proti koči Couvercle. Občudujemo čudovito igro narave in prostranost. Peter ima — srečo, da še lahko prileze iz ene od številnih ledeniških razpok. Tudi ledeniški mlini so nevarni in zanimivi. Če zdrseš vanj, je lahko po tebi. Sam ne vem, kaj bi občudoval. Lepa je Aiguille Verte, strašni so grebeni Grandes Jorasses ... fantastično razčlenjeno, mogočno pogorje. Stojim sredi tega paradiza, zrem in občudujem. Ne, ne da se opisati, treba je videti.

Pod večer se vračamo prijetno utrujeni v tabor. Jutri imamo v načrtu vzpon na Mont Blanc du Tacul (4248) čez Aiguille du Midi, druga skupina pa gre na Argentière, da si ogleda Les Courtes, Aig Verte itd.

Prav kmalu se bomo morali vrniti v domovino. In tudi želja po vrnitvi rase iz dneva v dan. Gotovo je, vračamo se samozavestnejši, z novimi spoznanji in izkušnjami. In to nekaj pomeni.

LJUTOMERSKA GODBA NA PIHALA VRH TRIGLAVA

ERNA MEŠKO

Znano je, da smo Prleki — čeprav nismo brez slabosti — v glavnem veseli, podjetni in korajžni ljudje. Da to drži, je bilo malce dokazano tudi s tem, da sta se dne 17. 7. 1955 godba na pihala in Glasbena šola, obe iz Ljutomera, odpravili z vsemi instrumenti na Triglav. Organizator te »glasbene ekspedicije« je bil kapelnik godbe na pihala ravnatelj glasbene šole takratni predsednik Planinskega društva Ljutomer tovariš Avgust Loparnik. (Na sliki edini v kratkih hlačah.) Bilo je 20 muzikantov starih od 15 let do najstarejšega člana Martineka Blagoviča, ki je imel takrat 55 let, in 10 učencev Glasbene šole z učiteljico tov. Živkovo.

Finančno so odpravo podprli člani Planinskega društva Ljutomer in podjetje »Konfekcija« iz Ljutomera.

17. 7. 1955 zjutraj ob pol petih so se odpeljali z vlakom in prispeli v Bohinjsko Bistrico okrog poldne. Po kratkem odmoru so nadaljevali pot do Voj in tam prespali na senikih. Tu se jim je pridružil tudi komponist Alojz Pahor. Drugo jutro so čez Velo polje prišli do Vodnikove koče, malo počivali, nato pa ob 16. uri dosegli Planiko. Nato še isti dan na Triglav! Ko so odhajali, so slišali bratsko pripombo: »Nočas če opet biti nekoliko polupanih.« Vendar so ob 18. uri srečni pri Aljaževem stolpu zaigrali znano Vodopivčevo koračnico »Triglav«. Razgled je bil čudovit. Godbenike so opazovali s Kredarice in Aljaževega doma in jim ploskali. Igrali so pol ure tako navdušeno, da je kožo na bobnu skoraj vrag vzel. Saj plačana je tako že bila z nagrado 5000 S din, ki jih je godbeniku Ficku Karleku, ki je boben nosil hkrati z močno nabasanim nahrbtnikom tov. Žižkove, poklonil vnet planinec in takratni direktor »Konfekcije« Ljutomer tovariš Lujzek Holc. Pa pustimo besedo udeležencu te odprave Karleku Ficku. Takole mi je pripovedoval: Ko smo se na vrhu Triglava okrepčali z domačo slivovko iz nahrbtnika tov. Žižkove, smo si vse notne knjižice žigosali s štampiljko Aljaževega stolpa. Ker

Meškova družina iz Láhoncev na Triglavu avgusta 1959

Ljutomerska godba na pihala vrh Triglava (18. 7. 1955)

se je večer naglo bližal, smo se morali urno vrniti na Planiko. Na srečo smo komaj ušli nevihti, nenadoma je privihrala s točo in snegom. Nadvse zadovoljni, da se nam je vzpon posrečil in da smo imeli tako čudovit razgled, smo bili v koči sijajno razpoloženi. Počasi so starejši zadremali, mladi pa smo slavili svoj uspeh in nabijali do treh zjutraj, ko so nas napodili spat.

19. 8. zjutraj smo se vračali čez Sedmera jezera na Bogatin in ker tam ni bilo prenočišča, smo nadaljevali pot do Doma na Komni. Tu smo zopet prav po prleško veselo igrali daleč v noč. Nikdo ni protestiral, vse se je radovalo z nami. Slovenci smo veseli ljudje. S Komne smo šli k Savici in nato v Hotel Zlatorog v Bohinju na okrepčilo, potem pa z avtobusom v Bohinjsko Bistrico.

Vse to je bilo objavljeno v sliki in besedi v »Vjesniku u srijedu«, Pomurskem vestniku in v Ljudski pravici. Spomin na to našo pot pa se bo gotovo ohranil v ljudskem izročilu.« Tako Karlek Ficko.

Naj vam še povem, kako mi je o tem pripovedoval Martinek Blagovič, najstarejši udeleženec, ki je igral in nosil bas. Obiskala sem ga na domu v Kozarščaku. Z mojim možem sta od mladosti skupaj igrala in se me je zelo razveselil. Zdaj je star 77 let, a se je vsega živo in z radostjo spominjal. Kapelnik Loparnik mu je takrat, ko ga je za to rajžo nagovarjal, obljubil, da bojo v dveh dneh doma. Hodili pa so štiri dni in potem je bila doma prava vojska. Razumljivo — imel je posestvece, živino... Je pa Martinek iz Kozarščaka godbenik z dušo in telesom. Aktivno je sodeloval pri ljutomerski trški godbi, pozneje Ljutomerski mestni godbi in nazadnje pri Prosveti, od leta 1922—1972, celih 50 let. Po večerih je trikrat tedensko hodil peš na vaje v skoraj 2 uri oddaljeni Ljutomer. Sprva je bil član orkestra in igral gosli. Tudi za orkester je moral dvakrat tedensko na vaje. Ker pa je moral doma močno delati, je orkester pustil. Še danes enkrat tedensko pogleda v Ljutomer. Brez palice ne gre, v hrib ne more več. Polovico poti si prihrani oz. skrajša z avtobusom in pravi: »Ljutomer je moj drugi dom, človek ne živi samo od kruha.« Pa mu je leta 1962 toča vse uničila. Takrat je moral prodati tudi svoje ljubljene gosli, da si je oskrbel najnujnejše. No, tudi to je minilo. Ni ga strlo. Še danes je zravnčan, visok in sreča mu sije z obraza, ko odpre vodovodno pipo v predsobi in pravi: »Nisem si mislil, da bomo še letos imeli vodo v hiši. Koliko je danes bolje kot nekdanj! A mladi tega ne verjamejo. Jaz pa sem zelo zadovoljen.« Poslovala sva se, spotoma sem premišljevala, koliko skritih talentov je med našimi preprostimi ljudmi, ki niso imeli priložnosti, da bi svoje sposobnosti razvili do kraja. Medtem mi je prišla nasproti preprosta, a izobražena kmetica, 73 let

stara Mavričeva teta. Imela je zavezano roko — pa jo povprašam, kaj se ji je zgodilo. Nasmejala se je in mi povedala, da se je z mopedom peljala k oddaljenim hlevom. Spotoma se je ozrla po njivi, če je krompir goden za okopavanje, pri tem pa se zvrnila in si strla roko. Čudila sem se, da si upa v tej starosti in po teh naših bregih peljati z mopedom, pa mi je veselo rekla, da zdaj vozi tudi že avto. Neverjetno! Kakšna življenjska sila in korajža! Zelo sem bila presenečena.

Nekega poletnega večera sta pri nas potrkala in vstopila zelo agilna člana Planinskega društva iz Ljutomera, Karlek Ficko in Janko Ivanjšič. Prinesla sta mi fotografijo, ki bi naj poestrila ta moj sestavek. Zadržali smo se kar v kuhinji, kjer je bila zbrana tudi vsa družina. Nastalo je pravo planinsko vzdušje. Joj, kako osrečujoča so taka srečanja! Pričarajo nam prelepi planinski svet prav v našo sredino in nam obude spomine na bogate trenutke, ki smo jih mladi, pogumni in veseli preživljali tam gori. Tedaj mi je Janko tudi povedal, da bo ljutomersko planinsko društvo slovesno proslavilo prihodnje leto 30-letnico svojega obstoja s kulturnim sporedom. Ima 60 do 70 članov, 250 mladincev in 150 pionirjev. Dolga leta mu je predsedoval zelo prizadevni in sposobni tov. Avgust Loparnik, sedaj pa je predsednica tov. Marjeta Čučulovič, ki z vso vnemo in ljubeznijo živi s to organizacijo in skrbi za njeno aktivnost. Pomurska pot je že speljana in se še dopolnjuje. Pripravljajo natis zemljevida z natančno oznako vseh obveznih postojank.

Tako na naši severni meji ljubeče straži rod, sicer ne mogočen, a velik in močan po svoji zvestobi, žilavosti in kulturi. Užitek nad užitki je prisluhniti naši godbi, ko zaigra: »V daljavi drage ste planine...« in »Oj Triglav, moj dom, kako si krasan...!« Naj nikoli ne izzvene ti osrečujoči akordi!

POZDRAVLJEN, NOVI DAN

ANDREJ DERNIKOVIČ

Preden sem preživel uradni plezalski krst na Zeleniških špicah, na grebenu, o katerem se stari alpinisti le pomenljivo režijo, me je velika žeja po samostojnosti, po doživetjih in po preskušanju na Turncu pripeljala v Vrata pod Triglav. Kot planinec sem do tedaj nekajkrat prehodil dolino, občudoval skladno lepoto vrhov, zelenja in bistrih voda. Mikali so me tudi fotografski motivi, ni mi bilo odveč pobrati okamnele školjke. Sproščeno sem srkal mir in ga selil vase. Poti sem vnaprej določil, poznal sem njih opise, ravnal sem se po zemljevidih. V vsem je vladal nek navidezen red. Mir. Kljub temu pa mi je notranje zadovoljstvo včasih omajal pogled v prepade, na strme stene, zmotil ga je zven kladiva, zmotilo so ga odsekani glasovi v steni.

Z Zdravkom sva sklenila, da si bova privoščila slovensko smer v Triglavski, Da, privoščila! Nič hitenja, čim varneje, z uživanjem. Tisto o uživanju sva vzela preveč dobesedno, zato sva na ramenih tovorila dve vzorno napolnjeni omari, ki sta imeli eno samo napako: iskana stvar je ležala vedno na dnu. Pa kaj bi tisto! Noč v Aljažu je minila kot moreče sanje. Razburjenje, ki je dobilo krila ob večernem pogledu na steno, nama ni dalo mirno spati. Nekaj malega so k temu pripomogli tudi vrli Triglavani: tako oni, ki so stresali »štose« do opolnoči, in oni, ki se jim je druga jutranja ura zazdela idealna za pot čez Prag. Ob sedmih sta naju omari odložili na vrhu snežnega jezika, tik krajne počli. Nad nama se je sklanjala le še stena. Navesila sva nase toliko železja, da bi poznavalca gotovo pretentala: »Ta dva sta pa gotovo zgrešila vstop v Bavarsko!« Nekaj časa sva bila razigrana pa spet nekam potlačena, negotova, ko sva strmela kvišku. Kuhalnik je odromal prav na dno nahrbtnika, za njim preostala krama. Varujem, grem! Opis je svetoval, oči so naju vodile od prehoda do prehoda, v grape, kjer sva našla sneg. Bele plati sva občudovala kar celo uro: zabrnela je kamera, postavljena seve malce pošev; plezalec se napenja. Stop, konec kadra! Mišice uplahnejo. Više zgoraj, na široki gredini naju je premagala sončna toplota. Zrla sva po dolini, do Karavank, Škrlatic, Stenarja, ki se je počasi odeval z belo kapuco. Nikjer markacij, nikjer te ne slepijo beli krožci, te ne draži rdeč kolobar. Sam si s tovarišem. Snežišče više zgoraj naju presneto daje, pomagam si s cepinom; kako le Zdravko gara? Ozirava se v iskreče se stene: potočki iz kopnečega snega srebrijo temne skale, da nama kar jemlje pogled. Kje neki je Prevcjev izstop? Katera grapa v levo? Rineva navzgor po razmočenem snegu; čar premagovanja strmine se počasi umika skrbi — od zahoda prihaja grda stena oblakov, midva pa še vedno ne najdeva izstopa. Krepko se nagarava, da doseževa konec grape, prečiva po slapu levo in se znajdeva v večjem

kotlu s pokončnimi stenami. Kod? Nemirna sva, vreme se je skazilo. Nič več ni toplo, po malem začenja pihati. Na koncu kotla se nama pogled upre v steber, ki drži pod vrh. Morebiti pa bo šlo. Trmasto rineva po zbitem snegu do stebra. Končno se rešiva dveh klinov, da mu prideva na vrh. Nad nama petnajst metrov stene s krušljivo prečnico v levo. Pogled mi nehote sega v grapo. Kako odurno lahko v gori postane tisto, kar je poprej bilo najlepše! Mokre, črne stene, žmulasti stolpiči — spominjajo na reklamnega možica za gume Michelin — nizki oblaki, po grapi navzgor se vlečejo megle. Kje je zdaj brezskrbna sreča? Vsaj poskusiti morava. V krušljivo steno zabijem dva klina in pripravim varovališče. Zdravko se zagrizeno vzpenja, improvizira, opira se nekam v meglo, v prve deževne kaplje, ki delajo naduti previs še bolj oduren. Štirje metri, ura in pol garanja, za cent kamenja. No, bo vsaj čelada dobro opravila svoje delo. Potem ne gre več dalje, noben klin ne drži. Pa tudi smisla nima več, ura se vneto bliža peti, blizu je črna tema. Dež se neusmiljeno izživlja. Zdaj veva, da bo šlo zares za nohte. Levo od naju je v strmem skoku izpadel del skalnate plasti; tla so groba, nagnjena, sluzasta, mokra. Razgledava se po luknji: za človeško dolžino globoka, za dve dolga, visoka pa toliko, da se moram sklanjati. Nabijeva kline, se priveževa, zmečeva nase vso premočljivo in nepremočljivo obleko. Zunaj lije kot za stavo. Skozi nepredirno zaveso kapelj nama pogled ne prodre. Spogledava se! Spet! Oba sva slišala. Bliže in bliže. Bliska se in treska. Vneto, brez prestanka, ko da se hoče narava izživeti prav na nama. Oglušujoč pok naju kar premakne, nekje zgoraj se trgajo skalnati bloki in grme, rjovejo v prepad. Zrak brni, migota, bliski parajo nebo. Za trenutek se umirim, vse se mi zdi nerresnično: pogled na veliko filmsko platno. Potem pa z grenkobo pomislim: ali pa pogled v ptičjo kletko. Ob vsakem blisku vidim plastovita rebra, potoke dežja, valeče se kamenje. Tako grozljivo majhen sem. Čemu ves ta cirkus? Čemu plezarija, čemu čepenje, mučno ležanje, ki hromi mišice in duha? Koliko lažje se je v resnici boriti, kot pa čakati. Pesimizem se stopnjuje, ko začne skozi strop kapljati, sprva počasi, nato drobni potočki. Umakneš se enemu, zagradi te drugi in te s pravo, komaj prikrito strastjo požgečka po vratu, po hrbtu. Vraga!! Kar tako se pa ne damo! Upornost raste. Preveč bi bil ponižen, če bi me povozil takle potoček: naj le teče, naj bo del alpinistične »folklore«. Zavijeva se v polivinil. Gorilnik z medlo svetlobo razsvetli obraza. Lačna nisva, pa se le lotiva hrane, vode je vsaj enkrat dovolj, hrane premoreva pa za en teden. In res: potoček ni bil več tako vsiljiv, tudi grmenje se je umikalo iz najine zavesti, malodušnost sva premagala. Plamenček nama je povrnil željo po bojevanju, za trenutek sva se vživela v praljudi, na njihovo malikovanje ognja: kako prav so tedaj imeli! Zunaj se počasi dela dan, lep ko da nima za seboj dvije noči — z bachovskimi orglami. Dolina je umita, skale dobivajo tople barve, prijazno nama odzdravljajo zadnje zvezdice. Pozdravljen, novi dan!

Plezala Andrej Dernikovič in Zvonko Kovačič, junija 1976.

SREČANJE NA OBIRJU

MARIJAN KRIŠELJ

Eden najuspešnejših organizatorjev planinskih izletov v Sloveniji je prav gotovo Planinsko društvo Ljubljana-matica. Vrsto let še načrtujejo izlete po vsej Sloveniji pa tudi zunaj meja naše domovine in prav vsi izleti so izredno dobro obiskani. Lahko rečemo, da so postali tradicionalni. To že zaradi tega, ker se teh planinskih srečanj udeležujejo stalne skupine in ker imajo enake možnosti prav vsi ljubitelji nedeljskih planinskih izletov, če se pravočasno prigrasijo v pisarni društva.

Res je, včasih imajo organizatorji velike skrbi, ker je interesentov preveč, res pa je tudi, da vedno poskrbijo za to, da ugodijo kar največjemu številu prijavitelcev. Vedeti je namreč treba, da so tudi taki izleti, ki v večini primerov niso prezahtevni in jih torej zmorejo tudi starejši planinci, razmeroma obsežna organizacija in da torej pri dobrem poteku načrtovanega izleta igra določeno vlogo tudi število udeležencev.

Eden najvidnejših sodelavcev pri tej planinski dejavnosti je Luka Kočar. Praktično vsako nedeljo žrtvuje za vodstvo izleta, pogostokrat pa gre na pot s planinci tudi ob sobotah. V letih, ki jih ima v tem pogledu za seboj, si je nabral izkušenj, ki ga postavljajo na čelo slovenskih organizatorjev planinskih izletov, saj je prehodil s planinskimi skupinami praktično vso Slovenijo in Koroško. Obiskal je tudi najbolj odročne kraje, najbolj skrite koticke, kamor bi sicer le stežka našli pot in rešil marsikatero tudi zapleteno situacijo na planinski poti.

Najimenitnejše potrdilo za vse, kar sem povedal, je bil izlet na Obir, ki so ga planinci pri Matici organizirali ob 10-letnici prvega organiziranega izleta na ta imenitni koroški vrh. V vabilu je bilo rečeno med drugim tudi tole: »Pred desetimi leti je matično planinsko društvo priredilo prvi organizirani izlet na Koroško, na Obir. Do letos so opravili skupaj 87 izletov, na katerih je lahko v lepota naše domovine uživalo 5000 planincev. Obiskali so vrhove Slovenske Koroške in so tako dodobra spoznali lepote te lepe gorske dežele. Srečevali so se s Slovenci onkraj meje, ki so te nezahtevne odprave v gore vedno toplo sprejeli.«

Bil je čisto običajen izlet, planinski izlet na Koroško, na Obir, zraven še desetletnica, odkar so planinci ljubljanske Matice prvokrat organizirano stopili na ta 2142 metrov visoki vrh. Ob desetletnici je bila kolona na tej gorski poti, ki drži od Kapeljske planinske koče pa do vrha praktično — nepretrgana . . .

Res prav nič posebnega ni to za nas, ki radi hodimo v gore. Pa sem se vseeno odločil, da bi napisal dve tri misli ob vsem tem, kar sem tiste nedelje doživljal, ko sem koral kot eden izmed tistotih na vrh tega slavnega Obirja.

Če bi šel po vrsti, tako kot se izlet navadno odvija, bi bil predolgočasen. Moral bi začeti — zjutraj ob šestih se je iz Ljubljane odpeljalo šest avtobusov, da bi obiskali Obir. Izlet organizira MPD Ljubljana-matica, vodi pa ga znani »izletaš« . . . itd.

Bil sem člen v dolgi verigi planincev, ki se je vila od Kapeljske planinske koče do Obirja. Pravzaprav sem to verigo le slutil, kajti pogled na vse to mi je zastiral že prvi greben pa ko sem se povzpел nanj, se mi je pokazal nov greben in šele tam daleč spredaj vrh, na katerega se je prav tako vzpenjala kolona planincev. Nikoli še nisem bil v tako množični družbi v gorah. Prvikrat tule na Velikem Obirju, visoko nad Obirsko, Selsko dolino, kjer preživljajo svoje dneve, svojo vsakdanjost slovenski Korošci, predvsem v boju za svoj vsakdanji kruh in za svojo materino besedo.

Tisti vrh tam spredaj me je razveselil. Spremljal me je, vedno večji je postajal. Stisnilo pa me je v srcu, ko sem pogledal tja proti Karavankam . . .

Vsepovsod prekrasna dežela in vsepovsod toliko trpljenja; nekoč, ko so silili sem čez Turki, pa danes, ko si niti osnovnega, kar človek prinese na svet, ne morejo privoščiti tako, kot bi si želeli, ti ljudje tu doli pod mano . . .

In tako je postala moja pot na Obir nenadoma — breme, breme v neskaljenem gorskem Spreddaj so delile stezo z menoj tri planinke. Pogovarjale so se o vsakdanjostih. Vsaka deseta beseda pa je bila prav gotovo taka, ki je tiho odšla tja dol v dolino, med Korošce, na nemi obisk . . . Za menoj je šla starejša planinka. Oprta je bila na cepin. Hodila je počasi, previdno, čeprav je bila pot razmeroma široka in shojena. Izkušnje in leta pač. Nemo je spuščala mimo mlajše, spešnejše. Sama pa je sem in tja postala, se ozrla tja gor proti vrhu, se zagledala v dolino in kot da se je za tistikrat naužila teh lepot, ki so, tako se je zdelo v tistem trenutku, samo njene, spet oprla na stari cepin in spet je odmerila nekaj korakov proti vrhu . . . Krepka, čvrstega koraka in odločna v namenu, ki ga ima pred seboj. Pa romantična, tiha in preprosta . . .

Prehitel sem to skupino in se znašel nenadoma sam med dvema členoma te dolge verige, ko se je tisti pred menoj končaval pred zadnjim grebenom, tisti za menoj pa se še ni pokazal izza vzpetine, ki je zakrivala razgled sem gor.

Na vrhu Obirja sem videl pike, ljudi. Mnogo jih je bilo.

Nisem bil dolgo sam. Nasproti mi je prišla skupinica planincev, ki so jo sestavljali — možakar v značilnem zelenem jopiču z zelenim klobukom na glavi (ne vem zakaj, vedno, kadar vidim tako uniformo, vedno tedaj se spomnim na zoprnega zelenega lovca iz Zlatorogove pravljice), pa ženska srednjih let in otrok.

Pozdravil sem — dober dan.

Za odgovor sem dobil mrk pogled, da sem o njem razmišljal tja gor do vrha in še vso pot v dolino. Še danes mi ne gre iz spomina.

Šele vrh in razgled po Koroški sta mi vzela to breme. Pa domače čebljanje desetine planincev, ki so prišli tako kot jaz sem gor, da bi videli svet z gorske perspektive . . . In kdo ve, ali ni bilo v tem čebljanju tudi nekaj tiste grenkobe, ki me je sem gor spremljala in se je nisem mogel otresti, kljub vsem lepotam in kljub planinski zanesenosti, ki sem jo prinesel s seboj od doma in so zraven dodali še drugi, ki so prišli z menoj veselega prazničnega srca . . .

Vsaka reč ima svoj konec, torej je imel svoj konec tudi naš preimenitni izlet — srečali smo se z domačini v Selah. Priredili so nam kulturni program. Preprosto, prisrčno, vzneseno. Bilo je res doživetje. Spet eno izmed tistih, ki pri nas pravzaprav žal že usiha — preprost, intimen stik s tistimi, ki so na odru in z nami, ki smo bili v dvorani. Nič zapestosti, vse je pelo, vse je ploskalo. Kdo ve zakaj, morda zato, ker smo se srečali s prijatelji onstran meje, s katerimi se ne srečujemo vsak dan, čeprav smo otroci enega naroda . . . Ne morem mimo besed, ki jih je izrekel za dobrodošlico eden izmed najvidnejših slovenskih planinskih delavcev na Koroškem Kupper. Dejal je — hvala da ste prišli k nam. Zelo smo vas veseli. In počaščeni smo, kajti naše planinsko delo ni samo delo za planinsko stvar na Koroškem, je mnogo več. Zato vas vabimo, da pridete še in še v našo sredo, da ne bomo sami . . .

STANKU HRIBARJU ZA SEDEMDESETLETNICO

EVGEN LOVŠIN

Pisalo se je 16. oktobra 1907 in bilo je v Ljubljani. Krstili so ga za Stanislava. Ko je nekaj desetletij kasneje prišel s Šmarne gore v gostilno ob savskem mostu in so Žibertovo mamo vprašali, kdo je prišlec, je rekla: »To je Hribarjev, dober človek, naš, tu blizu ima sorodnike. Po nedeljah ga boste najbolj gotovo našli na Šmarni gori, tudi zdaj ko si je naložil že sedmi križ.«

Stanko Hribar je po poklicu sodnik. Njegovo poklicno delo v aktivni sodnijski funkciji bodo ocenili pravniki, kolegi, saj imajo kaj povedati o njegovem dolgoletnem delovanju na sodiščih raznih stopenj in v raznih krajih, posebno pa danes, ko je v Ljubljani sodnik civilnega oddelka Vrhovnega sodišča Slovenije. Pri tem ne bo pozabljena vzgojna plat mladih sodnikov-pripravnikov, pri katerih si je pri predavanjih in pri izpitih pridobil spoštovanje in priznanje.

Sicer pa se Stanko ukvarja iz ljubezni s planinstvom v najširšem pomenu besede. Je podjeten planinec od mladih let. Menda ga je kot pionirčka zaneslo najprej v hribovski svet Polhograjskih Dolomitov. Tam ob Tošcu so ljubeznive Igale s skoraj opuščeniimi stezicami, raztrganimi rebri in belim peskom. V mlado dušo se je najprej zasejalo cvetje, ki ga najdeš toliko kakor redko kje. Spominja se jožefice (dišečega volčina) z omanno vonjavo, pa tudi igalke — kraljeve rože. Pravi, da je že obe močno prizadela »ljubezen« strastnih »ljubitelj« narave. Ko mu je že prvi mah pod nosom silil na dan, se je poskusil na Storžiču, s 15. letom je bil prvič na Triglavu. V dobi mladeniškega poleta ga je gnalo v Kamniške, na Planjavo, Skuto in Ojstrico, preplezal je Brinškov kamin, pa v triglavsko steno po nemški smeri, na Kanjavec, na Lepo špičje s Trente s cepinom, vrvjo in plezalniki ali pa kar samo v okovankah in gumaricah. Ko se je mladoletje premaknilo v moško dobo, se mu je priljubilo Zasavje, rad je hodil v Škofjeloško hribovje, se vračal v kraje mladostnih spominov okrog Tošca, Grmade in Gore, a od triglavskih dolin je bila srcu najbližja Trenta s svojimi gorskimi vodniki.

Treba je nehati z naštevanjem, malo je namreč slovenskih gora, na katere ne bi bila stopila njegova noga, in malo je gorskih naselij, kjer ne bi bil ogovoril domačina in poprašal, kako in kaj.

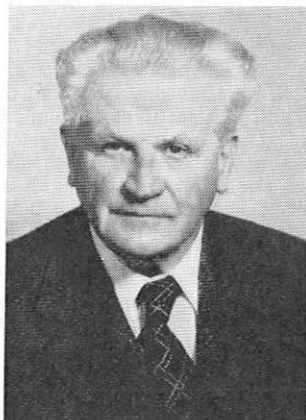
Prav zgodaj se je Hribar včlanil v planinsko organizacijo, bil je član upravnega in pozneje nadzornega odbora PZS, je član uredniškega odbora (dolgoletni odgovorni urednik) Planinskega Vestnika, bil 12 let načelnik in je zdaj član kulturno-propagandne komisije itd. Je planinski pisatelj, predavatelj, kritik, eden od delavcev še starega kova, zastojkar, idealist, kar današnji svet že težko dojame. Pred več kot dvajsetimi leti je zašel med planinsko pisateljsko srenjo in na tem področju odkrivamo njegovo posebno vrednost, njegovo razgledanost in znanje, duhovitost in toplino.

Menda Stanko meni, da vsebuje beseda odgovornost med drugim tudi spodobnost in pieteto spomniti se ob obletnicah ali ob poslednji poslovitvi planinskih delavcev in njihovih zaslužnih del s obmernim spisom ter tako obenem pomagati glavnemu uredniku pri tem nelahkem poslu.

V celotnem Hribarjevem pisateljskem delu prevladujejo življenjepisi zaslužnih planincev. Ob njih in v zvezi z njimi se podaja v zgodovinska in naravoslovna območja, pri čemer mu je klen slovenski izraz pomembno orodje pri oblikovanju domislekov do kraja. Pri izbiri jubilatov oz. pokojnikov pa ni igralo samo naključje, pri večini je odločala visoka ocena dela, pri mnogih tudi prijateljski odnosi. Seveda se je bilo treba sporazumeti z glavnim urednikom.

Ni mogoče navesti vseh prizadetih, ki pa jih najdemo v njegovih knjižnih Izdajah in daljših razpravah. Za biografski opis v obliki člankov, natisnjenih v Planinskem Vestniku, pa je izbral naslednje (po abecednem redu, da ne bo zamere): Joža Čop, Vitko Jurko, Franci Golob, Anton Kravanja-Kopiščar ml., Evgen Lovšin, Tine Orel, Jože Pretnar (Gorenjska grča), Stanko Tominšek, Mirko Weinberger, Josip Wester in Milan Zinauer. Drugi pridejo še na vrsto, kajne, Stanko!

Nekaj primerov in opomb iz omenjenih biografij in drugih člankov nam bo našega

sedemdesetletnika še bolj približalo. Svoj vedri značaj Stanko odkrije s šegavim pripovedovanjem »kako je pokojni lce hlače šival pri Trentarju« in kako si je I. C. Oblak »privoščil« Trentarje s Kugyjevimi bolj izmišljenimi kot resničnimi besedami. Spotoma — pri branju — srečamo razne osebnosti tako Frana Tomiška in J. Abrama-Trentarja, kaj in kako modrujeta, Horna v Jalovčevem Oknu (redko komu je bila gora tako dobrotna), Kugyja s Pavrom v Montažu, Churchilla in Gilbertija v Trenti itd.

Za pisanje o Tinetu Orlu, glavnem uredniku Planinskega Vestnika, je bilo že takrat (1963) obilo gradiva, saj je urejal list že 12 let (danes je urednik z najdaljšim delovnim stažem 28 let!) Stanko mu je naštel dotlej 3500 manjših zapisov o tujih in domačih gorah, 40 raznih opravljenih ali še tekočih funkcij, na leto 800 dopisov. Sami rekordi! Ko se je Stanko odločil napisati spominski članek »Dva petdesetletnika«, je omočil pero v srčno kri ... Eden je Franci Golob, predsednik PD Zagorje z dolgoletnim predsednikovanjem, in drugi Anton Kravanja-Kopiščar, mlajši; prvi je iz zasavskih hribov, drugi izpod trentarskih gora, potomec trentarskih divjih lovcev in gorskih vodnikov. »Oba sta draga mojemu srcu, pa mi menda ne bosta zamerila, če ju spravim pod streho ene »opombe«, se je Stanko opravičil v prvem odstavku.

Z naslovom »Gorenjska grča«, ki ima nadih zdravega »lokalpatriotizma« (oba sta po občutju in zavesti Gorenjca, čeprav živita stalno v Ljubljani) je Stanko ob dr. Joži Pretnarju in njegovem petnajstletnem društvenem vodstvu ter sedemdesetletnici življenja nanizal nekaj drobnih, nekaj pa temeljnih informacij o Pretnarjevi družini, o življenju v Bohinju, o številnih njegovih planinskih sopotnikih ter še o marsičem, kar spada v gradivo za zgodovino slovenskega planinstva. In to velja za skoro vse Hribarjeve spise. Zgodovinar ne sme mimol

Mirko Weinberger spada med Stanetove zasavske prijatelje. Bil je vesele narave, društveni blagajnik, izdelal je osnutek znaka za prehojeno zasavsko planinsko pot od Gor in Kala do Janč. Jurko, Golob in Weinberger, trije zaslužni planinski delavci v Zasavju! Mnogo let ni bilo v Zasavju občnega zbora, planinskega slavja ali sestanka vseh zasavskih društev, na katerih ne bi Stanko izročil pozdravov PZS in zastavil pomembne besede za nove načrte.

O Milanu Zinauerju je napisal, da spada med ljudi, »ki jih odkoderkoli žene neznana sila vedno v gore, ki mislijo na nje, kjerkoli prebivajo. Ali jim je v krvi in jih je začaral 'koren lečen', kdo bi vedel. Milan je te sorte ...« Seveda Stanko tudi!

Iz trilogije o družini Tomiškov (Pretnar—Lovšin—Hribar) si je Hribar izbral svojega soimenjaka alpinista Staneta Tomiška. Razdelil je gradivo na poglavja: Planinec, Delavec v planinski organizaciji, Alpinist, Planinski pisec, Planinski fotograf, Filmar v stenah. Pred nas je postavil človeka z lepimi lastnosti in odličnim značajem. Spis imamo za vzor takega pisanja.

Kako bi bil mogel Stanko pozabiti na Jožo Čopa, ko je imel domačine — gorske vodnike tako v časteh! Ob njegovi sedemdesetletnici ga je že v naslovu članka predstavil planinskemu bralcu z epigraфом triglavana kaplana Dežmana: »Moje največje veselje je na gorah.«

Tak je Hribar biograf, zdaj pa še kot kritik: Poskusil se je v ocenjevanju potopisa (ob Lipovških Stezah, skalah in smučiščih), v prevajanju iz tuje literature (ob Lilijane Avčínove prevodu Saint Loupa: Gora ni hotela) in v umetniški fotografiji (ob J. Čopovem albumu Svet med vrhovi). Te kritike bodo sodili bolj poklicani od mene. Nekaj lepih misli je v njih: »Lipovška bodo mnogi sledili po njegovih poteh hrepenenja nemirnega srca, vročih želja in neugnanih misli.« Ob Saint Loupu, kako radi pozabljam o danes na primer na resnico, ki jo je zopet pribil S. H.: »Človek je premagal večino nevarnosti, še predno je stopil v gore, kajti podzavestno nosi v sebi izkušnje prejšnjih generacij ...«, kar velja danes tudi za naše himalajce. Izkušnje Komacev, Juga, Čopa, Jesihove in še mnogih.« O Jaki Čopu je napisal: »Bil sem v vseh časih v Trenti, vendar se mi ni posrečilo ujeti, kar se je posrečilo Čopu, ki zna poiskati čas in svetlobo in je pri tem brezprimerno potrpežljiv in vztrajen.«

Največ truda in časa pa je Stanko Hribar porabil za Kratek oris zgodovine planinstva, za Vodnika po slovenskih gorah (uredila Vilko Mazi in Stanko Hribar, 1964). Hribar je obdelal poglavje: »V objemu Trente« in skupaj z Vitkom Jurkom in Francijem Golobom »Zasavsko planinsko pot od Kumrovca do Kuma«; tri leta prej pa je napisal v Lovšinskih Gorskih vodnikih v Julijskih Alpah (1961) XII. poglavje z naslovom »Pripombe k rokopisu Gorskih vodnikov v Julijskih Alpah«. Med kritičnimi odmevi ni slabih, nekaj pa je odličnih (Avčín, Potočnik, Blažej in drugi). Zadevajo v enaki meri vse avtorje teh skupnih del.

Potem ko se je Stanko Hribar že leta 1958 v zanimivem članku spomnil 180-letnice prvega vzpona na Triglav in sestavil za spominsko ploščo trentarskim vodnikom besedilo. (Zrasli v trentarskih strminah — ki so bile pesem njihovega življenja ...), nadaljuje danes z namenom dostojno slaviti 200-letnico istega velikega dogodka. Dopolnjuje Kroniko Triglava M. M. Debelakove (do l. 1940) in nadaljuje z važnejšimi beležkami do današnjih dni. Kronika je namenjena knjigi Triglav gora in simbol (Lovšin, Potočnik, Hribar, Wraber).

Za svoje zaslužno delovanje je bil Stanko Hribar odlikovan s srebrnim in zlatim znakom PSJ, z zlatim znakom PZS (št. 80), z Redom dela z zlatim vencem, z jubilejno plaketo UO PZS itd.

Za sedemdesetletnico mu je čestital predsednik Skupščine SRS in prejšnji predsednik PSJ dr. Marijan Breclj. Tej čestitki se pridružujemo tudi vsi planinci. Na mnoga leta! Post scriptum: Kdor bo prelistaval Planinske Vestnike in bo srečaval Hribarja, ne bo slinil prsta, da bi hitro obračal strani, ker bo ujet v zanimivo Hribarjevo besedo. Da bi olajšal bralcu pot do njega, sem se odločil navesti na koncu bibliografijo Hribarjevih planinskih del in člankov, ki pišejo o njem. Ljubljana, v listopadu 1977

Bibliografija Hribarjevih planinskih del in člankov, ki pišejo o njem (PV kratica za Planinski Vestnik)

- Ob 180-letnici Triglava PV 1958 / št. 11.
Spor zaradi črk na vrhu Triglava PV 1967 / št. 11 in PV 1958 / str. 610
Milanu Zinauerju za 50-letnico PV 1958 / str. 684
Petdesetletnica Hornove smeri PV 1959 / str. 356
Churchill na Koroškem PV 1958 / str. 331
Kako je pokojni Ica hlače šival pri Trentarju PV 1959 / str. 454
Josip Wester 85-letnik PV 1959 / str. 567
Kratek oris slovenskega planinstva PZS 1959
Gorenjska grča (dr. Pretnar 70 let) PV 1961 / str. 709
Dom pod Igalami PV 1962 / str. 442
Spominske plošče okoli Triglava PV 1962 / str. 77
Še beseda o Saint Loupu PV 1962 / str. 186
XII. poglavje v E. Lovšina Gorskih vodnikov (opombe) PZS 1961
Tine Orel na petdesetem vrhu, PV 1963 / str. 129
Planinska družina Tominškov (dr. Stane Tominšek) PV 1963 / str. 577
Čopovega Jože sedemdeset let PV 1963 / str. 181
Nekaj misli ob Čopovem »Svetu nad vrhovi« PV 1963 / str. 86
Lipovšek Marijan, Steze, skale in smučišča PV 1963 / str. 239
Po slovenskih gorah (Triglavska slovenska transverzala od Maribora do Kopra in Zasavska planinska pot od Kumrovca do Kopra, 1964
Dva petdesetletnika (Golob in Kravanja) PV 1964 / št. 1
Ob smrti Vinka Jurka PV 1968 / str. 323
Mirko Weinberger PV 1965 / str. 185
Evgen Lovšin ob 80-letnici PV 1976 / str. 15
Nadaljevanje Triglavske kronike 1977—1978. Mladinska knjiga
Stanko Hribar petdeset let PV 1958 / str. 38
Stanko Hribar 60 let (E. L.) PV 1967 / str. 518
Stanko Hribar 70 let 1977 / št. 12

DOKUMENTARNA RAZSTAVA O PLANINSTVU V POMURJU

VLASTA KOREN

Med prireditvami za Dan planincev 1977 v Pomurju je bila v osnovni šoli v Gornjih Petrovcih v Prekmurju razstava na temo »Razvoj planinstva v Pomurju«.

Na desetih razstavnih panojih je bilo razstavljeno dokumentarno gradivo o planinstvu v severovzhodni Sloveniji, od leta 1937 do danes. V štirih vitrinah je bilo razstavljene nekaj uporabne opreme najstarejših planincev, albumi in priznanja. Prireditelj razstave je bil meddruštveni odbor pomurskih planinskih društev.

Prvi začetki planinstva v Pomurju segajo v čas med dvema vojnama. Posamezne skupine navdušenih planincev so prirejale neorganizirane vzpone na manjše in večje vrhove širom po Sloveniji. Le redki posamezniki, med njimi tudi pokojni mg. ph. Elemir Sepeši iz Beltincev je kot študent že leta 1937 dosegel vrh Velikega Kleka. Na razstavi je bil razstavljen njegov dnevnik, v katerem so opisani njegovi vzponi od leta 1933 dalje.

Med redke entuziaste sodi tudi prekmurski planinski starosta pokojni Baligač »Dimek«. Ta edinstveni planinec iz Beltinec je vse svoje življenje posvetil planinam. Pred leti je Baligač utonil v Muri, toda njegova domačija je še vedno planinsko zavetišče. Razstavljeno fotografsko gradivo je prikazovalo družino Baligač na poti s kolesom v Julijske Alpe.

Organizirana društvena dejavnost pa se prične od leta 1948 dalje, ko je bilo v Ljutomeru ustanovljeno prvo planinsko društvo.

Začetna naloga društev je bilo širjenje planinske vzgoje in organizacija lažjih planinskih izletov za mladino.

Društva delajo na vzgojno-izobraževalnem, kulturno-propagandnem in izletniškem področju.

Najstarejše fotografije iz leta 1950—1960 prikazujejo v izletniško dejavnost prvih članov planinskega društva v Ljutomeru: Skupine članov PD Ljutomer na Okrešlju leta 1949, na Triglavu 1950, leta 1951 v Julijskih Alpah, leta 1952 in 1953 v Kamniških planinah, leta 1954 na Turski gori, leta 1955 pod Špičkom, leta 1960 na Kalški gori in druge. Dokumentarno dragocena je tudi fotografija iz leta 1955, ki prikazuje člane Glasbene šole iz Ljutomera in godbo na pihala iz Ljutomera na vrhu Triglava. Žal, ni razstavljeno dokumentarno gradivo o delovanju društva za to prvo obdobje.

Kasneje, leta 1950, je bilo ustanovljeno planinsko društvo v M. Soboti. V društvu so bili vključeni prosvetni delavci in uslužbenci, ki so prišli v Prekmurje iz krajev s planinsko tradicijo. Omenjeni in razstavljeni so originalni zapisniki planinskega društva »Matica« v M. Soboti iz leta 1953, časopisni izrezki o dejavnosti planinskega društva »Matica« v M. Soboti v zadnjih desetih letih in zapisniki tečajev za mladinske vodnike na Vršiču leta 1968 in na Komni leta 1973.

Velik pomen za razvoj planinstva v Prekmurju je imela tudi organizacija za telesno kulturo v M. Soboti. Zadnja leta so bili organizirani v okviru planinskih društev vodni, kolesarski in gobarski odseki.

Planinsko društvo v Gornji Radgoni je bilo ustanovljeno leta 1963. Prikazana je na razstavi izletniška dejavnost, žal drugega gradiva o društveni dejavnosti nismo mogli dobiti. Verjetno tudi ni ohranjeno.

Planinsko društvo v Lenartu je bilo ustanovljeno leta 1974. Na razstavi so razstavljene fotografije o dejavnosti društva Lenart na občnih zborih v letu 1974. Predstavljena je bogata izletniška dejavnost posebno mladine v zadnjih letih.

Na velikem zemljevidu na panoju je prikazana markirana pomurska pot — planinska transverzala v severovzhodni Sloveniji. Dokumentacijsko gradivo iz leta 1957—1967 prikazuje otvoritev pomurske poti in otvoritev razširjene pomurske poti z dne 2. 5. 1976 na Zavrhu pri Lenartu.

Na razstavi je razstavljen tudi prvi zapisnik rednega letnega zbora PD Murska Sobota, 22. 11. 1952. Zanimiv dokument za prvo obdobje je vabilo v obliki letaka iz 4. 7. 1954 — k otvoritvi kočje Tromejnik na Doliču in vabilo na veliko planinsko rajanje.

Prvo planinsko društvo v delovni organizaciji je bilo leta 1973 ustanovljeno v tovarni oblačil in perila »Mura«. Čeprav je mlado društvo, ima že prek 200 članov in goji predvsem izletniško in vzgojno dejavnost, kar potrjuje tudi razstavljeno gradivo.

Iz prvega obdobja planinstva v Pomurju so dragoceni albumi, ki so bili razstavljeni v posebni vitrini. Album ob otvoritvi kočje Tromejnik na Doliču, PD M. Sobota iz 4. 7. 1954, album s fotografijami o izletu planincev PD RTV Ljubljana v Pomurju in drugi.

Razstavljene so planinske legitimacije najstarejših planincev v severovzhodni Sloveniji.

V drugi vitrini so razstavljeni predmeti: »cepin«, s katerim je hodil v gore planinec Meško iz Lahonec; v košarici so razstavljeni kamenčki iz gorá v Sloveniji. Iz vrhov v Alpah si je planinec Meško prinašal po en kamen za spomin. Skavtski klobuk, star čez petdeset let, je uporabljal v gorah v mladih letih planinec Alojz Holz iz Ljutomera. Razstavljene so tudi dereze, ki jih je uporabljal Dimek.

V drugih dveh vitrinah so razstavljena priznanja in diplome posameznim zaslužnim planincem v Pomurju, in sicer: diploma Baligaču »Dimeku« iz Beltinec za dolgoletno planinsko udejstvovanje celotne družine in za delež pri razvoju planinske misli na Dólinškem v Prekmurju z dne 16. 12. 1971, pohvala mladinskemu odseku PD Murska Sobota za uspešno delo na področju planinstva z dne 17. 4. 1971. Razstavljeni sta tudi dve pohvali: prva je pohvala planinskemu društvu Ljutomer za 20-letno uspešno in plodno delo z dne 29. 3. 1968, drugo pa priznanje o podelitvi priznanja zlate plakete planinskemu društvu M. Sobota za uspešno organizacijsko delo na področju telesne kulture z dne 22. 2. 1970. Na vpogled sta tudi dva srebrna častna znaka: Francu Horvatu z dne 16. 4. 1967, PD M. Kobota za uspešno in požrtvovalno delo v planinski organizaciji in Baligač Liziki iz Beltinec za večletno uspešno delo v planinski orga-

nizaciji od 20. 4. 1969. Razstavljena plaketa planinskega društva Ljutomer iz leta 1971 je posebno priznanje za zasluge na telesno vzgojnem področju.

Razstavljena so tudi glasila, brošure in ostala ciklostirana literatura, ki jo izdaja planinska društva v zadnjih desetih letih: »Prvi val«, »Planinec«, »Vzpon na Triglav« ... Razstava je izpopolnjena s fotografijami vrhov v Julijskih Alpah, delom fotografa Vlastje Simončiča iz Ljubljane.

Razstava je nastala iz arhivskega gradiva društev. Naslednja razstava mora prikazati več dejavnosti društev v severovzhodni Sloveniji. Izletniška dejavnost vseh planinskih sekcij po šolah in zavodih (Zavod za socialno zavarovanje, M. Sobota) je dobro predstavljena. V bodoče naj društva sistematično zbirajo in hranijo dokumentarno gradivo o svoji dejavnosti.

Premalo je razstavljenega gradiva o mladinskem delovanju raznih planinskih sekcij po šolah.

Iz statističnih podatkov je razvidno, da število članov planinskih društev (M. Sobota, Ljutomer, Radgona, Lenart) nenehno narašča, da je vsako leto več mladih, ki jim planinstvo pomeni več kot samo zdravo rekreacijo. Mladinci in mladinke se vpisujejo v planinsko šolo in se odločajo za planinske vodnike.

Razstava ne prikazuje kulturno-propagandne dejavnosti in premalo opozarja na vzgojno-izobraževalno dejavnost.

Planinska razstava »Planinstvo v Pomurju« je dosegla po prikazu ohranjenega dokumentarnega gradiva kljub temu zadovoljiv rezultat in je doživela lepo priznanje. Razstavljena je tudi planinska literatura, ki je last Študijske knjižnice v Murski Soboti.

DRUŠTVENE NOVICE

DELOVNO SREČANJE ZAGREBSKIH PLANINSKIH DRUŠTEV IN LJUBLJANSKEGA PLANINSKEGA MEDDRUŠTVENEGA ODBORA

Prvo tako srečanje je bilo 9. in 10. aprila 1977 v Zagrebu na Medvednici. Na tem srečanju smo analizirali delovne izkušnje in sprejeli sklepe o medsebojnem sodelovanju.

Ugotovili smo, da med seboj aktivno sodelujejo naslednja planinska društva: Zagreb in Ljubljana-matica, Železničar, Zagreb in Ljubljana, Sljeme Zagreb in PTT Ljubljana, Grafičar Zagreb in Delo Ljubljana, Rade Končar, Zagreb, in Iskra, Ljubljana. Sprejet je bil sklep, da se tudi druga društva v obeh mestih pritegnejo k sodelovanju in k izmenjavi izkušenj. Informacije o delu odborov v Zagrebu in Ljubljani bodo pospeševale srečanja med društvi in vzpodbujale številne planinske dejavnosti.

Odbor zagrebških planinskih društev bo priredil razstavo slik in fotografij v počastitev 200-letnice prvega vzpona na Triglav, in to avtorjev iz planinskih društev Ljubljana in Zagreb. Tudi zbiranje sredstev za obnovo in razširitev doma na Kredarici bo stvar odborov in društev v obeh glavnih republiških mestih.

Zaradi popestritve in izmenjave predavateljev in tém bo izdelan program medsebojne izmenjave med mestoma. Društva

bodo v medsebojni povezavi organizirala izlete članov in zagotovila medsebojno pomoč z vodniki izletov.

Drugo srečanje meddruštvenih odborov je bilo 8. in 9. oktobra v Ljubljani v Planinskem domu na Govejku.

Tega srečanja, ki se je začelo prvega dne ob 10.30 na Planinski zvezi Slovenije, sta se udeležila tudi predsednika republiških zvez Božo Škrl in dr. Miha Potočnik. Člani delegacij so predsedniku PZS ob njegovi 70-letnici prisrčno čestitali.

Predsednika meddruštvenih odborov Zdravko Ceraj in Marjan Oblak sta po vskladitvi dvodnevne delovnega programa povabila delegaciji na otvoritev razstave planinske fotografije, ki jo prirejajo amaterji ljubljanskih društev v prostorih Ljubljanske banke v Ljubljani. Razstavo je postavil Ivan Razboršek. S številnimi posnetki je izkazal pravo umetniško fotografijo: igro barv, sonca in sence v gorah, motive iz žive in mrtve narave, nekatere detajle iz narave obogatene s fantazijo oblik; mi smo ob tem spoznali, da premnogokrat hodimo v naravi z zaprtimi očmi.

Popoldanska delovna seja obeh odborov je na Govejku sprejela bolj izdelane sklepe:

a) medsebojne izmenjave informacij naj bogate delovne programe in pomembnejše akcije za leto 1978

b) publiciteto o planinski dejavnosti v

mestih opravljata pred kratkim uvedeni stalni rubriki v Večernem listu in Ljubljanskem dnevniku

c) objavili bomo razpis za aktiv predavateljev

č) vse fotografske in likovne razstave bodo v obeh mestih, prouči se možnost uvedbe likovne kolonije, ki bi bila izmenično enkrat letno v okolici Zagreba oziroma Ljubljane.

d) med akcije se uvrščajo manifestacije, srečanja, seminarji, predavanja, izdaja Biltena, društveni in meddruštveni izleti, v katere je zajet »Velebitski put«

e) tričlanska komisija od vsakega odbora, ki jo bosta vodila Jakša Kopič in Ivan Razboršek bo izdelala predlog pravilnika in kontrolnih točk za transverzalno pot med Slovenijo in Hrvaško. Te točke bodo izbrane izmed obstoječih točk že obstoječih transverzalnih poti v Sloveniji in Hrvaški

f) treba je vzpodbujati pobiranja med društvi, organizirati sodelovanje med akademskima društvoma v Zagrebu in Ljubljani in se udeleževati skupnih izletov in prireditev pri slovenskih in hrvaških društvi v zamejstvu

Za izpolnjevanje teh sklepov bodo skrbeli izvoljeni skupni odbori, propagandisti in odgovorni za planinska pota.

2. Priprave na praznovanje 200-letnice prvega vzpona na Triglav so v Sloveniji in Ljubljani že v teku. Med številne obveznosti ob tem jubileju spada tudi sanacija in izgradnja prizidka pri Triglavskem domu na Krdarici To akcijo podpira in se bo vključil v zbiranje finančnih sredstev tudi odbor planinskih društev Zagreba. Predsednik Planinske zveze Jugoslavije in Hrvaške Božo Škrj je dejal, da je razširitev bivalnih kapacitet in sanacija doma na Kredarici vsejugoslovska akcija, ki jo je treba vključiti v članski prispevek kot sestavni del članarine, da je treba takoj založiti razglednice najbolj uspelih posnetkov Triglava iz različnih obdobij, ki naj bi jih članstvu posredovala republiška in pokrajinska vodstva planinskih zvez. Tudi propagandni lepak »Triglav« naj bi šel čimprej v prodajo.

V letu 1978 naj se pobrati čimveč društev, razvijejo naj se društveni prapori, odpirajo naj se novi ali obnovljeni planinski objekti, naj se tudi izkaže varstvo gorskega sveta — smetišča ne spadajo v gore, ne trgajmo gorskega cvetja, onemogočajmo nasilne posege v gorsko naravo.

3. Meddruštveni odbori so dolžni zbrati podatke za zadnjih pet let o delu planinskih društev in jih posredovati odborom za pripravo kongresnega gradiva Zvezi borcev, Zvezi socialistične mladine in republiški konferenci CK ZK. Na kongresih teh družbenopolitičnih organizacij naj se popularizira planinsko delo z mladino,

usposabljanje članstva za splošni ljudski odpor in samozaščito, prav tako tudi za obseg in pomen planinskih objektov in poti.

4. Še letos bo široka razprava o dodatnih predlogih družbenih planov za obdobje 1976—80, zato v krajevnih skupnostih aktivno sodelujmo, dopolnjeni družbeni programi bodo namreč osnova za srednje-ročni plan za obdobje 1980—85; v tem roku bo določen sistem financiranja, obnove in sanacije visokogorskih planinskih postojank. Glede dohodkov iz turistične takse v planinskih domovih so bili udeleženci povsem enotni v tem, da ta dohodek pripada društvu, ki vzdržuje okolico planinskih objektov in dostope do teh po planinskih poteh.

5. Meddruštvene ekspedicije bodo tudi postale ena od oblik pri sodelovanju med Zagrebom in Ljubljano.

Vsakoletnega prvomajskega alpinističnega tabora v Paklenici se lahko udeleže samo člani z napotnico društva, udeleženci pa se morajo držati tabornega reda in plezalskih pravil. Po zaključku tabora bo organizator na napotnice vpisal pripombo o vedenju udeležencev.

6. Varstvo narave je ena najpomembnejših pravic in dolžnosti človeka. Zato bosta oba meddruštvena odbora poskrbela, da bosta zastopana v regijski in republiški samoupravni interesni skupnosti za varstvo okolja. V neposredni bližini velikih mest je potrebno zaščititi režim naravnega parka na primernem območju — za ljubljansko okolico se predlaga območje Tošca, Grmade in Topola, v območju Zagreba pa Medvednica. Vsak meddruštveni odbor bo imenoval po enega člana za koordinacijska dela.

(Po seji so udeleženci gledali film o odpravi v letu 1976 na Trisul I., 7120 m. Film je predvajal vodja odprave Tone Sazonov. O odpravi PD matica v avgustu 1977 v Afganistan na Nošak, 7492 m, so naravno spregovorili diapozitivi združeni s predavanjem. Odprava je štela 14 članov, med njimi je bila 22-letna študentka alpinistka Slavica Mrežar, ki je postavila nov jugoslovski ženski višinski rekord). Naslednji dan so udeleženi stopili na mladinsko pot od Doma na Govejku do Tošca s postankom pri kmetiji Polhograjski Gontar. Tu so člani PD Medvode pričakali udeležence in jih sprejeli po starem slovenskem običaju s soljo in kruhom. Od tu so se udeleženci povzpeli na Polhograjsko grmado in sestopili čez Topol do Slavkovega doma. Tu so sledile še besede zahvale in slovesa z oblubo, da se v prvi polovici aprila 1978 sestaneta oba meddruštvena odbora v Zagrebu.

DRŽAVNO PRVENSTVO V ORIENTACIJI

Uspeh za slovenski ekipi

V dneh od 17. do 18. septembra 1977 je potekalo na Jahorini in Ravni planini v SR Bosna in Hercegovina XV. državno prvenstvo v planinski orientaciji. Organizator je bila Planinska zveze Jugoslavije, pri izvedbi je sodelovala Planinska zveza BiH. Letošnjega prvenstva se je udeležilo 20 ekip iz vseh republik in avtonomnih pokrajin. Slovenijo sta letos lepo zastopali članski ekipi PD Idrinja in PD Trbovlje. Ti dve ekipi sta dosegli poleg ekipe iz Laškega, ki pa se državnega prvenstva ni udeležila, najboljši uspeh.

Trboveljsko ekipo so sestavljali: Bogdan Pfeifer, Bojan Šprogar in Roman Sladič, spremljevalec pa je bil Vinko Pfeifer. Obe slovenski ekipi sta od vseh dosedanjih državnih prvenstev v planinski orientaciji dosegli najboljši uspeh. Ekipa PD Trbovlje je dosegla 5. mesto, ekipa PD Idrinja pa 6. mesto. 1. mesto je zasedla ekipa PD Jahorina I, 2. mesto PD Čelik, 3. mesto PD Stražilovo, 4. mesto PD Beskovo, 5. mesto PD Trbovlje, 6. mesto PD Idrinja, 7. mesto PD Valjevo. Brez uvrstitve pa so ostale ekipe: PD Jahorina II, PD Nikšić, PD Zagreb-matica, PD PTT Sljeme-Zagreb, PD Zenica, PD Ravna gora iz Varaždina, PD 21. maj — Beograd, PD Prilep, PD Skopje, PD Ponikva-Kočani, PD Novi Sad in še dve ekipi. Trboveljska ekipa je bila izmed vseh tekmujočih ekip najmlajša. V medrepubliškem kriteriju sta obe slovenski ekipi zasedli 3. mesto, čeprav sta tekmovali le dve ekipi.

Razen slovenskih ekip se je večina ostalih ekip pripravljala na Jahorini že nekaj dni prej. Trboveljska ekipa je imela še to smolo, da je prišla na Jahorino pozno ponoči in je po zrebu že ob svitu morala startati kot prva. Tekmovanje je bilo, kot smo že navedli, dvodnevno in precej zahtevno. Tekmovalci so morali poiskati 18 kontrolnih točk. Od točke do točke pa so bile tudi 1000 m višinske razlike z zelo strmimi tereni, pa tudi skalne stene. Vse kontrolne točke so bile maskirane. Tekmovalci so se morali zares zavzeti. Že prvi dan so bili na pohodu, ki je trajal okrog 10 ur, pri čemer jih je zelo ovirala gosta megla, hudo deževje in zelo razmočen teren. Drugi dan je pohod trajal okrog 6 ur ob enakem vremenu. Vsak tekmovallec je opravil tudi teste znanja in streljanje z zračno puško. Poleg planinske opreme je moral imeti v nahrbtniku še šotorsko krilo, baterijo, komplet prve pomoči, piščalko, vžigalice, čutarico, hrano za dva dni itd. Po prvem dnevu prvenstva sta slovenski ekipi dosegli solidni mesti, in sicer Idrinja 8., Trbovlje pa 9. mesto. Naslednji dan, to je drugi dan tekmovanja, pa sta obe slovenski ekipi dosegli še boljši rezultat, tako da je bil dosežen

skupni uspeh s 5. in 6. mestom. Srčnim tekmovalcem iz obeh društev gre vsa pohvala za sodelovanje in dosežen uspeh z željo, da bi tudi v bodoče dosegali podobne ali še boljše uspehe. Mladinsko komisijo PZS je na državnem prvenstvu zastopal in vodil obe ekipi Jože Pezdič.

T. Lenarčič

I. REPUBLIŠKO JAMARSKO ORIENTACIJSKO TEKMOVANJE

Po novi programski usmeritvi Jamarske zveze Slovenije naj bi njeno delovanje preseglo dosedanje ozke okvire in se čim bolj odprlo navzven. Pred kratkim je Jamarski klub Črni Galeb Prebold organiziral I. republiško jamarsko orientacijsko tekmovanje.

Jamarski klub iz Prebolda je bil tako ponovno organizator pomembne akcije slovenskih jamarjev. In moramo reči, da precej uspešno. Na startu, ki je bil pri jami Pekel pri Podlogu, se je kljub slabemu vremenu zbralo prek 60 tekmovalcev iz desetih jamarskih klubov v Sloveniji. Na otvoritveni slovesnosti, na kateri je v imenu Jamarske zveze Slovenije spregovoril tudi magister Dušan Novak, je bilo še posebno poudarjeno, da se s to I. jamarsko orientacijo začneja novo obdobje za slovenske jamarje, ki bodo s takšnimi in podobnimi akcijami vsestransko doprinesli k pomembnosti jamarsko-raziskovalnega dela.

Potem je predsednik JK Črni galeb Srečko Kvas, zaželel veliko tekmovalne sreče in znanja. Tekmovalo se je v dveh kategorijah in to v kategoriji mladincev in mlajših članov do 30 let. Čeprav je bila progla dokaj lahka, je bila zaradi vremenskih razmer orientacija precej otežkočena. Kljub vsemu so jo skoraj vse ekipe premagale v regularnem času (2.30 h). Poleg orientacije so tekmovalci pokazali tudi precej znanja iz jamarsko-raziskovalne dejavnosti in zgodovine jamarstva. Največ točk so zbrali pri mlajših članih člani JK »Luka Čeč« iz Postojne, drugi so bili domačini, tretji pa sezanski jamarji, sledile so ekipe iz Društva za raziskovanje jam Ljubljana-matica, jamarskega društva Železničar Ljubljana, JD Kočevje itd. V kategoriji mladincev pa so prvo mesto osvojili domačini, člani JK Črni galeb, druga je bila ekipa Ribnice, tretja ekipa iz Kozine, sledile so še ekipe DZRJ Ljubljana itd.

Za vse ekipe in goste je bilo po tekmovanju solidno preskrbljeno. Sledil je ogled danes ene naših najbolj znanih turističnih jam, jame Pekel, s katero upravlja TD Šempeter. Razglasitev rezultatov, podelitev priznanj in pokalov in zaključna slovesnost I. republiške jamarske orientacije, vse to se je vršilo pred spominsko ploščo Antona Suwe, ki se je v tej jami

Člani jamarkega kluba »Črni galeb«, Prebold

smrtno ponesrečil leta 1969. Z enominutnim molkom so jamarji počastili njegov spomin. Nato pa je predsednik jamarkega kluba Prebold podelil obema prvovrščenima ekipama iz obeh kategorij pokala v trajno last ter prehodna pokala Jamarke zveze Slovenije. Vse druge sodelujoče ekipe pa so prejele diplome.

I. republiško jamarsko orientacijsko tekmovanje je povsem uspelo in gre organizatorju JK — Črni galeb — Prebold vse priznanje. Nedvomno pa je, da je slovenska jamarska organizacija s tem tekmovanjem mnogo pridobila, saj gre tudi za še bolj poglobljeno delo, ki ima in mora imeti svoje mesto v SLO in je njen sestavni, neločljivi del.

Darko Naraglav

PLANINCI POD ŠOTORI V TAMARJU

Planinci PD Vrhnika so se poslovili od doline pod Poncami, Jalovcem in Mojstrovko s prijetnim občutkom, da je tabor v celoti uspel. In kar je najvažnejše, brez kakršnihkoli nezgod.

Tabor, že trinajsti po vrsti, je organiziral MO PD Vrhnika. Trajal je od 21. 7. do 10. 8. 1977, prvi teden za pionirje-planince, drugi pa za mladince in člane.

Prvi teden se je zbralo v taboru 80 pionirjev, ki so jih spremljali tudi mentorji

iz osnovnih šol, zraven tega pa tudi MV iz MO PD Vrhnika. Vsak dan je bil izdelan program, vse važnejše zadeve so se obravnavale zvečer na zboru. Takrat smo spuščali zastavo PZS, ki je plapolala na jamboru sredi tabora. Šotori so bili postavljeni v krogu, tako da je že pogled na tabor dajal občutek reda in discipline. Življenje v taboru je bilo zelo razgibano. Na preprost in nazoren način so mladi planinci spoznavali življenje v naravi. Zraven tega je bilo to življenje v skupnosti, ki nujno zahteva, da se vsak posameznik podreja skupnim ciljem, to pa je za življenje v planinah, pa tudi v vsakdanjosti, potrebno. Zato je prav, če se planinska vzgoja začne čimprej, torej že pri mladih planincih. Program je obsegal tudi del snovi iz planinske šole, poudarek pa je bil predvsem na gibanju in hoji v gorskem svetu. Tereni okrog Tamarja so zelo primerni, pa tudi zahtevni za vaje v hoji po skalah, meliščih in snežiščih, je pa tudi obilo možnosti za vaje v plezanju. Ture, ki so jih opravili, so od mladih planincev, seveda tudi od MV, zahtevale veliko znanja in požrtvovalnosti. Bili so na Ciprniku, Slemenu, Prisojniku, Mojstrovki, Mali Pišnici in na Jalovcu. Predvsem tura na Jalovec po ozebniku je bila huda preizkušnja za mlade planince in težka odgovornost za vodnike. Vodniki so tudi na tej turi dokazali, da se zavedajo

odgovornosti, ki je pri takem delu nujno potrebna. Največjo plačilo za njihov trud pa je dejstvo, da so bile vse ture uspešno opravljene in ni bilo nobene nesreče. Družabno in kulturno življenje v taboru je potekalo predvsem ob tabornem ognju. Pripravili so proslavo ob 50-letnici smrti Jakoba Aljaža in ob 22. juliju, Dnevu vstaje. Razen tega so imeli planinski krst za vse nove planince. Ob ognju so vsak večer zapeli in poskrbeli za smeh in razvedrilo. Posebno so navdušile razne družabne igre, pri katerih so lahko sodelovali vsi mladi planinci. Možnosti za sprostitev so bile tudi dobre, saj so postavili gole za igranje nogometa in igrišče za golf, seveda so palice oblikovali sami.

Ker je prostor v Tamarju, ki je namenjen za taborjenje, velik, so imeli tudi sosede: Čehe. Z njimi so navezali prijateljske stike in jim pomagali z nasveti glede izbire tur. Med njimi je bilo veliko alpinistov, ki so želeli čimveč informacij o možnostih za plezalne smeri. Bili so zelo družabni. Poseben uspeh pa so poželi, ko so se pojavili na družabnem večeru in se izkazali kot zelo dobri godci in pevc. Nekatere instrumente so izdelali sami. Petju in igranju ni bilo ne konca ne kraja. Da bi utrdili prijateljske odnose, smo pridedili tudi prijateljsko nogometno tekmo med Čehi in Vrhničani.

V naslednjem tednu so se v taboru zbrali mladinci in člani. Bilo jih je 20, čez soboto in nedeljo pa 40. Dnevi so potekali podobno kot v prejšnjem tednu, vendar glede na to, da so bili med njimi že izkušeni planinci in alpinisti, ni bilo nujno, da so se udeleževali obveznih tur, ampak so lahko delali samostojne. Zaradi varnosti je bilo poskrbljeno, da je vsak pred odhodom na tur napisal v poseben zvezek smer poti in približno uro vrnitve v tabor.

Tudi v tem delu je bilo družabno življenje razgibano, posebno čez soboto in nedeljo, ko se je število udeležencev povečalo.

Prostor v Tamarju, ki je namenjen za taborjenje, upravlja PD Medvode. Glede na to, da ni oskrbe z vodo, elektriko in sanitarijami, je taksa, ki jo je bilo potrebno plačati, nedvomno precej visoka, posebno še, če gre za tabor pionirjev-planincev. PD bi si morala med seboj pomagati in sodelovati, saj je namen vseh, da bi vsem mladim, posebno pa tistim, ki žive v socialno šibkih razmerah, omogočili udeležbo v planinskih taborih.

Vodja tabora je bila Vilma Purkart, ki je hkrati tudi načelnik MO PD Vrhnika. Čeprav je stara komaj 18 let, je svoje delo opravila z vso odgovornostjo. Skrbela je za vso organizacijo, za vsakega našla dobro besedo in prijela za vsako delo. Kot MV je hodila na vse ture, vedno razpoložena in nasmejana, prispevala je

velik delež k prijetnemu vzdušju v tabor. Ker je po poklicu medicinska sestra, je prevzela tudi skrb za zdravstveno stanje udeležencev tabora.

Zastavo PZS, ki je plapolala sredi tabora, smo sneli, podrli šotore in pospravili vse, nobenih sledov ni ostalo. Na tabor spominjajo le svetli pravokotniki v travi, kjer so svetli šotori. Planinci PD Vrhnika so odšli z zavestjo, da odhajajo bogatejši, močnejši. Poslovlili so se od gora, katerih lepote so odkrivali, in od slapa Nadiže, ki jim je ves čas v Tamarju pošumeval svojo bleščečo muziko.

Anda Grošelj

PLANINCI PD »VIHARNIK« IZ LJUBLJANE V SAMOBORSKEM GORJU

Od 1.—2. oktobra je skupina 40 planincev PD »Viharnik« iz Ljubljane obiskala Samoborsko Gorje.

Vodil jih je tov. Rudi Likar, v Samobor so prišli z avtobusom in se peljali do Braslovclja. Nato so po strmi poti krenili do planinskega doma »Janko Gredelj« in se razgledali z vrha Oštrca. Tu so imeli priložnost videti gojence naše Armade, kako s člani »Sutjeske«, »Vihora« in »Željezničara« grade vodovod za planinski dom. Čez Preseko in Kovinščico smo prišli do Japetića ob 13. Dom »XIII proletarske brigade« PD Jastrebarsko iz Jastrebarskega je bil poln gostov-planincev iz Zagreba (»Velebit« in »Matica«). Vljudno so prepustili svoja mesta gostom iz Ljubljane. Vreme je bilo prijetno za hojo, kazalo je na dež, južni veter se je vztrajno silil. Šli smo z Japetića do Šoićeve kočice pod Lipovcem. Tu smo spet srečali vojake in planince, tako se vesele konca del z imenom »Oštrc-77«. Krenili smo proti planinskemu domu na Velikem Dolu, kjer so bila zagotovljena ležišča. Večerja je potekla v planinskem veselju. Planinci iz Ljubljane so nam poklonili knjigo »Raj pod Triglavom« (J. Čop) in svojo planinsko zastavico v spomin na prvo srečanje. Naslednji dan smo hoteli iti čez Palačnik do Samobora, obiskati Anin dol in muzej v Samoboru. To nismo mogli v celoti, zaradi dežja smo morali na avtobus in smo se peljali v Smerovišče. V Samoboru nas je pričakal kustos muzeja Ivica Sudnik in nas strokovno vodil po muzeju in mimo eksponatov, ki prikazujejo Samobor z okolico.

Po obisku v muzeju smo sklenili, da se bomo spet videli nekje v okolici Ljubljane. Sprejeto in dogovorjeno.

Za uspeh srečanja se zahvaljujemo planinskima društvoma »Japetić«, Samobor, in »Jastrebarsko«, Jastrebarsko. Posebna hvala za uspešno srečanje gre Ivici Sud-

niku, Darku Biščanu, Miri Ivaniševiću in oskrbnikoma na Japetiću in Velikem Dolu.

Josip Sakorman
PD »Željezničar«

KOČA NA LOKI BO KMALU SPET OBRATOVALA

Iz pisma predsednika PD Luče tov. Petra Ježa posnemamo, da bo lepa planinska kočica na Raduhi kmalu vstala iz pepela kakor tisti bajeslovni ptič Feniks, lepša in prijetnejša, kot je kdajkoli bila. Delavni, za vse pripravniki predsednik Peter Jež, ena najbolj znanih in priznanih osebnosti v Savinjski dolini, se je za to izjemno hitro preroditev planinske postojanke zavezal z vsemi svojimi močmi, tako da jih je komaj še kaj ostalo za zahtevni, zgledni lastni dom.

10. septembra je bila stavba pod streho, to je v dobrih treh mesecih. A kaj vse je bilo treba urediti, preden je delo normalno steklo! Ves junij so požrli temelji, ki so zajeli že obstoječo klet; za prizidek,

kjer bo imel stanovanje oskrbnik, so morali odstreliti kakih 50 m³ žive skale. 180 nevračunanih min! Temelji so požrli 7500 kg cementa — pri tlorsu 18 × 14 m! Obe plošči (18 × 12 m in 12 × 11 m) sta samonosilni, zaliti s cementom, stene so iz puljskega siporeksa, kočica bo imela velik napušč in specialno alpsko črno kritino, kleparska dela bodo vsa obdelana z bakrom. Jedilnica bo zmogla 70 sedežev, v koči bo 100 ležišč.

10. sept. t. l. je bila torej stavba pokrita, urejena je bila kanalizacija in vodovod. 200 ton gradbenega materiala spraviti na Loko ni majhno delo, saj ena vožnja zmore eno samo tono. PD iz Savinjske doline so se izkazala s prostovoljnimi delom (5000 ur), največ planinski aktiv »Ingrada«. Velik delež pri gradnji in organizaciji imata ing. H. Čmak in arh. ing. Jagrič, prav tako delovodja, domačin Bogomir Supin.

Natančno poročilo bo še sledilo, vsem, ki so prelepi dom na Loki tako hitro postavili, pa čestitamo že vnaprej.

T. Orel

Kočica na Loki pod Raduho 2. avg. 1977

Foto Ernest Preglav

NOTRANJSKA PLANINSKA POT

V počastitev velikih Titovih jubilejev in občinskega praznika občine Logatec smo se pred letom dni logaški planinci odločili, da bomo trasirali novo planinsko pot v Sloveniji, imenovano Notranjska planinska pot.

Planinska pot povezuje večino poti, po kateri so v času NOB hodili naši borci in kurirji in odkriva slehernemu planincu samotne predele našega planinskega sveta.

Odrpta bo za tiste, ki si žele in iščejo v gorah blagodejen mir in hočejo uživati lepote narave po stečinah divjadi, po lovskih in planinskih poteh.

Izhodiščna točka te poti je na začetku rovtarske ceste, ki pelje čez Zaplano na Planino do razglednega stolpa, s katerega je lep razgled na Cankarjevo domovino, nato naprej na Petkovec in Podpesek, od koder se lepo vidijo Kamniške Alpe. Po zelo lepo nadelani poti se pride na Vrh nad Rovtami, odkoder se vidi naš najvišji vrh Triglav. Iz tega lepega planinskega predela nas prek Trate na Medvedje brdo in od tod skozi Žejno dolino pripelje pot v Hotedrščico. Od tu naprej se pot polagoma vzpenja v območje idrijskega planinskega društva na vrh Idrijskega Javornika. Tu nas sprejme prijazna planinska koča. Po krajšem ali daljšem počitku na tem vrhu gremo v Podkraj, Lovrenc, Bukovje in v znameniti Predjamski grad pri Postojni, nato po zelo lepem svetu v Šmihel in Strane na vrh Nanosa. Tako smo že v območju postojnskega planinskega društva. Z vrha Nanosa je lep razgled po Primorski, ogledamo si lahko tudi TV oddajnik v prijazni obnovljeni Vojkovi koči najdemo prijeten počitek. Iz Nanosa se pot polagoma spušča do vasi Razdrto, odkoder pelje pot naprej na Vremščico v sežanskem območju. Iz tega vrha je lep razgled proti Trstu. Iz Vremščice pelje pot proti Košani v Ilirsko Bistrico, odkoder se pride po lepi markirani poti na Sviščake, kjer je planinski dom, last PD Ilirske Bistrice. Po dobrih dveh urah smo lahko že na vrhu Snežnika («Notranjski Triglav»). Tik pod vrhom je planinska postojanka, na meji slovenskih in hrvatskih planincev. Od tu dalje je speljana planinska pot na Hrvatski Snježnik. Naša pot se iz vrha Snežnika spušča proti Poljanam v Metle, v Novo vas in naprej skozi Radljek na goro Slivnico nad Cerknico. Nadaljujemo pot v Brezje in Begunje pa Dobec. Po nekaj urah smo že na Pokojišču in Tolstem vrhu v Kališču, kjer je lep dom, last ZB iz Logatca. Tu bo naše društvo imelo zavetišče. Po kratki in lepi hoji dosežemo Gornji Logatec. Tu se konča 100-urna hoja po Notranjski planinski poti. Na vsej poti srečujemo razne zgodovinske znamenitosti, spomenike iz NOB in še druge ogleda vredna obeležja. Značilno

je tudi to da se iz vseh strani lepo vidi Cerkniško jezero, če ne usahne.

Vsa pot je speljana v glavnem po gozdnih poteh, cestah in stezah. Notranjska planinska pot je označena z običajno planinsko markacijo in s črko »N«.

Pri trasiranju te poti so pomagali markacisti notranjskih PD iz Vrhlike, Idrije, Postojne, Ilirske Bistrice, Sežane in domače planinsko društvo. Vsem planincem bo v pomoč vodnik po Notranjski planinski poti. Vodnik ne vsebuje le opisa poti, temveč tudi druge potrebne opise predvsem spomine iz NOB.

Da bi bila pot dostopna vsem in posebej našim najmlajšim planincem, je razdeljena na več odsekov. Za prehojeno pot bo vsak prejel posebno značko. Pot je dolga čez 250 km. Značke za prehojeno pot se bodo podeljevale na letni konferenci ali skupščini planinskega društva. Na tej poti je 30 označenih točk opremljenih z žigi.

PD Logatec

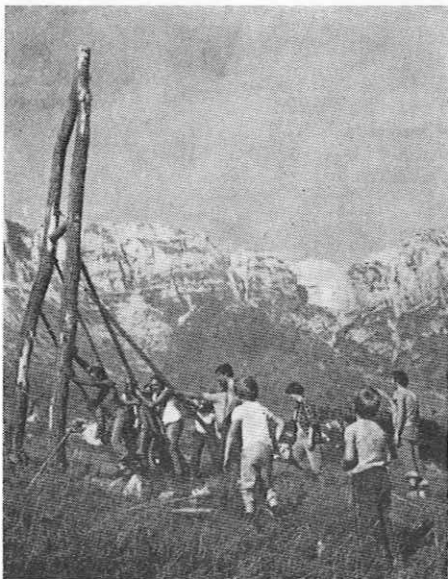
PRVI HORUK ZA DAN PLANINCEV POD KRNOM

Planinsko društvo Kobarid se že par let pripravlja na gradnjo planinske koče na planini Kuhinja pod Krnom. Načrti so v glavnem končani in pomladi bi lahko že pričeli z gradnjo, če bodo izvršena vsa pripravljajna dela.

Načrt med drugim računa tudi z napeljavo električnega toka iz vasi Krn do gradbišča koče. Zato je treba postaviti 13 električnih drogov.

Horuk! Prostovoljno delo pri elektrifikaciji koče na Kuhinji pod Krnom

Foto J. Kurinčič

Prvi prostovoljni horuk je planinsko društvo organiziralo na dan planincev 2. 9. 1977. 25 planinskih navdušencev je v lepem sončnem vremenu prvič zavihtelo krampe in zasadilo lopate pod sivim Krnom in skopalo potrebno število jam, pripravilo električne drogove. Nato so postavili prvih 7 električnih drogov. Marsikdo je dobil žulje prav na dan planincev.

Podobne prostovoljne delovne akcije bo odslej naprej planinsko društvo še organiziralo: za gradnjo barake na gradbišču, za izkop vodovoda od izvira do koč, za pripravo kamenja in lesa, za ureditev poti in še kaj!

Planinsko društvo pričakuje, da bo vsak član planinskega društva doprinesel svoj delež pri prostovoljnih delovnih akcijah za čimprejšnjo izgradnjo planinske koč pod Krnom.

Tekmujmo, kdo bo izvršil največ prostovoljnih delovnih ur pri gradnji planinske koč v planinah pod mogočnim Krnom!

Ivan Kurinčič

PO PIVKA

Že poldrugeto leto je, odkar imamo svoj planinski odsek. Osvojili smo sami že kar nekaj vrhov, pa tudi v Primorskih novicah smo lahko že prebrali o svojem delu.

Čeprav smo organizirali že nekaj izletov, smo še vedno odvisni od svojega PD Postojna, ki nam vedno rado priskoči na pomoč. Skupaj z njimi smo letos organizirali planinsko taborjenje v Zadnjici, kamor zahajamo že štiri leta. Kdor je bil že tam, se verjetno ne čudi, saj je to zares lep planinski svet. Tabor smo imeli od 1. 8. do 8. 8. 77. ob izviru Belega potoka. Štel je 52 članov, v glavnem sama mladina, nekaj vodnikov (tudi pripravnikov), mentorjev, načelnik MO PDP in pa častni predsednik PD Postojna tov. Rozman, s katerim smo se odlično razumeli in ga radi poslušali, ko je pripovedoval o svojih planinskih izkušnjah. Na tem taborjenju smo obiskali Prehodavce, Triglavsko sedmera jezera, Triglav, Kriške pode, Bavški Gamsovec, Luknjo in izvir Soče. Nekateri starejši mladinci so bili tudi na Prisojniku, Razorju in Jalovcu. Vreme nam je bilo še kar naklonjeno in tako smo bili s taborjenjem zadovoljni.

Poleg taborjenja in raznih izletov organiziramo tudi zimski izlet namenjen predvsem smučarjem. Lansko leto smo pripravili tudi planinsko razstavo, pripravili pa smo tudi nekaj predavanj o naših Alpah z diapozitivi. Prav tako je bila organizirana planinska šola, predvsem med osnovnošolsko mladino. Tudi letos jo nameravamo organizirati. V načrtu pa imamo tudi kratek planinski bilten.

Skupaj s PDP pa organiziramo očiščevalne akcije na Nanosu, kjer smo letos pomagali tudi pri adaptaciji koč. Pred tremi tedni smo pomagali pripraviti pohod za Vojkov memorial. Sami smo tudi tekmovali. Do letos smo imeli že dve leti mladinski prehodni pokal, letos pa nam sreča ni bila naklonjena in pokal je šel v Postojno.

Z udeležbo na izletih smo kar zadovoljni, vendar nam je žal, da ni v naši sredi več članov, več izkušenih ljudi. Tako si v glavnem pomagamo sami, kot vemo in znamo.

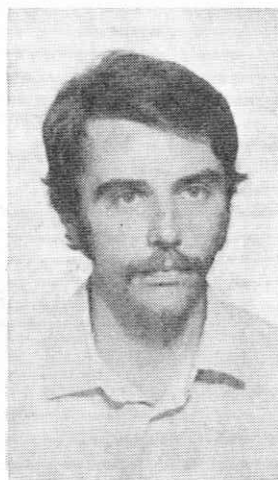
PO Pivka

SLOVESNO NA DAN 70-LETNICE PD ILIRSKA BISTRICA

V petek, 12. avgusta 1977 se je UO PD Ilirska Bistrica sestal na razširjeni seji v hotelu Lovec, da bi s slovesno sejo proslavil 70-letnico ustanovitve društva, ki je svojo življenjsko pot začelo prav v tem prostoru in na isti dan pred tolikimi leti.

Slovesne seje so se udeležili predstavniki vseh družbenopolitičnih organizacij in skupščine občine Ilirska Bistrica, predstavniki sosednjih PD, ter predsednik PZS tov. dr. Miha Potočnik in tajnik PZS. tov. Janez Kmet.

Društveni predsednik Milko Primc je v govoru očrtal razvoj planinstva pod Snežnikom, ki se je v svojem večjem delu življenja predvsem borilo, da bi pred tujci obvarovalo slovenski značaj mogočnega Snežnika in njegove okolice, da bi v svobodni domovini zaživelo v vsestranskih možnostih, masovnosti in iskanju tudi izvornih oblik planinskega gibanja. S hvaležnostjo je poudaril velik delež nosilcev tega obsežnega deleža od ustanovitve ilirsko-bistriške podružnice SPD pa do

Sandi Bubnič,
nač. MO
PD Il. Bistrica
in alpinistične
sekcije
(umrl
maja 1977
gl. PV
1977/10)

danes: Miroslava Martinčiča, Bogumila Brinška, dr. Frana Kovče, Antona Kraigherja, Draga Karolina idr. in izrekel zahvalo tisočim neimenovanim članom, ki so s svojim delom v teh 70 letih omogočili, da se danes PD Ilirska Bistrica lahko postavi s tako vidnimi uspehi in močno organizacijo.

Dr. Miha Potočnik je v prisrčnem pozdravu spregovoril tudi o pomenu planinstva v naši domovini in svetu ter ob koncu izročil 14 odlikovancem srebrne in bronaste častne znake PZS.

Zelo pohvalno je o društveni dejavnosti spregovoril tudi ing. Bojan Brozina — predsednik Skupščine občine Ilirska Bistrica, ki je letos ob občinskem praz-

niku odlikovala PD Ilirska Bistrica z veliko plaketo »4. junija«, najvišjim občinskim priznanjem.

Prek 60 navzočih je pozdravila tudi skupina najmlajših članov, cicibanov-planincev iz otroškega vrta, ki so prav v tem društvu tako zelo marljivi.

Visok jubilej so ilirsko-bistriški planinci počastili tudi z izdajo novih barvnih razglednic Snežnika in Sviščakov, spominke značke in posebnim priložnostnim žigom, ki ga je tega dne uporabljala pošta v Ilirski Bistrici.

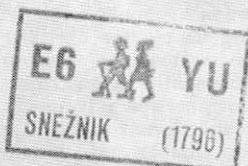
Slovesnost so zbrani zaključili s sklepom, da se 24. sept. t. l. slovesno odpre obnovljeno zavetišče na Velikem Snežniku.

Vojko Čeligoj

VELIKI SNEŽNIK 1796 m — obvezna točka Slovenske razširjene poti.

VELIKI SNEŽNIK 1796 m — vrh slovenskega kroša, rastlinsko zavarovano območje. Zavetišče PD Ilirska Bistrica oskrbovano ob sobotah in nedeljah od junija do novembra meseca.

VELIKI SNEŽNIK 1796 m — obvezna točka evropske peš poti E 6 — od Baltika do Jadrana in najvišja točka jugoslovanskega dela te poti.

VELIKI SNEŽNIK 1796 m — obvezna in najvišja točka Transverzale kurirjev in vezistov NOB Slovenije.

VELIKI SNEŽNIK 1796 m — izhodišče ali cilj POTI PRIJATELJSTVA, ki povezuje sosednji Snežnik 1506 m. Organizatorja poti sta PD »PLATAK« Rijeka in PD Ilirska Bistrica.

PRISPEVEK 10 DIN ZA OBNOVO ZAVETIŠČA NA VELIKEM SNEŽNIKU

PK 168 77

Dokument domiselne in agilne propagandne dejavnosti PD Ilirska Bistrica

ALPINISTIČNE NOVICE

NAŠI NOVI VZPONI (LETA 1975) V ÖAZ

Österr. Alpenzeitung je ena najstarejših planinskih revij, izhaja 95. leto na Dunaju v lasti in založbi ÖAK (Österr. AK), urednik je znani Sepp Walcher. Sem in tja revija objavi tudi notice in podatke o našem planinstvu. Dragocena je njena kronika alpinističnih vzponov. Dolga leta jo je vodil pokojni Hubert Peterka, za njim Willi End. V številki 1977/1—2 so med drugimi zajete v kroniko tudi Julijske Alpe, zahodne in vzhodne. Zabeleženi so naši novi vzponi od 1966 do 1973 v Cmiru, Rakovi Špici, Razorju, Stenarju, Šitah in v Triglavu.

T. O.

MARIO STENICO ŠE PLEZA

Stenico je senior trentinskih »sestogradistov«, eden od najbolj aktivnih in uspešnih plezalcev v zadnjih 40 letih. Imel pa je tudi izjemno smolo. L. 1965 se je ponesrečil v plezalnem vrtcu v Trentu in si močno poškodoval hrbtenico. Že naslednje leto je plezal ekstremne smeri: jugozahodno steno Cima Scotoni (Lacedellijsvo smer, VI+), severozahodno steno Civette (Sollederjevo smer, VI—), pri iskanju gob pa je lezel čez zidano ograjo in si zlomil obe nogi. Ko si je »lizal rane«, je spisal knjigo o Campanile Basso (Guglia di Brenta) in pri svojih 58 letih mislil na nove težke ure. Zdaj ima 60 let.

T. O.

PRVENSTVENA ZIMSKA V MATTERHORNU

Alessandro Gogna je leta 1969 v severni steni Matterhorna levo od grebena Zmutt splezal svojo smer. V začetku januarja 1976 sta se te smeri lotila Edgar Auberson (21) iz Lausanne in Čeh Thomas Gros. O slednjem smo že marsikaj zapisali, saj je v zadnjih letih v Dolomitih in v montbliški skupini preplezal sam smeri, ki še niso bile ponovljene.

Zimsko Gognino smer sta plezala 7 dni — časopisi so jima delali reklamo, da sta prva človeka, ki sta pozimi štartala v severno steno Matterhorna in to v smer, ki teče po vpadnici vrha, in tudi izplezala. Nista bila v originalni smeri, vendar narediti tisto, kar sta Gogna in Cerrutti poleti, to je senzacija za širše kroge! In časopisi so jo izrabili.

Severovzhodno steno Matterhorna označujejo kot Zermattski nos. Visoka je

1200 m, dolga pa 2000 m. Deli se v tri dele: Prvi je visok ca. 450 m, poprečen nagib 70°, mešanica ledu in kopnine. Drugi odsek je visok 500 m, zelo nenavaden v svoji zgradnji, poln streh in gladkih plati. Tretji je manj značilen in nekoliko lažji. Za steno je značilno, da nima dobrih stojišč, vse visi, ni počivališč, kaj šele prostorov za bivak. Pozimi je zato smer toliko težja. Auberson je že pozimi 1972/73 poskusil smer ponoviti, pa je moral odnehati. Kombinacija z železnim Grosom je prinesla uspeh.

T. O.

NEPALSKA HIMALAJA

Japonci so tudi v nepalskem »tretjem zemeljskem tečaju« zelo stanoviti gostje. Oktobra 1975 je v treh zaporednih dneh na vrh Dhaulagiri IV stopilo kar 11 Japoncev od 14, kolikor jih je štela njihova ekspedicija. Vrh je terjal že marsikakšno žrtev. Ekspedicijo je vodil Kazujuki Takahaši, med člani je bila tudi Mičiko, Takahaši rojena Imai, ki se je udeležila japonskega direktnega vzpona v severni steni Eigerja. Japonci so šli na Dhau IV po južni strani, dol pa po zahodnem grebenu.

Maja leta 1975 sta vrh dosegla dva Japonca, pri sestopu pa sta oba v steni umrla.

Gurja Himal je manj znani himalajski vrh, čeprav je doživel že štiri vzpone. Stoji v verigi Dhaulagiri, visok je 7193 m. Odprava iz Mühlousa je prva poskusila priti na vrh po jugozahodnem grebenu. Vodil jo je Ph. Estlen. 5. maja so prišli na vrh Melle Christine Estlen, Maurice Schoenhalh in Fr. Soubrane. Greben je težak, po njem so napeli 350 m vrvi. Pri sestopu je zmagovita naveza zdrsnila. Soubrane se je smrtno ponesrečil, Estlenova pa težko ranila in po dveh dneh umrla.

Francoske »lahke« ekspedicije v letu 1975 so sploh utpele težke nesreče.

Italijani so ponovili Dhaulagiri I (8172 m), 4. maja 1975. Ekspedicijo je vodil R. Bertolis, na vrh pa sta prišla J. Gianpaoli in S. Silvio. Imeli so namen, da gredo po severozahodnem grebenu, pa so se premislili in šli raje po utrti poti.

T. O.

REINHOLD MESSNER NI USPEL

Poročali smo o Messnerjevem senzacionalnem poskusu v južni steni Dhaulagiri I, 4000 m. Aprila 1977 je štartala ekspedicija in je v steni morala obrniti zaradi objektivnih nevarnosti, ki niso hotele od-

nehati. V ÖBZ 1977/6 poročajo, da so prišli 1000 m pod vrh — više pa niso mogli zaradi plazov, padajočega ledu in kamenja. R. Messner je izjavil, da stena utegne biti tudi v lepem vremenu nepreplezljiva. Messner, Habeler, Widmann in dr. Franz Berghold so se srečno vrnili. Če je bilo tako, kot poročajo, je tudi to uspeh.

T. O.

40 LET SLUŽBE NA PARSENNU

Reševalno službo »Parsennendienst« je ustanovila zveza interesentov Pro Parsenn (26. sept. 1976). Njen program je bil: varnost za planince in smučarje na smučarskih progah, opozarjanja, informacije o vzdrževanih in nevzdrževanih smučarskih progah, vzdrževanje prog in pomoč pri nesrečah. Služba je začela skromno, a se je sistematično krepila in izpopolnjevala iz leta v leto. Danes ima služba na Parsennu 30 uslužbencev. Zimska sezona zajema ca. 150 dni. V letu 1975/76 so

reševali 457 primerov (229 Švicarjev in 228 inozemcev). Ponesrečenci so bili prizadeti po 71 kategorijah. Reševalci se permanentno izobražujejo v tečajih in tako imenovanih teoretičnih večerih.

T. O.

SOVJETSKI ALPINISTI NA EVEREST

Mihail Anufrikov, znan alpinist, zaslužni mojster športa, zaslužni trener SZ, je v »Pravdi« 14. 1. 1977 poročal, da je Federacija alpinizma ZSSR zaprosila za Everest v letu 1980. Pripravljalni odbor za sovjetski vzpon na Everest že dela, njeni člani so med drugim 70-letni Vitalij Abalakov, Kiril Kuzmin (60), predsednik sovjetske alpinistične zveze, in Anatolij Ovčinnikov, zelo uspešen plezalec in trener. Pripravljalni odbor je, tako poroča Anufrikov, sklenil, da bodo med priprave za Everest uvrstili tudi trening — vzpon na Mt. Kinley (leta 1977).

T. O.

VARSTVO NARAVE

LISTA OGROŽENIH RASTLIN IN ŽIVALI

Bavarski deželni urad za varstvo okolja je pred dvema letoma napravil listo ogroženih rastlin in živali. Raziskave so pokazale, da je 28 procentov rastlin resno ogroženih. V zadnjem času je isti urad izdal enako listo za živali. »Natusch. — in Naturparke« 1977/II je objavil poročilo, ki pravi, da je pri 35 000 živalskih vrstah vsaka četrta ogrožena, to je, da se ji krčijo možnosti za obstanek. Pri delu je sodelovalo 40 znanstvenikov, podpirale so jih razne zoološke organizacije, ornitološka zveza, entomološko društvo in druge. Oblast in strokovnjaki so že pripravili ukrepe, da bi zavrle osiromašenje Bavarske. Od 362 vretenčarjev jih je 18 vrst že izumrlo, 89 jih je močno ogroženih, 86 ogroženih. Za 53 procentov so v skrbeh, torej več kot za polovico. Sešalec je na listi 53 procentov, ptičev 54. Plazilci so takorekoč na koncu: 70% je močno ogroženih. Tudi ribe so na slabem, kar polovica jih je na listi.

Žuželke so znanstvenikom delale velike težave. Tu so ocene bolj približne.

Povprečno, tako pravijo, je 25 procentov bavarskega živalstva ogroženega, za rastline velja isti procent. Vzroki: človekovi posegi v naravno pokrajino, uničevanje in spreminjanje biotopov, onesnaževanje vode in zraka. Od l. 1952 do l. 1976

je Bavarska osušila 8000 ha močvirja, torej več kot 20 procentov, iz ravnotežja pa so bili vrženi tudi drugi ekosistemi. Svoje so storili tudi razni spreji in cidi (= ubijalci) pa še vrsta drugih kemičnih sredstev, s katerimi človek greši zoper naravo.

Medveda, kune zlatice, volka v deželi ni več, tudi bobber in ris nista obstala, zadnje čase pa se trudijo, da bi ju spet naselili. Poleg vidre je močno ogrožena divja mačka, isto velja za belega zajca in kozoroga.

Dvanajst ptičjih vrst ni več, od tega štiri roparice. Vse velike ptice, kolikor jih je še, so zelo ogrožene, saj so na sploh redke.

Raziskava stanja pri žuželkah je pionirsko delo, ker se je doslej zanemarjalo, kot da ni pomembno. Procenti zelo ogroženih metuljev, hroščev, kobilic, črnogov in drugih žuželk so večji od pričakovanja. Članek se konča s pozivom na prebivalstvo, kajti zakon sam ne bo ustavil umiranja. Če bodo ljudje razumeli, da spada rastlinstvo in živalstvo k bogastvu dežele, da bodo razumeli ukrepe in jih pomagali izpolnjevati, se bodo zadeve izboljšale. Če ljudje tega ne bodo hoteli, bo šlo še marsikaj v pogubo.

T. O.

VARSTVO NARAVE S STALIŠČA PORABE

Dunajčan Adolf Mokrejs, avtor, ki smo ga sem in tja že omenili, je v ÖBZ 1977/3—4 v uvodniku med drugim zapisal: Kjer se nekaj širi in razvija, se mora nekaj drugega umikati. Pri današnji tehnizaciji se umika narava, samota, torej tisto, kar nam v gorah ponuja velik del užitka in veselja. V Avstriji imamo že čez 2000 žičnic in liftov, vsako leto zabetoniramo na ducate hektarjev neobdelanih tal, vsako leto samo gozdni obrati naredo čez 200 km cest skozi gozdove, vsepovsod ena sama ekspanzija. Vse lahko proizvajamo, le nezazidanega prostora ne.

Purtscheller je že pred 60 leti ugotovil: Svoboden je le tisti, ki se zna čemu odreči, kaj pogrešati. Vse govorjenje o varstvu narave in okolja stoji in pade z odgovorom na vprašanje: Ali smo pripravljeni znižati porabo na pametno, pretehtano mero?

T. O.

VSI POTOKI V AKUMULACIJO

Vzhodnotirolsko elektrogospodarstvo ima pri Kalsu veleakumulacijsko jezero. Vse vode z južne strani Visokih Tur so zaradi nje napeljane v »Kalsko jezero«, v l. 1977 je doživel to usodo še potok Schwarzbach, ki prižubori po Defreggentalu. ÖAV je že pred leti zahteval, da mora elektrogospodarstvo v svojem načrtu izpustiti potok Isel v Umballtal (tu so zgradili prvo stezo za ogled vode v Alpah) in Tauernbach v Innergschlöss. Oba potoka naj bi bila »spominska«, muzejska in zato prepuščena delovanju narave. Isti dogovor je veljal tudi za Schwarzbach, s katerim planerji doslej niso računali.

Prof. Enghardtu iz Münchena je bilo naročeno ovrednotenje Vzhodne Tirolske. Njegovo strokovno mnenje se glasi: Nadaljnji razvoj turizma v Vzhodni Tirolski bodo načrti elektrogospodarstva — 20 potokov mislijo v višini 1850 m napeljati v akumulacijo — močno zavrlji, kajti suhe struge potokov bodo spremenile gozdove, ki so bili doslej močno obiskani.

T. O.

VARSTVO ALP

Glavni odbor DAV (Nemške planinske zveze) je 12. 3. 1977 takole oblikoval svoj program za nadaljnji razvoj Alp v znamenju varstva narave. Glasi se:

1. Nobenih novih koč! Nobenih novih markiranih poti!

2. Nove žičnice samo še v razvitih področjih, vendar tudi to zelo omejeno. Mirne cone nerazvitih alpskih področij ohraniti!

3. Nobenega novega vikenda več! DAV se zavzema za odločno prepoved.

4. Nobene asfaltirane ceste več! Asfaltiranje alpskega prostora jemlje Alpam njihov značaj.

5. Hribovsko gospodarstvo naj se podpira in pospešuje! Hribovske kmetije so značilne za alpsko pokrajino.

6. Zmanjšati število divjačine! DAV sodi, da je za zaščito alpskega gozda redukcija jelenov, srnjadi in gamsarije nujna.

7. Napraviti več varovanih področij in to velikih!

8. Nobenih atomskih central!

9. Alpskemu prebivalstvu izboljšati standard!

10. Nobene gradnje, ki ropa ali kvari naravne dobrine (vodo, klimo itd.).

Vsekakor zelo radikalno, vendar dosledno težko izvedljivo, protislovno, preveč abstraktno!

T. O.

ANGLIJA — DEŽELA, KI SKRBI ZA ŽIVLJENJSKO OKOLJE

Tak naslov je dal G. Olschovy, znan strokovnjak za varstvo in nego človekovega bivalnega prostora in okolja (Naturersch — und Naturparke 1977/1). Takole pravi: Kdor je kdaj imel priložnost videti in spoznati angleške vrtove in parke, angleška mesta, polna vrtoev in drevces, ta ve, da ima Anglija najbogatejšo in dolgotrajno tradicijo v skrbi za deželo, to je v vzdrževanju, oskrbovanju in razvijanju kulturne pokrajine. Angleški parlament je že v srednjem veku odredil vse, kar je dalo srednji in južni Angliji današnjo podobo. Angleški parki so bili zgled za urejanje parkov v mnogih kulturnih deželah. Zamisel o mestu z vrtovi se je tudi rodila v Angliji po drugi industrializaciji predvsem pred prvo svetovno vojno. Tudi po drugi svetovni vojni je zamisel o angleških »New Towns« vplivala daleč čez angleške meje (Harlow New Town, Crawley New Town, Basildon New Town v okolici Londona). Posebno so vlekli angleški zgledi pri urejanju industrijskih mest na severni in severovzhodni obali.

Leta 1975 so pri »Washington New Town« v grofiji Durham zastavili drugačno pot. Da bi razbremenili individualni promet, so v stanovanjske predele namestili tišje obrate, da bi skrajšali pot od stanovanja do delovnega mesta. To seveda ni šlo brez problemov.

Zgled dovršeno urejenega mesta je Cambridge. Kakšna sreča za mesto, če ostane njegova reka še naravna voda z nezazidanimi bregovi. Industrijski napredek, ki sega v Angliji v 18. st., je stvar zapletel, vendar so izšli odloki, ki so kolikor toliko izravnali prepad med tehniko in naravo. Cilj še ni dosežen, vendar se že kaže vpliv zakona Alkali - Act iz l. 1906 in zakona Clean Air - Act iz l. 1956. Leta

1953 je bilo ustanovljeno društvo »Society for Clean Air«, ki je l. 1959 priredilo prvi mednarodni kongres o ohranitvi čistega zraka. Inštitut na univerzi Newcastle se teoretično ukvarja predvsem z rekultiviranjem pokrajin, ki so zaradi industrije izgubile svojo naravno podobo. Angleži so se res zagrizli v ta pereči problem današnjih dni in poznavalci dežele priznavajo, da so res veliko storili. Ustvarili so zelenice celo na »gorah« industrijskih odpadkov npr. na velikanskem premogovniškem področju Roddymoor Reclamation Colliery Site, v Seaton Burun pa so nastale velike vodne površine pomembne ekološke vrednosti. Opustošena industrijska področja v Angliji se urejajo in oživljajo.

Tudi varstvo narave so vzeli v roke. »Wildlife Conservation Special Committee« je dobil nalogo, da konservantno varstvo spremeni v oblikujočo skrb za ekologijo dežele. »Nature Conservancy« je pod vodstvom E. M. Nicholsona v letih 1952—1966 ustvaril mrežo naravnih rezervatov in vrsto znanstvenih raziskovalnih torišč za varstvo narave. Delovne metode teh državnih ustanov so imele iniciativo v rokah in so zelo odkrito kritizirale napačne ukrepe. Te ustanove so se združile v »Nature Conservancy Council«, ki je zajel vso Anglijo. V to organizacijo spada tudi »Institute of Terrestrial Ecology«, ki odloča vse o naravnih rezervatih.

Angleški vpliv na internacionalne varstvene gremije je po drugi svetovni vojni nedvomen. Posebno se kaže v IUCN (International Union for the Protection of Nature) (Julian Huxley 1948), »World Wildlife Fund« (1961) in v evropskem svetu za varstvo narave.

T. O.

NEKAJ O KOZOROGU

Kozorog ne živi samo v Alpah. Sorodniki alpskega kozoroga so sibirski, nubijski, abesinski ali kavkaški kozorog. Že ime pove, kje ti sorodniki žive. Kozorog je lepa žival, imponantna divja koza. Rogovi samcev so posebnost: nimajo sprednjega robu kot domača koza in koza bezoar, pač pa široke frontalne počezne »naborke«, letnice, v katerih beremo kozorogovo starost. Kakor za vse divje koze velja tudi za kozoroge, da so povsod ogrožene, če se zanje ne pobriga človek in jih goji. Tudi z alpskim kozorogom je tako: konec 19. stoletja je bilo npr. v Gran Paradisu še 50—60 kozorogov, bili so na tem, da bodo iztrebljeni. L. 1816 jih je Piemont zaščitil, leta 1822 pa je lov na kozoroge postal privilegij sardinskega kralja. Leta 1879 je bilo tam že 600, leta 1914 3000 in leta 1976 kar 4000 primerkov. To je na tem področju tudi zgornja meja, če bi število še naraščalo, bi nastajale prevelike škode na pašnih tleh in pri razplodu. V Švici so se za kozoroga zavzeli še bolj, v skrbi zanj so videli nacionalno nalogo. Danes živi v Švici ca. 8000 kozorogov. V Avstriji so jih našli 1200. Lothar Machura piše v Naturshutz — und Naturparke 1977/1, da je zdaj te lepe divjačine že skoraj preveč, da njihove selekcije človek ne more več prepuščati medvedom, volkovom in risom.

V Avstriji je v začetku 18. st. — tako piše Aussererjeva monografija o kozorogu — ta žival skoraj povsem izumrla, večji del zaradi razbrzdanega lova. Lovcem ni šlo za lepo trofejo, lov na kozoroge je bil v časteh, češ da je zanj treba biti pogumen in vztrajen. Usodno je bilo tudi to, da so kozoroge uporabljali za zdravilstvo.

IZ PLANINSKE LITERATURE

P. S. ROTOTAJEV, K VERŠINAM

V Moskvi je v založbi »Fizkultura i sport« nedavno izšla knjiga »K veršinam«. Avtor je alpinist in planinski funkcionar — bil je do 1976 eden od 3 namestnikov predsednika »Federacije alpinizma SSSR« — Pavel Sergejevič Rototajev, dober znanec naših nekdanjih prvih alpinističnih odprav v Kavkaz. V knjigi, ki nosi podnaslov »Kronika sovjetskega alpinizma«, so zbrani izčrpani kratki podatki o vzponih v sovjetskih gorah, razen tega pa v prilogi še seznam vseh zmagovalcev na alpinističnih tekmovanjih (šampionatih) od leta 1949 do vključno leta 1975. Dodani so še

kratki podatki od 1967 do vključno 1974 podatki o funkcionarjih »Federacije alpinizma SSSR« (sedaj je po smrti A. M. Borovikova — predsednik K. K. Kuzmin, sekretar pa še naprej M. J. Anufrikov), seznam vseh zaslužnih mojstrov športa v alpinizmu od 1934 do 1973, mojstrov športa SSSR mednarodnega razreda od 1966 do 1972 in zaslužnih trenerjev SSSR v alpinizmu od 1961 do 1976.

Seznam zaslužnih mojstrov športa SSSR v alpinizmu vsebuje 56 imen, mojstrov mednarodnega razreda je 34, zaslužnih trenerjev pa 19.

Knjigi je dodana bibliografija. En izvod te knjige je v knjižnici PZS.

dr. Miha Potočnik

DR. J. KUGY, VOJNE SLIKE IZ JULIJSKIH ALP

V »ÖAZ« 1977/3—4 je v književni rubriki dr. Paul Kaltanegger izčrpno in jasno opisal Kugyjevo stališče leta 1915, ko je v Julijskih Alpah za staro Avstrijo nastala nova fronta.

Dr. Kaltanegger je bil Kugyju zelo blizu in se spominja, da je Kugy imel namen v zadnjem poglavju znane knjige »Iz mojega življenja v gorah« opisati svoje doživljanje v letih, ko je bil »alpinski referent« v avstrijski vojski. Kugy je namreč pri 57-letih prostovoljno stopil v vojaško službo na frontnem odseku Trbiž in po veliki avstrijski ofenzivi pri Bovcu in Kobaridu tudi na novi fronti v Italiji.

Dr. Paul Kaltanegger pripominja: »Kugy ni bil nacionalist, še manj pa to, kar si po navadi predstavljamo pod pojmom militarist. Ko pa je kot dober Avstrijec leta 1915 videl, da so Italijani napadli Avstrijo, je brez pomisleka sklenil braniti domovino in pri tem ponuditi obrambi domovine svoje planinske izkušnje in izredno poznavanje tistih gora, »ki so stopile v vojno za tri leta.«

Ko je Kugy po vojni živel v Trstu in tam vodil svoje trgovsko podjetje, je užival tam enako spoštovanje kakor pred vojno, ko je bil Trst avstrijski. Zato se mu je zdelo primernejše, če tisto poglavje v zgoraj omenjeni knjigi ne izide. Kugyjevi dediči so se te Kugyjeve odločitve držali. Po 60 letih se je dr. Paul Kaltanegger odločil, da izroči prepis IX. poglavja. »Iz mojega življenja v gorah« knjižnici ÖAC. (Kugy je bil zelo spoštovan častni član tega elitnega avstrijskega kluba.)

T. O.

NAJBRŽ ZMOREJO TO SAMO ANGLEŽI

Chris Bonington je izdal knjigo »Everest, trda pot« (Everest, The hard way, 240 strani, 85 barvnih slik, Houdner in Stoutghton, London). To je knjiga o prvem vzponu po jugozahodni steni Everesta, ki se je leta 1975 posrečil angleški ekspediciji pod vodstvom C. Boningtona. Znamenita angleška plezalca Doug Scott in Dougal Haston sta 24. sept. zmogla steno, prišla na južni vrh in nato še na glavni vrh, dan kasneje sta po isti smeri prišla na vrh še Peter Boardman in šerpa Pertemba. Mick Burke je poskusil to zmagati sam. Ostal je za vselej na gori.

Nemška ocena pravi, da je to edinstvena knjiga o Everestu in še posebej po dokumentarnih barvnih slikah.

Leto poprej so bili na Everestu Kitajci — njihovo triangulacijo so Angleži našli in se ob njej fotografirali. Fotografirali so tudi plezanje v steni, Hastona na grebenu med Nepalom in Tibetom. Vse je enkratno, vse tematsko in po občutju

edinstveno pa še dokumentarno. Tekst je brez vsakega zanosa, vendar pripoved izredno živa, nič ni kulta osebnosti in junačenja, vendar imenitno »profilirano«. Hladno poročilo, suvereni raport, ki je kljub stvarnosti ali pa prav zaradi nje prepričljiv. Tak je bil, pravi poročevalec, tudi Dougal Haston na predavanju v Münchenu: opisal je pot brez vsake fraze, brez vsake tendence za senzacije; predavatelj sam, eden od najuspešnejših alpinistov na svetu, je ostal zelo ponižen zmagovalec Everesta, prav nič se ni delal junaka severne stene Everesta. Kljub temu je napravil velik vtis na münchensko alpinistično publiko.

T. O.

POZABLJENA STOLETNICA

Konec leta 1976 so se v nemškem alpinističnem svetu rahlo spomnili na alpinista in raziskovalca ki je svoj vek preživel v kratkih 30 letih (1845—1876). Bil je to Hermann v. Barth, znan predvsem kot specialist za Severne Apneniške Alpe. Gimnazijo in pravo je študiral v Münchnu, kot mlad pravnik pa je živel v Berchtesgadenu, Traunsteinu in Sonthofenu. Mladega barona jus ni veselil, bolj so ga zanimala Berchtesgadenske in Allgäuske Alpe, kasneje Karwendel in Wetterstein. L. 1872 je spremenil poklic, se vpisal na prirodoslovno fakulteto, zanimala ga je geologija in paleontologija. Njegov vzor je bil raziskovalec David Livingstone. L. 1876 je šel Barth kot geolog v portugalski službi v Angolo. Iz notranjosti Angole se je moral bolan kmalu vrniti v luko Luando in tam umrl. Zapustil je skoraj 4000 strani zapiskov o gorah, ki jih je prehodil in raziskal, in o Afriki.

V gore je hodil sam. Samo leta 1868 je iz Berchtesgadenu stopil na 69 vrhov, na 10 od teh kot prvi. L. 1869 se je iz Sonthofena povzpel na 44 vrhov, na 3 od teh kot prvi. Največji njegov uspeh pa je Karwendel leta 1870. 90 vrhov je spravil podse, na mnoge od teh je stopil prvi. Vse to slabo opremljen, daleč od zavetišča, ne meneč se za vreme. Prijelo se ga je ime »gorski praktikant«, saj je pri vsem tem moral zanemarjati državno službo in jo je leta 1873 tudi zapustil. Samo njegov »Kažipot za Karwendel« in področje izvira Isare obsega 950 listov. L. 1871 se je mudil v Wettersteinu. Sam je zapisal, da je bil tu le na 22 vrhovih, a med njimi je bilo sedem prvenstvenih vzponov.

Čeprav alpinistično tako ambiciozen se je v hribih počutil predvsem kot raziskovalec, znanstvenik. Bil je tudi dober risar. Kjerkoli je hodil, je risal panorame in grebenske členitve. Da bi do kraja izdelal svoje življenjsko delo »Iz Severnih Apneniških Alp« (Aus den Nördlichen Kalkal-

pen«), je l. 1873 še enkrat odpotoval v Allgäuske Alpe, Mieminger, Wetterstein, Karwendel in Hagengebirge. Nanj še danes spominjajo mnoge »Barthove poti«, spomenik na Kleiner Ahornboden v Karwendlu in »Koča Hermanna v. Bartha« v Allgäuskih Alpah. V kartografijo je prišla »Barthspitze«, vrh v Karwendlu, na katerem Barth sicer ni bil, je pa nedvomno najobstojnejši spomenik.

L. 1894, je torej 18 let po njegovi smrti, je Ludwig Putscheller, takrat najpomembnejši nemški alpinist, o njem zapisal med drugim: »Barth se je boril z goro na drzen, samozavesten način kakor noben drug. Ta boj je z veseljem opisal živo in izvirno in nam odkrival svet Severnih Alp. Bil je zagovornik samotne hoje v gore, brez vodnika, in se je v tem izredno izuril. Prav zato je često in resno svaril pred nevarnostmi v gorah.«

T. O.

BILTEN JAMARSKE ZVEZE SLOVENIJE

»Novice« izidejo 4 številke na leto. Izdajatelj in založnik: Jamarska zveza Slovenije. Sedež uredništva: Jamarska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Aškerčeva 12. Uredila: mgr. ing. D. Novak in F. Malečkar. Likovna oprema: F. Juri. Letna naročnina: 80 din, posamezna številka 22 din.

Navajamo vsebino št. 2. Urednikova beseda, Knjižnica jamarske zveze Slovenije — Zakaj, Kako, Kdaj, Kje, Kratek pregled dela JD »Dimnice« v letu 1976, Poročilo potapljaške sekcije JZS o delu v letu 1976, Najdaljše jame v Jugoslaviji, Najgloblje jame v Jugoslaviji, Zapisnik seje IO JZS z dne 28. 2. 1977, Predračun stroškov za leto 1977, Kratko navodilo za izvedbo pripravljalnega tečaja, Prispevki v kataster v letu 1976.

Iz uredniške uvodne besede navajamo: Kdor spremlja »Novice« od začetka lanskega leta, je lahko opazil njihovo vsebinsko spremembo. Postajale so vedno bolj obvestila IO oziroma UO JZS. Jamarji rabimo revijo, ki bi nas sproti obveščala o dogodkih v jamarstvu doma in po svetu, novimi raziskovalnimi tehnikami in drugim — skratka, ki bi nam bila bližja od nekoliko bolj strokovnih NAŠIH JAM; v njej bi lahko objavljali naše prispevke, razmišljanja, itd. Taka revija bi omogočala hitrejši razvoj jamarstva.

Franc Malečkar

ALPE V SLIKARSTVU

V Švici so 4. junija 1977 odprli razstavo »Alpe v švicarskem slikarstvu«. Nad njo je prevzel patronat CAS, to je švicarska planinska organizacija, poleg nje še zvezna vlada, mestni svet mesta Chura in mestna turistična organizacija v Churu. Razstavo je financirala ustanova Pro Hel-

vetia. Njen predsednik Spüler je v otvoritvenem govoru dejal, da je namen razstave (190 slik!) podpreti kulturno življenje v državi, obenem pa z njo utrditi kulturne stike z drugimi državami. Razstava je šla med drugim na Japonsko — v 14 dneh se je tam vpisalo 200 000 obiskovalcev. Slike so razstavi odstopili mnogi privatniki in muzeji. Razstavni katalog je imel 328 strani, strokovno uvodno besedo je podal dr. Röthilchsberger iz kulturno zgodovinskega instituta v Ženevi. Razstava je prikazala upodabljanje Alp skozi pet stoletij.

T. O.

Dr. Kuno Vidrič, **VODIČ PO TARI**, zemljevide narisal Nikola Pavlović-Džoni, Beograd 1964. Ob 20-letnici osvoboditve Beograda, izdalo Planinsko-smučarsko društvo »Slavija«, Beograd.

V vodiču žepnega formata je 32 strani informacij o masivu med kanjonom Drine in dolino, po kateri teče železniška proga Titovo Užice—Višegrad. Govore o prazgodovini tega zanimivega sveta, o geologiji, flori, favni, o zgodovinskih in geografskih znamenitostih in o turizmu, ki ima tu izjemne naravne pogoje, medtem ko tehnične iz leta v leto izgrajujejo. Posebno poglavje govori o planinskih kočah, predvsem o koči PSD »Slavija«, 1055 m, izhodišču krajših in daljših izletov. PSD »Slavija« je markiralo krožno planinsko pot, po kateri planinec v 18 do 20 urah spozna večji del Tarinih znamenitosti: Miloševac, Sekulić voda, Mitrovac (8 ur); Peručac, manastir Rača (5 ur); kanjon, hotel »Tara«, planinska koča (6 ur). PD »Slavija« izdaja kontrolni karton za žige. Naslov: Planinarsko društvo »Javor«, Ul. Andrićev venac 2/I, 11000 Beograd.

Vabilo na Taro

Planinsko društvo »Javor«, Beograd, nam je poslalo vabilo za obisk Tare, kjer stoji obnovljena planinska koča. Spada med najlepše planinske postojanke v Srbiji. Stoji na višini 1055 m, sredi borovih gozdov na Kaludžerskih barah. Ima moderno kuhinjo, kopalnico, toplo in hladno vodo, štiri lepe sobe z 2 do 4 posteljami, troje skupnih ležišč, centralno kurjavo. Stene so izolirane proti hrušču, tla so pokrita z itisonom. V bližini doma so tudi drugi gostinski objekti, avtobusna postaja in simopostrežna trgovina, v načrtu je tudi pošta z avtomatsko centralo. Dostop do koče je možen iz Kremne (cesta T. Užice—Višegrad) ali od Bajine Bašte. Kmalu bo stekla asfaltna cesta Valjevo—Bajina Bašta, ki bo skrajšala razdaljo od Beograda do Tare za 100 km. Informacije: Planinsko društvo »Javor«, Ul. Andrićev venac 2/I, 11000 Beograd, tel.: 331-374.

SANACIJA ŠVICARSKEGA PLANINSKEGA MUZEJA

V l. 1976 je znani muzej v Bernu deloval v znamenju popravil. Od l. 1934, ko so za muzej postavili moderno poslopje, ni bilo stroškov z njim, zdaj pa so prenovili zunanost in obnovili centralno kurjavo — slednje je opravila ista firma, ki jo je montirala l. 1934. Država (zveza, kanton in Bern) je dala 94 000 Šfr, muzej sam pa 30 000. V l. 1976 je muzej obiskalo 14 107 oseb, med temi 2099 šolarjev. Obisk je v primeri z letom 1975 za 2500 manjši — zaradi obnovitvenih del muzej ni mogel urediti posebnih razstav. Tudi v tem letu je muzej dobil nekaj daril visoke vrednosti.

T. O.

SIMBIOZA PLANINSKEGA MUZEJA IN PLANINSKE ORGANIZACIJE V BERNU

Poročali smo že, da sta se upravni odbor CAS (Club Alpin Suisse) in direkcija planinskega muzeja v Bernu sporazumela o dokaj pomembni zadevi: Pisarna CAS od 4. jan. 1977 deluje v ugledni kulturni ustanovi mesta Berna, v planinskem muzeju. Seveda se to ni uredilo čez noč, vendar je po enoletni pripravi stvar stekla in 17. jan. 1977 so Švicarji to ureditev v muzejskih prostorih skromno proslavili. Ocenili so jo kot pomemben mejnik v več kot 100-letni zgodovini SAC. Prof. dr. G. Grosjean in dr. G. Budmiger sta v muzej povabila ca. 30 častnih gostov, med drugimi

Hp. Wengerja, novega predsednika centralnega odbora SAC, predsednika bernske sekcije, prejšnjega predsednika CC A. Eggerja. Dr. Budmiger je v svojem nagovoru izrazil upanje, da bo na ta način nastal močan planinski center in se bo z njim še bolj pokazalo, da ima planinstvo tudi kulturne naloge in tesno zvezo z zgodovino švicarskega naroda. Sekretariat CAS je dobil lepe prostore, adaptacije so bile precejšnje. Bern je tako postal tudi formalno središče ugledne švicarske planinske organizacije. Verjetno bo v muzeju kmalu dobilo svoj sedež tudi SAC, Les Alpes in založba SAC.

T. O.

HIEBELERJEVA KNJIGA O SPODNJEM ENGADINU

Toni Hiebeler je leta 1976 v založbi Berg, München, izdal knjigo z naslovom »Allegra«. Z njo se je oddolžil Spodnjemu Engadinu, v katerem je »našel svojo drugo domovino«. Ta del Engadina je bil doslej v literaturi slabo zastopan in Hiebeler je opravil zelo potrebno delo. Kdor pozna ta del Švice, ve, da je Gornji Engadin s St. Moritzem resda turistično bolj razvit, zato pa je Spodnji Engadin ohranil dokaj prvobitni značaj v naravi in v kulturi. Zanimiva je tudi zgodovina tega dela Švice, Hiebelerjeva knjiga je bogato ilustrirana in s tem sodobnemu bralcu še posebej ustreza.

T. O.

RAZGLAD PO SVETU

ZNAMKE ZA KARAKORUM

Za avstrijsko ekspedicijo na Nanga Parbat 1976 je poštni urad A-8010 Graz izdal poseben žig s sliko, ki prikazuje gnajsov masiv 8125 visokega Nanga Parbata, pod njim je številka in ime pošte (8010 Graz), zraven pa datum ekspedicije 16. 6. 1976. Nad vrhom gore je razločen napis: Z avstrijsko ekspedicijo na Nanga Parbat. Za filateliste dovolj mikavno, za ekspedicijo pa je gotovo tudi nekaj odpadlo.

T. O.

LEDENIKI V VZHODNIH ALPAH

Nekaj let nismo poročali o meritvah na ledenikih, ki jih v Avstriji že desetletja opravljajo. V letih 1974/75 so zabeležili napredovanje pri 46 ledenikih (od 80, torej 57,5% ledenikov). V resnici je šte-

vilka še večja, ker zaradi velikih množin novega snega niso mogli odčitati dosežkov na vseh točkah. 34 ledenikov je ostalo pri starem ali se je nebitveno umaknilo (42,5%). Vzrok napredovanja ledenikov so hude snežne zime v zadnjih letih. Meteorologi pravijo, da bodo take še sledile, zato pričakujejo, da se bodo ledeniki v prihodnjih letih še redili.

T. O.

ITALIJANI V HINDUKUŠU IN ANDIH

Gianni Calcagno, 32, iz Genove in Guido Macchetto, 38, iz Bielle sta avgusta 1975 prva preplezala zahodni steber Tirič-Mira v petih dneh v klasičnem alpskem stilu (7708 m). Imenovala sta jo »italijanska smer«, ker je v bližini iz leta 1963 »češko-slovaška smer«. Vstopila sta pri 4800 m, bivakirala na 5800, 6600 in 7200 m. Za tre-

ning sta najprej ponovila češkoslovaško smer, po kateri je leta 1967 plezal tudi Kurt Diemberger, leta 1975 pa so jo ponovili tudi Švicarji.

Vittorio Mesoni in Lodovico Gaetani sta avgusta 1975 v perujskih Andih, 200 km od Lime preplezala južno steno Milpo Grande, 5600 m, goro v Cordilleri Huayhuash. Fabia Maseradi in Celso Salvetti sta isti dan plezala severno steno iste gore. Ekspedicija je štela 5 mož, financiral jo je Milano.

20. junija 1975 pa so Italijani rešili enega od velikih problemov, ko so preplezali jugozahodno steno Alpamayo, ki jo štejejo med najlepše gorske arhitekture na svetu. Vodil jih je slovit Casimiro Ferrari, vsi so z njim prišli na vrh: Angelo Zoia, Danilo Borgonovo, Pine Negri, Pinuccio Castelnuovo in Sandro Liati.

T. O.

50-LETNICA KANDAHARKEGA TEKA

Kandahar, popularen pojem, manj kot tirolski smučarski kraj, bolj pa po smučških vezeh z imenom »Kandahar«. Sir Arnold Lunn je dal mestecu Kandaharju svetovni sloves še s smučškim tekomvanjem l. 1927. Z nič manj znanim H. Schneiderjem je organiziral veliko tekmo in se pri tem oprl še na klub »Kandahar« in »Arlberg«. Smučarska središča Kitzbühel, Wengen in St. Anton so 50-letnico dostojno proslavila.

T. O.

IRAN Z DEMAVENDON (5671 m) PRED NAŠIMI VRATI

Malo pretiravanja, vendar je res, da je svet postal majhen. Iz Münchena v Teheran je komaj 4 ure leta. Tja in nazaj stane aero potovanje 960 DM. Z avtom je poti kar za 6 dni po znani liniji: München—Beograd—Sofia—Istambul—Sonkara—Erzurum—Tebris—Teheran. Iz Münchena pa vozi tudi Eurobus po istih cestah, vendar traja potovanje 8 dni, cena busa 250 DM tja, sem in tja 425 DM. Od Teherana do Demavenda je nato treba še 3 ure z avtom v Rineh (2000 m), kjer je kočica iranske planinske organizacije: parkirni prostor, penzion, mule, nosači, izprašani vodniki. V višini 4100 je zavetišče (bivak) za 20 oseb. Kurjave ni, treba jo je vzeti s seboj. Od Rineha do bivaka je 6 do 8 ur hoje, pot ni markirana, je pa shojena, vendar je težko zadeti pravo, ker jo križajo številne steze.

Na vrhu je še en bivak. Pot na vrh je naporna, vendar ne zahtevna. Iz majhnega žrela prav na vrhu silijo žvepleni plini. Če je veter neugoden, je dihanje otežkočeno. Tura je možna v poldrugem dnevu. Na sestopu se prenočuje v bivaku 4100 m. Demavend ima 3000 m visoko severno

steno, ledeno pobočje z nagibom 45°. Prvi so po njej pristopili Nemci pod vodstvom Wolfganga Gorterja pred drugo svetovno vojno.

Vzpon na Demavend ni kar tako, čeprav ni tehničnih alpinističnih problemov. V 34 urah je treba premagati 4000 m višinske razlike in 50° temperaturne razlike, v zeleni dolini je 30° C, na vrhu ivnatega Demavenda pa — 20° C.

T. O.

25-LETNICA DANSKE PLANINSKE ORGANIZACIJE

Leta 1976 se je danski planinski klub spominjal 25 let svojega obstoja. Da bi to proslavil, je organiziral ekspedicijo v Ande, ki jo je vodil Dolfe Rotovnik, jugoslovanski rojak, ki smo ga v naši alpinistični kroniki že nekajkrat zabeležili, 17. junija 1976 so Danci stali na vrhu Alpamayo, kar je lep uspeh.

T. O.

PRAZNIK SEVERA V MURMANSKU

Poročali smo že, kako raste zanimanje za zimski »cross«, za velike smučške prireditve, v katerih se obnavljajo vrednote, ki se pripisujejo smučskemu teku. Zdaj že skoraj ni smučarske dežele, ki ne bi bila poskrbela za tako prireditev. In vsaka ima veliko željo, da bi bila prireditev čim bolj mednarodna! To je značilno za naš čas in tudi pomembno. Začeli so Švedsi s svojo Vasaloppet, za njimi Finci s Hiihto, Čehi, tudi naša republika, da Avstrije, Italije in Nemčije ne omenjam, saj tam že skoraj vsako smučarsko torišče ponuja svojo tekaško progo. Tudi SZ ponuja svojo in to »Murmanski 54 km dolgi smučški tek« 27. marca, zraven pa še ogled Leningrada. Nemce stane udeležba 1500 DM za osebo.

T. O.

170 KM NA URO — NA SMUČEH

Magična meja, piše »Alpinismus« 1976/10, je bila na smučeh dosežena na Marmoladi septembra 1976. Rekord je požel Fr. Gasser. Na ledeniku Monte Rosa pri Cervinii so lani dosegli le 165,365 km/h.

T. O.

KLOŽASTI SNEG — ZA SMUČARJE NAJNEVARNEJŠI

Za smučarje! Kajti kložasti sneg je videti trden in za smučarja je zapeljiv. Nov sneg ali neuležan, lahek sneg smučarja odbija, zato je največ nesreč v kložah. V zimi 1924/25 je kložasti plaz za vselej pokopal 146 avstrijskih smučarjev, le 7 se jih je rešilo iz snega. Dolge, strme, neporaščene strmine posebno rade oblikujejo kložasti sneg in so zato najbolj nevarne.

T. O.

PLASTIČNA PEČICA ZA SMUČARSKÉ ČEVLJE

Dr. Alfred Murr, zdravnik, ki ima največ opravka s smučarskimi nesrečami v St. Antonu, trdi: »Kdor gre z mrzlimi nogami v smučarska stremena, je najbolj ogrožen, obenem pa tudi nesreče sam ni kriv. Zato priporoča, da si smučarske čevlje ogrejemo s plastičnim grelcem, nekakšnim toplim tulcem. Seveda pa nič ne pomaga, če ni čevljev po meri, to je prsti se morajo gibati, toplotna izolacija notranjega čevlja pa mora biti dovršena.

T. O.

ABONMA NA ŠVICARSKIH ŽIČNICAH

Švicarske turistične agencije priporočajo turistom predvsem smučarjem, ki svoj dopust prebijejo v raznih krajih po Švici, nakup abonmaja za švicarski vertikalni promet na vzpenjačah in žičnicah. Abonma velja za več kot 1000 takih naprav, vključene so tudi sedežnice. Kupec ima 20% popusta, če velja kupon do 75 sfr, in 25%, če je vrednost kupona 132 sfr (torej stane abonma 60 oz. 100 sfr.). Abonma velja 3 leta (!), prodajajo pa ga potovalni biroji DER, Švic. potovalni biro, Švic. prometni biro in 6000 Frankfurt a. M. Iste organizacije tudi vsakomur, ki to želi, takoj pošljejo seznam vseh turističnih in zdraviliških krajev, v katerih ni avtomobilskega prometa.

SMUČARSKÉ NAPRAVE JE TREBA ZAVAROVATI PRED PLAZOVI

Avstrijsko ministrstvo za promet je odgovorno tudi za vsako napravo v vertikalnem prometu. Zato je pred leti izdalo navodilo, da je treba vse take naprave za stalno zavarovati pred plazovi. Med lastniki naprav je zavrelo, zavrelo zlasti zaradi besede »za stalno«, torej varnost ni samo kriterij pri gradnji naprave, ampak tudi v vsakem trenutku uporabe. Nastalo je blizu 100 lavinskih komisij, ki so se začele ukvarjati s temi problemi. Imele so ca. 5000 sej, na katerih so sprejele kakih 20 000 lokalnih ukrepov. Pravijo, da so vse prav odločile, kvečjemu 10 pomot dopuščajo pri 20 000 ukrepih. Spomladi 1975 so preizkusili 280 večjih liftov. Zapiranje prog je v rokah popolnoma neodvisnih komisij. Lastnikom liftov so predpisali odstreljevanje plazov in druge občasne ukrepe. Lokalni varnostni organi od župana do čuvaja so kazensko odgovorni za izpolnjevanje ukrepov. Šest vlečnic, ki niso bile varne pred plazovi, so morali lastniki takoj odstraniti. Lotili so se že tudi poskusov, kako bi elektronično »stresli« plazovito mesto, da ne bi bilo treba drugih dražjih naprav za odstrel plazov. Tirolski vodja

lavinske službe pri deželni vladi je izjavil: »Absolutne varnosti v tirolskem visokogorstvu ne moremo obljubljati. Poskušamo pa, da bi ostane tveganja držali na čim manjši meri.«

T. O.

PAUL BAUER — EKSPEDICIJSKI VETERAN

Po poklicu je bil Bauer notar, toda javnost ga bolj pozna kot alpinista in vodjo ekspedicij, ki jih je vodil pred pol stoletja. Danes je dobrodušen starec, nasmejan, prijeten, komaj kaj kaže, da je bil nekoč neverjetno utrjen in zdržljiv. V hribe je začel hoditi s slavnim W. Welzenbachom. V kratkem času sta pospravila 12 štiritisočakov in to takrat ni bilo kar tako. L. 1928 je vodil po vojni prvo nemško ekspedico na Kavkaz, že naslednje leto pa na Kangčendzongo, na Kanč, na kratko pravijo Nemci. Na to mogočno goro je že l. 1899 skušal priti Anglež D. W. Freshfield, leta 1905 pa so poskušali Švicarji in zaradi nesreče v plazu odnehali. Bauer in njegovi ljudje so za dva dni obnemeli, ko so stali pod vstopom v sloviti greben. Kisikovih aparatov niso vzeli s seboj, teoretično se jim je zdelo možno, da se aklimatizirajo (to se je nekaj desetletij kasneje izkazalo kot uresničljivo). Provianta so imeli 1 kg na dan na moža, skupaj 87 tovorov. Na gori jih je čakalo toliko presečenjen pa še nov sneg, da so kmalu odnehali. Dve leti nato, 1931, so spet poskusili in prišli do višine 7900 m, zadeli so na grebenu na hudo, z opasmi ovešeno strmino in se niso upali naprej, takorekoč pred ciljem.

Bauer je bil imeniten vodja, preudaren in možat. Moštvo mu je zaupalo in ga rado ubogalo. Še danes je Bauer ponosen na to, da ga je s tern moštvom vse življenje vezalo resnično prijateljstvo.

Pri 79 letih pravi, da je hvaležen za to, kar je v gorah doživel, posebej še zato, ker je vse prigaral. No, goro je treba prigarati!

T. O.

HIMALAJSKE DIVJE VODE V FILMU

Znani nemški vele mojster v kajaku je posnel s šerpami film o himalajskih vodah. V njem nastopajo šerpe kot »brodarji« in mojstri na gumijastih čolnih. Film je bolj kulturnega kot športnega značaja, vendar kljub temu napet. »Nastopata« predvsem Sunkoli in Kali Gandaki, vodi, ki smo ju — posebno zadnjo — že večkrat omenili. Memminger je pravzaprav kar naprej na nogah oziroma v čolnu. Zdaj gre iz Himalaje filmat daleč na zahodno stran v Colorado.

T. O.

HINDUKUŠ 1976

Po ÖAZ 1973/3-4 posnemamo iz poročila dr. A. Diembergerja, Salzburg, da so Poljaki organizirali v Hindukuš 15 ekspedicijskih s 147 udeleženci in se povzpeli na 57 vrhov. Tako poroča znani poljski alpinist mag. ing. Jerzy Wala.

V Hindukušu so bili l. 1976 Amerikanci, Angleži, Nemci in Katalonci. Slednji so prišli na 7338 m visoki Tirič — West IV. Španci so uspeli na gori z imenom Shkhur (Škavr), 7116 m. Med ekspedicioniste so se uvrstili tudi Holandci, vodil jih je R. van Maastricht. Prišli so na severni vrh Istor-o Nala, 7373 m, po avstrijski smeri. Ena ekspedicijskih v Hindukuš je bila mednarodna, organiziral jo je M. Eiselin, vodil pa H. r. Känel. Prišla je na Tirič-Mir, 7700 m, po češki smeri.

Holandsko poročilo o vzponu na Istor-o Nal omenja tudi jugoslovansko pot po južni steni, prehodni le v maju in juniju (2500 m visoka stena, mestoma naklonina 60°).

T. O.

SEDEMTISOČAKI V SZ

Sovjetska ima v svojih mejah pet sedem-tisočakov. Po ponovnih meritvah v letih 1945—1955 so to naslednji: Pik Komunizma, Pamir, 7482,6 m, prvi vzpon 1933; Pik Pobeda, Tien-šan, 7439,3 m, 1938; Pik Lenina, Pamir, 7134 m, 1928; Pik Korženevske, Pamir, 7105 m, 1953; Pik Dostuk (Pik Pobede — Vzh.), Tien-šan, 7003 m, 1958; Han Tengri, Tien-šan, 6995 m, 1936.

Stara karta Ignatjeva je Han Tengriju pripisala 7320 m, Merzbacher mu je prisodil 7200 m (po Ignatjevu l. 1886). L. 1902 sta Friedrichsen in Zapošnikov izmerila 6950 metrov. L. 1912/13 so turkeštanski vojaški topografi zapisali 6980 m, nato še 6992 m. L. 1932 sta Zagrubski in Gusev izmerila 6990 m, Spančincev 7013 m. Leta 1943 so vojaški topografi dobili 6995 m, skoraj isto kot vojaški topografi l. 1912.

Pik Dostuk je kirgiško ime in pomeni »Priateljstvo«. Nekaj časa so ga šteli k Pik Lenin. Ker pa je od tega oddaljen 5 km, je relativno samostojen vrh.

T. O.

NEPAL SE ŠE ODPIRA

Pred nekaj leti je Nepal nekatere doline v Himalaji za alpiniste in turiste zaprl. Zdaj so se stvari, zaradi katerih je bila zapora upravičena, polegile in nepalska vlada je »himalaistom« močno ustregla s tem, da je odprla dolino Marsyandi med Annapurno in Tibetom. S tem je Nepal omogočil tri do štiritredensko »trekking« turo od Pokhare po dolini Kali Gandaki mimo osem-tisočakov Dhaulagiri, Annapurna in Manaslu na severno stran himalaj-

skega glavnega grebena čez 5400 m visoki prelaz in veličastno pot po ozkih debreh. Poznavalcem je bilo zelo žal, da je bila ta tura in pot toliko časa prepovedana.

T. O.

DRUGI OBISK NA LHOTSE (8511 m)

Nemška (švabska) ekspedicija pod vodstvom dr. Gerharda Schmatza je maja 1977 dosegla 8511 m visoki Lhotse in s tem drugi vzpon na četrto najvišjo goro na svetu. Prvi so stopili na Lhotse leta 1956 Švicarji Lhotse je obenem nemški višinski rekord. Pri ekspedicijskih sta sodelovala tudi brata Wast in Peter Vörgö-tter.

T. O.

JUBEX 77 NA MOUNT GENT V BALTORU

Jubex je kratica za jubilejno ekspedicijo ÖGB (Österreich Gebirgsverein). Organizacija je v l. 1977 praznovala 50-letnico, odkar ima v svojem sestavu alpinistično skupino. V proslavo te obletnice je ÖGB organiziral ekspedicijo v Karakorum na 7342 m visoki Mt. Gent. Ekspedicija se je od domovine poslovila pred starodavnim dunajskim rotovžem, navzoči so bili predstavniki dežele, župan, svojci odpravarjev, prijatelji in planinci. Firma Ford — Hinteregger je ekspedicijskih dala na razpolago desettonski tovornjak za dolgo pot od Dunaja do Pakistana.

T. O.

80 LETNICA MLEKA V PRAHU

Mlečni proizvod, brez katerega si današnje prehrane skoraj ne moremo zamisliti, so začeli pred 80 leti delati v New Yorku, na to misel pa je že leta 1855 prišel Grimmade, vendar se njegov način »mlečnega prahu« ni obnesel, preveč dobrega je šlo v izgubo. Izum je olajšal prehrano na dolgih potovanjih, posebno v tropske kraje. Veliko vlogo je »suho mleko« igralo pri pomoči manj razvitim deželam.

T. O.

ZAJAMČENO LEPO VREME V ZILJSKI DOLINI

Ziljska dolina ima največ sončnih dni v Avstriji. Na njeno vreme vpliva Jadransko morje. Več desetletij obstoje redne meritve za Šmohor, Preseško jezero in Mokrine, ki to potrjujejo za letni in zimski čas. Celodnevna dežja skoraj ni, gost se takorekoč vsak dan lahko veseli sonca. Zato si ta del sosednje Avstrije oz. južne Koroške lahko privoščijo v svoji turistični ponudbi »garantirano lepo vreme«

od 1. maja do 15. junija in od 1. sept. do 15. oktobra. Gast ne plača sobe, če v tem razdobju med 7. in 19. uro dežuje najmanj 7 ur. V tem primeru plača le zajtrk in pri polnem penzionu kosilo in večerjo.

Krajevni turistični urad ugotavlja stvarno stanje, gost pa ima to ugodnost, če je prišel v te kraje vsaj za 10 dni. Za sončni in za deževni dan imajo ti kraji posebne programe.

T. O.

NORME NOVEGA CEPINA

Šest let je trajalo, da je UIAA postavila vse, kar je bilo potrebno za normiranje cepina, ki ne bo le »boljša sprehodna palica«, ampak res pravo orodje za zahtevne ture. Normiranju je šlo za trdnost, ne za obliko ali dolžino. Norma bo uvedla cepine iz kovine in ratišča iz umetne snovi. Zgodilo se je že mnogo nesreč, posebno na zimskih turah, če se je leseni cepin zlomil. To se ne sme več zgoditi, je odločila komisija UIAA. Prvi primerek novega cepina je izdelal dunajski inženir dr. Kosmath, ki smo ga na teh straneh že večkrat navajali, posebno njegove ostre in dobro utemeljene polemike. DAV je novi cepin v serijah preskušal, delo je vodil znani alpinist Pit Schubert. Ta je izjavil, da bo novi cepin na trgu poleti 1977 (ko to pišemo). Preizkušanje ni terjalo velikih stroškov, torej, pravi Schubert, cena zaradi tega ne bi smela zrasti. — Trgovci bodo že našli razloge za višjo ceno — ni se bati, da bi se sebi izneverili.

T. O.

GNEČA NA MOUNT MC KINLEY (6190 m)

Te gore na Alaski so se polastile potovalne agencije, dale so jo v svoj program in tako število ekspedicij raste iz leta v leto. L. 1976 so ZDA praznovala 200 letnico obstoja in v čast tega jubileja se je na Mt. Mc Kinley povzpelo 80 odprav, ki so šteje 700 ljudi. Toda gora Kinley je le najvišja gora Amerike in tako je morala GRS poseči 21-krat, rešila 30 oseb gotove smrti, 10 pa jih je na gori umrlo. Mount Mc Kinley je vključen v nacionalni park, zato je uprava parka odgovorna tudi za reševalne akcije. Park je dolžan, da rešuje in to zastoj oz. na svoje stroške. V l. 1976 je šlo za reševanje 85 000 dolarjev. Nacionalni park je v zadregi tudi zaradi smeti in odpadkov, kajti večina ekspedicij gre po zapadnem grebenu z ledenika Kahiltne, tabori na istih krajih in lahko si mislimo, kak je tak kraj, če gre čezenj 80 ekspedicij. Že leta 1972 je moral park organizirati čistilne, smetar-ske akcije.

Uprava parka je izdala nekaj ukrepov: Strožji bodo kriteriji pri presoji sposobnosti, vsak bo moral jamčiti, da bo povrnil stroške za morebitno reševanje. Potovalne družbe bodo morale upoštevati, da je Mc Kinley vendarle »težka«, čeprav so zadnje čase spravili na njen vrh tudi marsikakšno »slepo kuro« — ljudi, ki niso imeli nobenih planinskih izkušenj.

T. O.

IZLETNI TEDEN V ALBANIJO IN JUGOSLAVIJO

V »Les Alpes« 1977/4 se je pojavila objava, značilna za današnji čas, ko govorimo, da naš planet postaja vse manjši, ko se je turizem najrazličnejših vrst neverjetno razvil in nič ne kaže, da bi se razvoj ustavljal. In tako je v švicarskem planinskem biltno objavljeno, da biro CAS v Bernu prireja v l. 1977 več potovanj v Jugoslavijo in Albanijo. V Albanijo z letalsko zvezo Dunaj—Tirana, v Jugoslavijo z železnico Dunaj—Ljubljana. Program: Plitvička jezera, Postojna, Triglav, Sedmera jezera, Bohinj, Bled. Cena 1920 šfr. Izlete vodi Charles Mischler, rue des Erables, 1950 Sitten.

T. O.

VREME NA KREDARICI V POLETJU 1977

Letošnje poletje je bilo na področju Slovenije nekoliko prehladno. Prva dva poletna meseca (junij in julij) sta bila suha, tretji poletni mesec (avgust) pa je bil dobro namočen. Domala enake razmere so vladale tudi v gorskem in visokogorskem svetu.

Temperaturni popreček letošnjega junija je znašal 3,1°. Bil je za 0,3° pod normalno vrednostjo (tj. popreček obdobja 1955—1972). Julij je bil najtoplejši mesec letošnjega leta. Njegov temperaturni popreček, ki je znašal 5,3°, je bil za 0,4° pod normalno vrednostjo. Avgusta se je ozračje že ohlajalo, zato je njegov temperaturni popreček že nižji. Znašal je 4,7° in bil potemtakem za 0,8° pod normalno vrednostjo.

Ekstremne temperature vseh treh poletnih mesecev so bile v mejah doslej znanih temperaturnih ekstremov Kredarice. Maksimalne temperature posameznih mesecev so znašale: 13,2° dne 3. junija, 13,8° dne 3. in 4. julija in 12,3° 29. avgusta. Večkrat — kljub poletju — je temperatura zraka zdrsnila na Kredarici tudi pod ledišče. Najnižje temperature posameznih mesecev so bile: — 5,7° dne 1. junija, — 2,4° dne 26. julija in — 0,9° dne 24. avgusta.

Število ur s sončnim sijem je bilo razmeroma nizko. V juniju je registriral heliograf na Kredarici 167 ur sončnega sija, kar je 36 % možnega trajanja. Popreček oblačnosti tega meseca znaša 6,7 medtem ko je dolgoletni popreček tega elementa na Kredarici v juniju 7,1. V juliju je bilo registriranih 163 ur s sončnim sijem, kar je 34 % možnega trajanja. Popreček mesečne oblačnosti se je napram prejšnjemu mesecu sicer nekoliko znižal (6,5), vendar je bil nad normalno vrednostjo (6,4). V avgustu je bilo registriranih komaj 122 ur sončnega sija kar je samo 28 % možnega. Stopnja poprečne mesečne oblačnosti se je nekoliko zvišala (6,8) in občutno preseгла normalno vrednost (6,2).

Skupno je padlo v juniju na Kredarici 169 mm padavin, kar je 75 % za ta mesec normalne višine padavin. V juliju so namerili 161 mm ali 78 % padavin. Avgust, ki je na splošno dobro namočen mesec, se je letos posebno izkazal, saj je dal kar 313 mm padavin ali 130 % normalne možne padavin.

Padavine so padale v glavnem kot dež, vendar je vsem nekajkrat tudi snežilo. Junija je bilo na Kredarici 20 dni s padavinami, od tega štirje s sneženjem, v juliju je bilo prav tako 20 dni s padavinami, a le enkrat je snežilo. Avgusta je bilo 19 dni s padavinami, dvakrat pa je vmes tudi snežilo.

Snežna odeja, ki je ves junij prekrivala Kredarico, je v juliju skopnela. Prvega junija je bila še čez 3 m debela. Vendar je toplota prvega poletnega meseca pospeševala njeno degradacijo (kopnenje). Prvega julija je bila samo še 60 cm debela, 11. julij pa je bil prvi dan v letošnjem letu brez sklenjene snežne odeje na Kredarici.

Iz navedenih podatkov sklepamo, da sta bila prva dva poletna meseca planincem še kolikor toliko naklonjena, medtem ko je zadnji poletni mesec (avgust) bil s svojimi padavinami vse preje kot prijeten. Zaradi obilice snega, ki ga je natrosila zima 1976/77, so se še dolgo v poletje ohranila obsežna snežišča, zlasti v senčnih legah.

V snegu so že pozimi, še bolj pa spomladi nastale zaradi nove kristalizacije v snežni odeji, ki je posledica kopnenja in zmrzovanja, ledene lamele, ki so bile slaboopremljenim in neizkušanim planincem zelo nevarne. To dokazujejo številni zdrsi.

Dr. Fr. Bernot

SPOROČILO UPRAVE PLANINSKEGA VESTNIKA

Naročnina za Planinski Vestnik v letu 1978 bo določena do 15. 3. 1978.

Vljudno prosimo vse naročnike Planinskega Vestnika, da naročnino poravnajo vsako leto najkasneje do 30. junija. Naročnikom, ki niso poravnali naročnine za minulo leto, bomo takoj prenehali pošiljati naše glasilo, neporavnano naročnino pa bomo izterjali po novem pravilniku o finančnem knjigovodstvu. To smo po zakonu dolžni storiti.

Planinsko društvo — Maribor-matica, Maribor-TAM, Koper-TOMOS, Celje, Kamnik, Trbovlje, Hrastnik, Škofja Loka, Jesenice, Tržič, Javornik-Kor. Bela in Kranj-Sava imajo svoje inkasante. Tudi njih prosimo, naj opravijo svoje delo za PV najkasneje do 30. junija 1978.

Naročnikom Planinskega Vestnika iz drugih planinskih društev in krajev bomo priložili v drugi številki PV 78 splošno položnico. Prosimo, da z njo poravnate naročnino.

Prosimo tudi, da nova naročila za PV 78 ali spremembe glede naročil in naslovov sporočite pismeno, pri tem pa navedete stari in novi naslov.

Dosedanje opominjanje za plačevanje naročnine bomo opustili, namesto tega bomo glasilo priložili le položnice. V opombi na kratko pojasnjujemo, zakaj se moramo za to odločiti.

UPRAVA PV — 61000 LJUBLJANA — PZS

Opomba: L. 1977 smo v PV št. 1 objavil vse, kar zadeva naročnino. V PV št. 2/77 smo priložili položnice. Marca in aprila 1977 smo poslali račune za naročnino vsem PD, šolam in ustanovam. Aprila 1977 smo poslali opomine naročnikom, ki niso plačali naročnine PV iz l. 1976. V PV št. 7/77 smo ponovno priložili položnice in opomin za plačilo naročnine. V PV št. 10 in 11/77 smo ponovno poslali položnice vsem zamudnikom (ca. 1700 ali 15 % od skupnega števila naročnikov).

V tem opominjanju je seveda ogromno dela za upravnika, za PZS pa dokajšnji stroški. Prosimo vas, nikar ne spreglejte gornjega sporočila uprave PV!

MINERVA

tovarna za predelavo
plastike in kovin
žalec — zabukovica

pošta 63310 žalec
telefon (063) 710 755
telex yu mineva 33542
žiro račun 50750-601-19249

brest cerknica
industrija pohištva jugoslavija
telefon 061-791200 telex 31167

**ZMAGOVALEC
SVETOVNEGA POKALA
1976 IN 1977**

SMUČI

ELAN

**TOVARNA ŠPORTNEGA
ORODJA
64275 BEGUNJE**

^E**INTERTRADE**

Podjetje za mednarodno trgovino, n. sol. o.
LJUBLJANA, MOŠA PIJADEJEVA 29

Poštni predal 317/VI
Telefon 322 844
Telegram Intertrade
Telex 31181 YU INTRAD

V sestavi podjetja sta dve temeljni organizaciji združenega dela:

TOZD ZASTOPSTVO IBM, n. sub. o.

POSLOVNE ENOTE IN EKSPOZITURE:

Ljubljana, Maribor, Beograd, Titograd, Zagreb, Rijeka, Osijek, Split, Sarajevo, Skopje

TOZD TRGOVINA, n. sub. o.

Predstavnništva TOZD trgovina v Jugoslaviji:
Zagreb, Beograd, Sarajevo, Rijeka

Predstavnništva TOZD trgovina v tujini:

London, Oslo, Bogota, Cairo, Praga, Warszawa, Bratislava, Wien, New York, New Delhi, Calcutta, Madras, Bombay

Naš najstarejši gostinski lokal v Ljubljani ŠESTICA na Titovi cesti praznuje 200 let.

Planinci! Ko pridete s planin lačni in žejni, ne pozabite izkoristiti gostoljubje ŠESTICE na Titovi 16 in se dobro podprite po napornem dnevu!

Obenem priporočamo še restavracijo POD LIPO na Borštnikovem trgu 3 in pa samopostrežno restavracijo EMONA na Titovi 11.

SKRB ZA NAŠE GOSTE JE NAŠ PONOS IN ZADOVOLJSTVO!

Trgovsko podjetje Sevnica —

en gros, en detajl

nudi v svojih 25 prodajnih enotah na področju občine Sevnica prehrambeno, tehnično in drugo blago

Priporočamo tudi planincem, da nabavijo v naših prodajalnah vse potrebno, kar potrebujejo za čim udobnejši obisk gora

OZD TEKSTILNA TOVARNA PREBOLD

TOZD Tkanine — TOZD Pletenine

Telefon 722 010 — Teleks 33 540 — Telegram Tekstilna Prebold

Izdelujemo:

- Bombažne, stanične tkanine in tkanine mešanic sintetike z bombažem, barvane in tiskane — oplemenitene po najsoodobnejših postopkih
- Razne vrste medvlog za lahko in težko konfekcijo
- Medvloge za čevljarstvo industrijo
- Trakove
- Kaširane, plastificirane in metalizirane tkanine
- Tkanine za jeanse in športna oblačila
- Prašne krpe Magnetic, Magnetic-P podloge za likanje Mi-Mi drobna konfekcija, plenice Miki, rute in predpasniki
- Ženske hlače nogavice v bogati izbiri barv in krojev

TOVARNA DOKUMENTNEGA IN KARTNEGA PAPIRJA RADEČE PRI ZIDANEM MOSTU

Pošta: 61433 Radeče — Tel.: Radeče 819-050, 819-051, 819-111, 819-112 — Telex:
35136 yu pap — Brzjav: Papirnica Radeče — Tek. rač. pri SDK Laško: 50710-601-16039
— Železniška postaja: Zidani most

Proizvaja: vse vrste brezlesnih papirjev in kartonov, specialne papirje, surovi heliografski papir, paus papir, kartografski papir, specialni risalni »Radeče«, premazne kartone, papirje za filtre itd.

Izdeluje: vse vrste kartic za luknjanje v standardni velikosti in tisku. Po želji izdeluje kartice v posebnem tisku v rdeči, modri ali sivi barvi

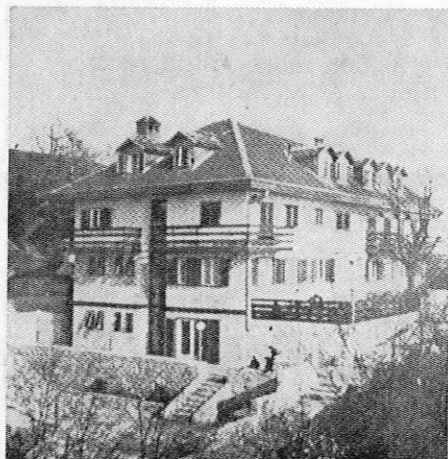
**BERITE
OSREDNJI
SLOVENSKI
DNEVNIK**

DELO

Tončkov dom na Lisci - 947m

Pošta 68290 SEVNICA
Telefon (068) 81-171
Telex 33727 YU LISCA

3 apartmani, 13 dvoposteljnih, 5 enoposteljnih sob ter skupno ležišče z 19 posteljami (člani planinskih društev imajo za skupna ležišča poseben popust).

V sobah, ki so centralno ogrevane, je tekoča topla in hladna voda.

Restavracija 60, klubska soba 20 sedežev, krokarski štiblc 40 sedežev.

Odlične domače jedi — pristna vina.

Finska sauna, solaris, tuši — balinišče — rusko kegljišče.

Smučarski tereni — smučarska vlečnica 500 m s kapaciteto 630 oseb na uro, smučarski progi dolgi 900 odtosno 1200 m.

Dom je odprt vse leto.

Skupine po predhodnem dogovoru poseben popust.

JURKOVA KOČA — 16 ležišč, jedilnica 25 sedežev.

Dostop z vozili:

iz Brega pri Sevnici 10 km (cesta je redno vzdrževana), iz Rimskih toplic preko Jurkloštra 26 km, iz Sevnice preko Krakovega 11 km.

COLOR MEDVODE TOVARNA BARV IN LAKOV

PROIZVAJA: premaze za pohištveno industrijo in galanterijo, premaze za stavbno pohištvo in široko potrošnjo, emalj za zaščito vrtnih bazenov, premaze za avtomobilsko industrijo in gospodinske aparate, sisteme za antikorozijsko zaščito ter poliesterske in alkidne smole

